

Ruthenisches Sprachbuch.

III. Teil.
(Satzlehre.)

Von

Emilian Popowicz und **Sergius Szpoynarowski**
k. k. Professor an der Lehrer-bildungsanstalt — k. k. Gymnasialprofessor

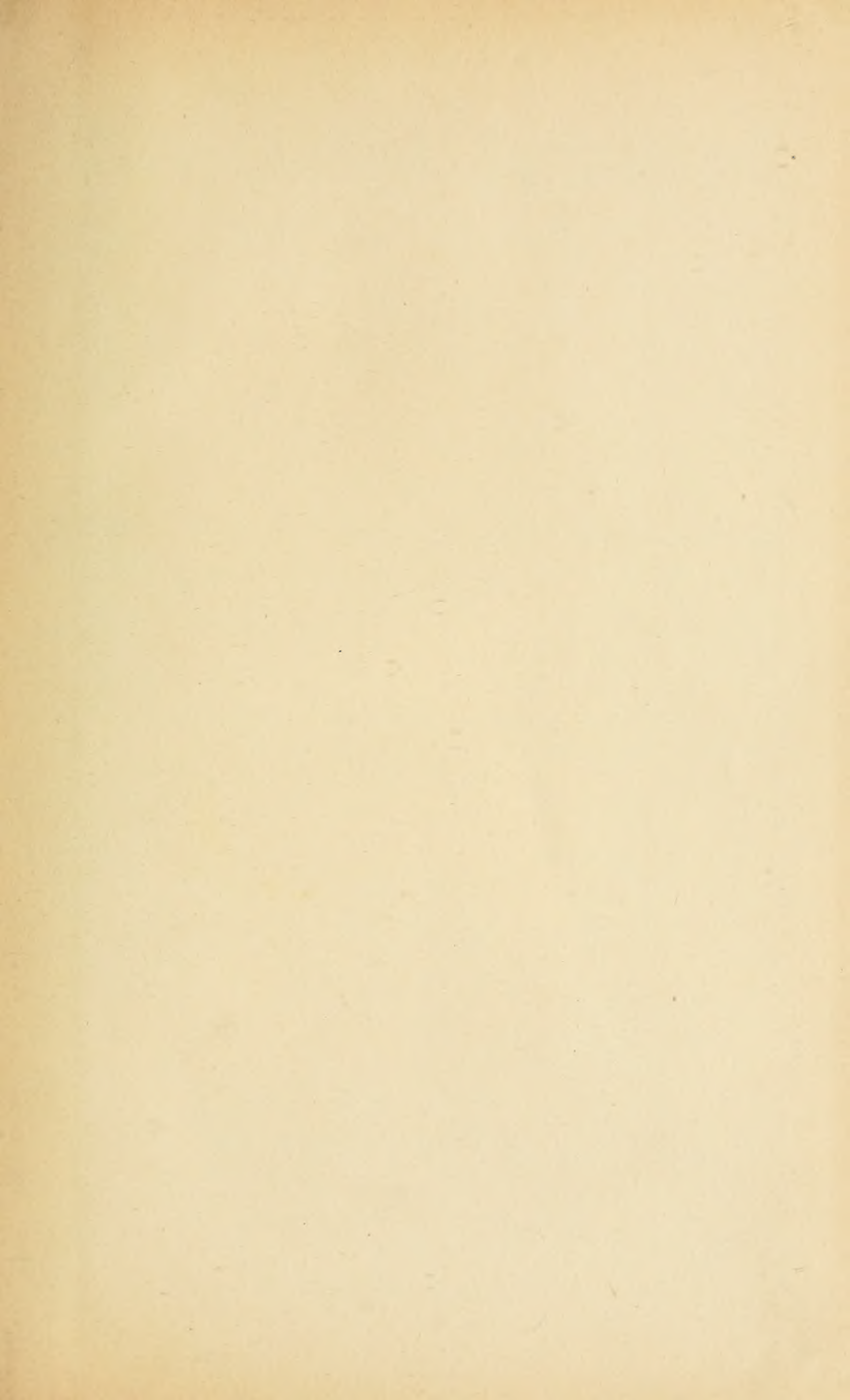
in Czernowitz.

Zum Unterrichtsgebrauche an Mittelschulen und verwandte Lehranstalten mit dem Erlasse des hoh. k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 19. Mai 1903, Z. 15698, zugelassen.

Preis, geheftet 1 K, gebunden 1 K 10 h.

Wien.
Im kaiserlich-königlichen Schulbücher-Verlage.

Ruthenisches Sprachbuch.

III. Teil.
(Satzlehre.)

Von

Emilian Popowicz und **Sergius Szpoynarowski**
k. k. Professor an der Lehrerbildungsanstalt — k. k. Gymnasialprofessor
in Czernowitz.

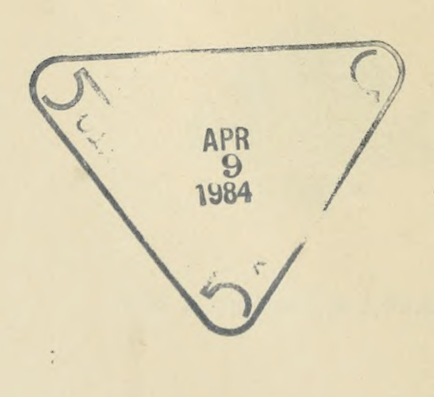
Zum Unterrichtsgebrauche an Mittelschulen und verwandte Lehranstalten mit dem Erlasse des hoh. k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 19. Mai 1903, Z. 15698, zugelassen.

Preis, geheftet 1 K, gebunden 1 K 10 h.

Wien.
Im kaiserlich-königlichen Schulbücher-Verlage.
1903.

Die in einem k. k. Schulbücher-Verlage herausgegebenen Schulbücher dürfen **nur** zu dem auf dem Titelblatte angegebenen Preise verkauft werden.

Druck von Karl Gorischek. Wien V.

Lesestücke und Übungen.

Satzlehre.

Der einfache Satz.

§ 1.*) Die Bestandteile und die vier Arten des einfachen Satzes.

Учи́ ся!

Учи ся, мій сину, бо всїм нам би вчитись,
Учи ся невпинно, най дух твій не спить,
Нехай твій ум-розум зростає у силу!
Чи-ж не гірко тому, хто темний, не зрить?

Учи ся, мій сину, бо сьвіт сей великий,
Широкий, мов поле в безкрайнім степу;
Чи-ж зможе той вийти на певну дорогу,
Хто мало, за мало учив ся в житю?

Учи ся, мій сину, бо всїм нам би вчитись,
У душі, у серцю майно би множить,
Хиба-ж скарб науки вода тобі возьме,
Забе́ре розбійник чи искра спалить?

Übungen. **1. Üb.** (ad I.*) Від на́пасти не пропа́сти. — Від сме́рти не втечи́! — Задля прия́теля ново́го не покида́ти ся старо́го. — В приго́дї пізна́ти прия́теля. — Пізна́ти воро́ну по пі́рю. — Годи́ни сме́рти впере́д не зна́ти. — Пізно би ляга́ти, а ра́но встава́ти. — До шко́ли ходи́ти би

*) Die §§ und die eingeklammerten Ziffern beziehen sich auf die Grammatik.

пи́льно. — З чужо́го зло́го учи́тись би сво́го. — Ого́нь з водо́ю не погоди́ти. — Чолові́кови труди́тись би до само́ї сме́рти. — Нам не ві́чно жи́ти. — Тобі́ не пита́ти, а мені́ не каза́ти. — Дити́ні не дава́ти би ножа́. — Старо́му не бу́ти вже молоди́м. — Де́рево нагина́ти-б за́-молоду.

(ad II.) Чи вмі́єш по ру́ски? Чи вчиш ся се́ї мо́ви? Чи до́вго вже вчиш ся еї?

Чи не розумі́єш по ру́ски? Чи-ж не вчиш ся ру́скої мо́ви вже пя́тий рік? Хиба́-ж ви не вправля́лись в ру́скій мо́ві вже чоти́ри ро́ки?

Чи-ж ти за той час дармува́в? Хиба́-ж ти спав у шко́лї? Не вже-ж тобі́ так тру́дно навчи́ти ся ру́скої мо́ви?

Wie lautet die Antwort auf jede der vorstehenden Fragen?

Ба́чить Бог з не́ба, що кому́ тре́ба. — Хто кого́ у́чить? — Хто кому́ має повинува́ти ся? — Хто ким горди́ть? — Хто чим чва́нить ся? — Хто о кім не забува́є?

Ві́дки да́ти, як нема́ де взя́ти? — До ко́го сироти́ні прихили́ти ся? Куди́ безприю́тному ді́ти ся? — Не зна́ти, як до́вго нам жи́ти. — Старо́го пита́ти-б, що в бі́ді роби́ти. — Скупи́й дума́є лиш, як би бі́льше гроша́ придба́ти і де єго́ схова́ти. — Ще з ма́лечку тре́ба вчи́тись, як на сьві́ті жи́ти.

(ad III.) Най Бог прости́ть! — Най Бог боро́нить! — Неха́й вам Бог помага́є! — Кобй Бог дав! — Бода́й вас ли́хо не зна́ло!

(ad IV.) Най не пусту́є! — Неха́й у́чить ся! — Най би сиді́в ти́хо! — Неха́й би уважа́в! — Моли́ти ся!

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Gott soll man über alles lieben. — Aus Pflaumen macht man keine Äpfel. — Den Vogel erkennt man am Gefieder. — Ist die Fledermaus ein Vogel? — Ist denn der Maulwurf schädlich? — Ist er denn nicht nützlich?

Es lebe der Monarch! — Gott schütze das Vaterland! — Möchte doch der Krieg zu Ende gehen!

Er soll schweigen! — Sie soll reden! — Er möge antworten! — Lesen!

Das Subjekt.

§ 2. Das Personalpronomen als Subjekt.

Землиця-мати.

Рідна землице, ти нас годуєш,
Як добра ненька свою дитину;
Ой бо даєш нам хліб наш насущний
І зодягаєш в теплу ряднину.

Як виросту я, літ своїх дійду,
Віддам сій неньці всю свою силу;
Вона-ж щиренька дасть менї хлїба,
Як жизнь мине ся, то й дасть могилу.

Ой бо жизнь наша минаєсь скоро,
Щоб лиш хосенно, про більш не дбаю;
Труду тяжкого не пожалїю,
Возьмусь за працю, пісн засьпіваю.

Übungen. 1. Üb. В шкóлї читáємо тепéр Шевчéнкову поéму „Наймичка". Вонá менї дýже подóбає ся. Читаю єї і дóма. Чи знáєш єї? Прочитáй а побáчиш, якá гáрна. Я рíдко бáчив тíлько красú в такíй поєдúнчій фóрмі. Розумíю мáйже все. Ми переложúли єї всю на нїмéцке. Нáрік будéмо читáти ще й úньші твóри Шевчéнка. Я хотїв би їх вже сéго рóку пізнáти. Не жáлую, що вчу ся по рýски, бо Шевчéнко прáвду кáже: „Учíте ся, братú мої, думáйте, читáйте, і чужóму научáйтесь і свóго не цурáйтесь!"

2. Üb. Übertraget ins Schrift-Ruthenische:

Писáв-єм лист до рóдичів.
Читáла-м єгó.
Чом же не відписáла-сь менї?
Не мáли-сьмо часý.
Що-ж робúли-сьте?
Булú-м дýже занятї; робúли-сьмо вéсну.
Чи оброблли-сьте ся?
Закінчúли-сьмо(-м) всю робóту.

Був би-м рáдо вам помíг.

І я булá би-м рáда.

Чи спрáвдї булú би-сьте рáдї?

Все рáдї-сьмо тобí.

І я все рад би-м з вáми бýти.

Пéвнї-сьмо тóго, хоч щé-сьмо не мáли на те дóказів, бо мáло-м бáчили тебé у сéбе.

3. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Opferwilligkeit.

In dem schweren Kriege, den Österreich 1792 und in den folgenden Jahren gegen Frankreich führte, brachten treue Untertanen dem Kaiser Franz II. viele Gaben, damit er sie zur Verteidigung des Vaterlandes verwende. So kam im Jahre 1793 ein schlichter Bauer in die Hofburg und verlangte, den Kaiser zu sprechen. Dieser ließ freundlich auch die Geringsten seines Volkes vor sich. Der Bauer trat vor den Kaiser und sagte: „Ich bringe auch etwas," und legte einen Beutel mit tausend Gulden auf den Tisch. Der Kaiser staunte über das ansehnliche Geschenk, das der unansehnliche Mann auf solch einfache Weise übergab. „Wie heißest (du) und woher (bist) du?" fragte (er) gütig. „Das werde (ich) nicht sagen," antwortete der Bauer kurz und ging damit fort. Der Kaiser schickte eiligst Leute nach, um zu erfragen, wie der Bauer heiße und woher er (sei). Aber ihnen antwortete der Bauer lachend: „Meinet (ihr), daß ich es euch sagen werde, da (ich) es dem Kaiser nicht gesagt habe?"

4. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Czernowitz, am 5. Juni 1902.

Lieber Freund!

Ich war gestern bei Dir, habe Dich aber nicht zu Hause getroffen. Ich wollte bei Dir Wowczok's Erzählungen leihen, die ich gerne lesen möchte. Wenn (ich) nicht irre, hast (Du) sie in Deiner Bibliothek. Sei so gut und leihe sie mir für einige Tage! Sobald (ich) sie gelesen habe, werde (ich) sie Dir sofort zurückstellen.

Sonntag machen (wir) einen Ausflug nach Horecza. Werdet (Ihr) mitgehen? Ihr habet es uns doch versprochen. (Ich) hoffe, (Du) werdest auch Deine Brüder bewegen, daß (sie) mit uns gehen.

(Ich) grüße Dich herzlich.

Dein Josef.

§ 3. Unpersönliche Ausdrucksweise. (Subjektlose Sätze.)

Убо́гий та бога́тий.

В одні́м вели́кім та пи́шнім буди́нку жив ду́же бога́тий купе́ць. Все до́бре, все гара́зд; одно́ ті́льки ли́хо, що не спить ся богатире́ви. І по́стіль мягка́ і по́душка пухо́ва, а нія́к его́ сон не бере́ть ся: думки́ не даю́ть споко́ю: все про свої купе́цкі спра́ви дума́е та про те, як би гроши́й надба́ти бі́льше. І рад би він і не дума́ти вже про те, щоб хоч тро́хи засну́ти, так самі́ думки́ лі́зуть в го́лову і він цілі́ську ніч не спить. А як часом і задріма́е в ра́нці ра́но, так знов ли́хо: поруч з его́ буди́нком стоя́в буди́ночок одно́го убо́гого чоботаря́. І що дня той чобота́р встае́ до́сьвіта й за́раз бере́ ся до робо́ти, а при робо́ті сьпіва́е, та так ве́село та го́лосно, що нія́к не дае́ спа́ти богатире́ви.

Раз стрів богати́р чоботаря́ й поча́в его́ проси́ти, щоб не сьпіва́в, а той ка́же: „Е, добро́дію, мені́ без пі́сні ну́дно." Пішо́в собі́ тай знов сьпіва́е.

Тоді́ подума́в купе́ць: „Дам ему́ лиш гроши́й; мо́же буде мені́ вдя́чний та не ме сьпіва́ти." І отто́ наси́пав в то́рбу ти́сяч карбо́ванців і кли́че того чоботаря́ до себе. Прийшо́в чобота́р. Купе́ць ка́же: „А, здоро́в, бра́тику! До́бре, що прийшо́в." Чобота́р відповіда́е: „Здоро́ві й ви, добро́дію!" Пита́е ся купе́ць: „А як тобі́ живе́ть ся, що пора́бляеш? Чи га́рно тобі веде́ть ся?" Ка́же чобота́р: „Та спаси́бі вам! Веде́ть ся мені́ до́бре." „Тим-то все й сьпіва́еш!" ка́же купе́ць. „А чому мені́ не сьпіва́ти?" гово́рить чобота́р; „робо́та в ме́не за́всїгди есть, то й ї́сти е що. Чого́-ж мені́ жури́ти ся?" „А гро́ші е в те́бе?" пита́е ся купе́ць. „Та ле́жаних гроши́й нема́... Ну, та мені́ їх і не ко́нче тре́ба, бо в ме́не й при́мх нема́." „То отсе́ тобі́ вже й не хоті́лось би бі́льше гроши́й?" Чобота́р засьмія́в ся: „Нї," ка́же, „хоч я й не наріка́ю на до́лю, а все-ж чолові́к кра́сшого бажа́е." Купе́ць ка́же: „Отсе́ до́бре. Гро́ші така́ річ, що без неї не обі́йде́ш ся. Ду́же я тебе́ полюби́в і хо́четь ся мені́, щоб тобі́ кра́сше було. Ото́-ж, коли́

твоя ласка, на тобі отсю торбинку з грішми; оні тобі здадуть ся.“ Чоботар і сюди й туди, не хотів брати, так той: „Ні,“ каже, „бери. Дай тобі, Боже, з них зббгатіти.“

Злакомив ся чоботар на гроші, взяв. Прийшов до дому, перелічив: — аж тисяча карбованців! Що з ними робити? Радить ся чоботар із жінкою, і врадили они заховати сї гроші в землю. Ото й викопав чоботар в сінях яму тай закопав ті гроші. А самі, і він і жінка, такі раді, що Бог післав їм щастє.

Раділи, та не довго. Тілько прийшла ніч, неспокій обняв чоботаря, й він думає: „А як хто вкраде гроші?“ І ото біжить, дивить ся, чи нема кого в сінях. Тілько ляже, аж там миш зашкребе, й він знов думає: „Чи не влїз хто?“ І знов біжить дивитись. І так всю ніч не спав, а все на гроші дивив ся.

В ранці встав, не спавши, сердитий; голова болить, робота якось не йде, а сьпівати вже й зовсїм не хочеть ся.

Прийшла ніч, знов нема спокою; а прийшов день, знов нема пісні.

І довго оно так тягло ся і дійшло до того, що бідолашному чоботареви з думок про ті гроші вже й не спить ся і не їсть ся і не пєть ся і не робить ся, а пісні, які знав, вже й позабував.

Довго так мучив ся чоботар, а далї не витерпів: ухопив ту торбу з грішми та до купця. „Нате,“ каже, „вам ваші гроші. Спасибі вам за них, тільки — менї їх не треба.“

Übungen. 1. IIb. Наука велике добро:

Івася скортїло піти в лїс на суниці. Захотїло ся єму і самому з'їсти і хорій сестричці придбати приємної охолоди. Хлопчина побіг, аж закурило ся за ним. Небавом був вже в лїсї і взяв ся збирати ягоди. Збираючи оттак, хлопець запримітив, що нараз стало темно. Вийшов на прогалину та побачив, що то надпесло чорну хмару. Нараз зашуміло, завило, ба й задуднїло, відтак блискало раз-по-раз і гриміло страшенно.

Ля́чно ста́ло хлопчи́нї і він пусти́в ся домів. Та в лїсї було так те́мно, що тільки, коли́ блисну́ло, става́ло ви́дно, куди́ тре́ба йти. А тут, лише́ хло́пець вийшов на край лїса, як не піде́ дощ мов з коно́вки, і ли́ло ся чим раз то гірше. Іти́ да́лї, чи скри́ти ся під де́рево, поду́мав Іва́сь. Аж тут пригада́ло ся єму́, що учи́тель не ра́див става́ти під де́рево, як бли́скає. І ле́дво відбіг від лїса, як гря́нуло з тако́ю си́лою, що Івасе́ви аж в ухах заляща́ло. Ото́ грім уда́рив са́ме в те де́рево, під котри́м хлопчи́ну скортїло було скри́ти ся. Іва́сь перехрести́в ся з переля́ку і згада́в вдя́чним се́рцем, яке́ вели́ке добро́ нау́ка.

2. Üb. В лїтї ча́сто бли́скає і греми́ть, почім іде́ дощ, ба й паде́ град. Відта́к випого́джує ся. На дворі стає́ я́сно і прие́мно. Не так в зимі. Добре ще, як снїг паде́ собі звича́йно. А́ле нера́з мете́ так, що не тя́жко й заблуди́ти. В таку́ пору́ найприємнїйше сидїти в те́плій хатї, а́ле бідним людем тре́ба йти на робо́ту, конче придбати хлїба: не остає́ проте́ нїчо́, як іти́ на заробітки, хоч би як було дале́ко і тя́жко.

3. Üb. В ночи́ те́мно. В день я́сно. В лїтї тепло́, па́рно і ду́шно. В зимі зи́мно, студено́. По дощи́ прие́мно, бо хо́лодно, во́гко, мо́кро. — Бідному тя́жко і гірко. — Менї сти́дно, а тобі не со́ромно? — У лїсї стра́шно, як те́мно. — Сеї зими не було ду́же студено́, та мабу́ть і в лїтї не буде на́дто тепло́; бо як зима́ те́пла, то лїто холо́дне. Чим теплїйше в зимі, тим лїпше для бідних, а коли́ в лїтї холоднїйше, то всїм приємнїйше.

4. Üb. Без му́ки нема́ нау́ки. — Тре́ба менї ру́скої чи́танки. Пози́ч менї своєї, бо моя пропа́ла. Ду́же менї єї жаль, а́ле шко́да менї й гроши́й на нову́. Не так жаль би менї було и́ньшої, хоч кождої було би менї шко́да.

5. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Des Frühlings Ankunft.

Endlich ist es Frühling geworden. Es war ein harter Kampf zwischen dem Lenz und dem Winter. Es schmilzt das Eis und der

Schnee, denn es scheint die Sonne warm und ein mildes Lüftchen weht vom Süden her. Es regt sich in den Tälern und auf den Höhen. Überall knospet's in den Zweigen und grünt's auf den Wiesen. Es zeigt sich schon die blaue Blüte des wohlriechenden Veilchens und in den Lüften widerhallt es vom Gezwitscher der Vöglein.

6. Üb. Das Gewitter.

Es ist Mittag. Die Sonne brennt. Es ist still, heiß und schwül. Da erhebt sich plötzlich ein Wind, ein Sturm. Eine schwarze Wolke steigt auf und verdeckt die Sonne. Es wird dunkel. Ein fahler Blitz fährt durch die Wolke. Der Donner rollt. Nun blitzt und donnert es ohne Unterlaß. Bald fallen die ersten schweren Tropfen und darauf regnet es in Strömen. Doch es wird noch ärger. Es hagelt, gottlob nur ganz kurz. Da wird es heller, denn die Wolke zieht weiter. Es folgt eine angenehme Kühle. Der Regen hat alles erquickt, der Hagel keinen Schaden verursacht.

7. Üb. Sprüche.

Wenn es regnet, ist es naß. — Es gibt Menschen, es gibt auch Leute. — Es gibt keine Menschen ohne Fehler. — Den Menschen gelüstet es oft nach dem, was ihm schadet. — Erbitte beim Himmel, was du nötig hast. — Der Frosch wollte ein Ochse werden und platzte. — Wo kein Licht ist, dort ist es dunkel. — Es ist schade um die Jugendzeit, wenn sie nutzlos schwindet.

§ 4. Das deutsche unbestimmte Pronomen „man“.

Тепломі́р.

Тепломі́р ро́бить ся так: З ве́рхного отворе́ного кінця́ наливаю́ть у ду́дочку живо́го срі́бла сті́лько, щоб бульба́шка була по́вна та й у ду́дочці щоб було єго́ четве́рта або тре́тя части́на. Тоді́ бульба́шку нагріваю́ть так, що живе́ срі́бло від тепла́ іде в гору́ аж до само́го кра́ю ду́дочки і висуває з не́ї уве́сь во́здух. Тоді́ склепляю́ть ся ду́дочку й прикріпля́є ся єї́ до до́щечки. Потім

ставляють тепломір у такий сніг, що вже почав танути. Від холоду живе сріболо збіжить ся, єго мов-оно стало меньше. От і зазначують, де оно стане, і на тім місци на дощечці пишуть нулю (0). Тоді тепломір ставляють у окріп. Живе сріболо зараз від тепла підійде в гору і де оно стане в дудочці, то на тім місци пишуть 80. Тепер усю дощечку між нулею та 80 поділяють на 80 рівних частин, котрі зовуть ся ступнями. Отсей тепломір зовесь Реомировим, бо вигадав єго Реомір. Коли-ж поділити дощечку від нулї в гору на 100 рівних частин, то се буде тепломір Цельзия, бо вигадав єго Цельзий.

Übungen. 1. Üb. (ad 1.) Плачем лиха не виплачеш. — Із спаня не купиш вола, а із лежі не справиш одежі. — Гірко заробиш, а солодко з'їш. — Як собі постелиш, так ся й виспиш. — Коли зможеш побороти склонність до гніву, віднесеш побіду над великим неприятелем. — Не одна комашка така маленька, що оком еї не побачиш.

2. Üb. (ad 2.) Не знаємо, коли умерти маємо. — Кого любимо, тому й віримо. — Чим маємо, тим приймаємо. — Твори поетів не лише читаємо, але й учимо ся їх на память.

3. Üb. (ad 3.) Не все правда, що говорять. — Як мрака підносить ся, то кажуть, що буде дощ. — Оповідають, що ангел спровадив цісаря Максиміліяна з неприступної скали. — В ґазетах не одно пишуть. — Не всякий добрий, кого хвалять. — Шевченка славлять ізза єго творів.

4. Üb. (ad 4 a.) На торзї усяке продає ся і купує ся. — Не одно говорить ся, та не все правда. — Не одно каже ся, що відтак жалує ся. — Що обіцяє ся, те треба й додержати. — Не так склало ся, як ждало ся.

5. Üb. (ad 4 b.) Траву вже скосило ся. Картофлї вже позвозило ся з поля до дому. — По мокрих полях копає ся рови і спускає ся ними воду. — В осени сушить ся сливки. — Лїтом пє ся багато води. — На мягкім ліжку спить ся добре. — Инакше жиє ся на селї, инакше в містї.

6. Üb. (ad 5 a.) Тунéль через гору́ Местиканéшти збудóваний в рокáх 1900—1902. — Пáньщина знéсена р. 1848. — Русини́ охрещéні р. 988.

7. Üb. (ad 5 b.) Андрі́я Гóфера зрáджено і розстрі́лено. — Рим не однóї дни́ни збудóвано. — В Рóсиї закáзано видавáти ру́скі часóписи. — В Áвстриї заведéно конститу́цию р. 1867. — Кріпáцтво знéсено в Рóсиї р. 1861. — За моє жи́то ще менé й би́то.

8. Üb. (ad 6.) Ученикам не ві́льно налéжати до ніяких товáриств. — Двом панáм не мóжна служи́ти. — Гóдї всїм угоди́ти. — По зів'ялім ли́стю ви́дно, що óсїнь вже наспі́ла. — Сóром ви́дко на лици́. — Гу́ркіт пóїзду чу́ти було з далéка.

Übertraget ins Ruthenische:

9. Üb. Man kann nicht lehren, was man selbst nicht weiß. — An guten Schulen und Wegen erkennt man den guten Staat. — Man bessert das Menschengeschlecht, wenn man die Jugend bessert. — Der größte Fehler, den man bei der Erziehung zu begehen pflegt, ist der, daß man die Jugend nicht zum eigenen Denken gewöhnt. — Um zu begreifen, daß der Himmel blau ist, braucht man nicht um die Welt zu reisen. — Gesunken ist ein Volk, wo man die Tugend für ein Verdienst hält. — Den Menschen erkennt man am Gang, das Gold am Klang, den Vogel am Gesang. — Im Frühling sieht man, wie alles Leben erwacht. — Während des Neumondes sieht man den Mond nicht. — Man darf nicht alles tun, was man will.

Das Prädikat.

§ 5. Ellipse des Verbums „бути“. (Ellipse überhaupt.)

Лáстівка.

Лáстівка на 18 *cm* дóвга, звéрха си́но-чóрна, сталéво блестя́ча, спóдом червоня́во-бі́ла. Чолó і гóрло ржáві. Перéвязка на гру́ди чóрна. Дзюб корóткий, трику́тний і сплóщений. Пасть широ́ка. Кри́ла дóвгі і кінчáсті. Хвіст вилковáтий. Нóги коротéнькі. Пáльцї розчі́плені. Пáзорі

ýтлі, áле óстрі. Гнїздó лáстівки штýчне, кошиковáте. Лáстівка птúця перелéтна. Вонá дýже пожитóчна.

Übungen. **1. Üb.** Хто то? То мій вýйко. — Що се? То рýска чúтанка? — Де твій оловéць? Він у корóбцї? — Відки ти? Я з Кіцманя. — Хто був у вас на велúкдень? Чужóго не було нїкóго, áле зáвтра бýдуть у нас гóстї. — Що було вчéра новóго в шкóлї? Нїчó, áле зáвтра буде шкільнá задáча. — Чи є у тéбе огорóд? Є, áле малéнький. — Бог є всюди. Немá місця, де би він не був. — Бог вічний, він був, є і буде зáвсїгди. — Кудú гóлка (ідé), тудú й нúтка (ідé). — Я в нéго хлїбом, а він у мéне кáменем (кидáє). — Як ви нам, так ми вам (рóбимо).

Übertraget ins Ruthenische:

2. Üb. Die Ringelnatter.

Die jungen Ringelnattern (sind) stahlblau, die älteren olivengrün mit schwarzen Flecken. Der Bauch (ist) weißgelb und blauschwarz. Am Hinterhaupt sieht man zwei eirunde, gelbe Flecken. Die Ringelnatter (ist) ein munteres Tierchen, nur wenn sie sich häutet, wird sie matt und träge. Die neue Haut (ist) sehr durchsichtig. Diese Schlange kann man bei uns in Wäldern und an Ufern finden. Frösche, aber auch Vögelchen und Fischlein sind ihre Nahrung.

3. Üb. Lieber Freund!

Ich war gestern bei Dir, aber Du warst nicht zu Hause. Wirst Du heute um 5 Uhr nachmittags bei mir sein? Ich bin den ganzen Tag zu Hause. Wo ist Dein Bruder? Ist er noch in Czernowitz? Gestern waren wir am Cecina. Dort ist es herrlich schön. Nächsten Sonntag werden wir wieder dort sein. Bist Du bereit, unser Gefährte zu sein?

Sei heute bestimmt bei mir, sonst bin ich nie mehr bei Dir.

Leb wohl!

Dein

Emil.

§ 6. Kasus des Prädikatsnomens. (Nominativus und Instrumentalis.)

Григо́рій Кві́тка.

Григо́рій Кві́тка є імя́ ви́значного ру́ского письме́нника. Він роди́в ся 1778. р. в селї Осно́ві недале́ко Ха́ркова і назвав себе́ тому́ Основяне́нком. Ба́тько Кві́тки був до́брим оповідаче́м, а єго́ ма́ти була на ті часи́ ду́же осьвіче́на. Григо́рій був з-ма́лку хи́рий і ослі́п від золоту́хи. Прови́дів аж на пятім ро́цї, поїхавши з ма́тїрю до сусї́дного монастиря́. З того часу́ мали́й забаг ста́ти черце́м. До то́го мабу́ть заохо́чував Григо́рія єго́ дя́дько, що був игу́меном монастиря́. Та ро́дичі ра́ді були ба́чити си́на війско́вим. Окінчи́вши монасти́рску шко́лу, Кві́тка на 23 ро́цї житя́ вступи́в таки́ в монасти́р за послу́шника і прожи́в я́ко черне́ць чоти́ри ро́ки. Ви́йшовши з монастиря́ був дире́ктором сво́го дома́шного, а відта́к на́віть пості́йного теа́тру в Ха́ркові, де сла́вний драмати́чний арти́ст Ще́пкин був єго́ това́ришем. Відта́к став Кві́тка реда́ктором „Украї́ньского Ві́стника“. Тодї поча́в за пора́дою своє́ї жі́нки писа́ти по́вісти. При́знаний сла́вним писа́телем, став голово́ю кружка́ тодї́шних украї́ньских письме́нників. Під коне́ць житя́ Кві́тка був в Ха́ркові предсїда́телем пала́ти ка́рного су́ду і надво́рним ра́дником, а при тім і хуторнико́м на селї. Він уме́р 1843 р. в Ха́ркові.

Кві́тка показа́в ся ві́рним живопи́сцем на́родного житя́, проте́ й явля́є ся ви́значним повістяре́м-етно-ґра́фом. Він є творце́м 17 по́вістий: „Мару́ся“, „Переко́типоле“ і и. Він а́втор дра́ми: „Щи́ра любо́в“ і опере́тки „Сва́тане на Гончарі́вцї“. Був то письме́нник, яки́й мо́же уходи́ти за представи́теля украї́ньского на́родного хара́ктеру, яки́ми є: гли́бока чутли́вість і добродушний гу́мор.

Übungen. 1. Üb. (ad I a.) Хто задоволе́ний, той і щасли́вий. — Тя́жко, аби́ і вовк був си́тий і коза́ цїла́. —

Кобй я здоро́в, а все бу́де до́бре. — Бог до́брий. — Бу́дьте здоро́ві! — Будь ощадний, а не бу́деш бідний! — Хто був сла́вний за житя́, той незабу́тий і по сме́рти.

Абй бу́ти здоро́вим, тре́ба бу́ти мірним. — Годі бу́ти за́всїгди весе́лим. — Межи злйми тя́жко бу́ти до́брим. — Хто хо́че бу́ти замо́жний, той му́сить бу́ти працьовйтий і оща́дний. Пйльний не мо́же бу́ти голо́ден. — У́ченик не сьміє бу́ти лінйвий. — Ада́м і Ева, бу́дучй невйнними, були щаслйві. — Тільки той край мо́же бу́ти щаслйвий, де ме́шканцї повину́ють ся нача́льству, а нача́льство зако́нам. — Колй хо́чеш, абй вітчина́ тебе́ любйла, му́сиш бу́ти для не́ї пожи-то́чний. — Всї лю́ди бажа́ють бу́ти щаслйві.

2. Їв. (ad I b.) Не тїло є о́браз Бо́жий, а душа́. — Ма́рия Тере́са була цїсаре́вою. Вона́ була́ донька́ цїсаря Ка́роля VI. — Шевче́нко є на́йславнїйший пое́т ру́ский. Бу́вши колись сам крепако́м, є він одуше́вленим ре́чником угнете́ного лю́ду. — Цїсар Франц Йо́сиф I. рад би бу́ти справедлйвим ба́тьком усїх своїх наро́дів. Бу́дьмо-ж его́ вірними дїтьмй! — На́ша мо́ва, се на́ша ма́ти. — До́бре імя́, то до́бра сла́ва. — Прекра́сним місцем про́ходу для ме́шканців Відня є Пра́тер.

3. Їв. (ad II a.) Стань до́брим чоловіком, а ста́неш для до́брих людйй мйлим това́ришем. — Хто став ся брехуно́м, ста́не ся і злодїєм. — Оста́нь ся вірним сйном сво́го наро́ду! — Не одно́ здає ся малова́жною річию, що відта́к пока́зує ся велйким дїлом. — Не одйн, що назива́є ся до́брим прия́телем, явля́є ся відта́к гидкйм самолю́бом. — Біда́ з Іва́ном, що зробйв ся велйким па́ном!

Не одйн вовк перекида́є ся невйнним ягня́тем, не одйн лиходїй чйнить ся до́брим чоловіком. — Не одйн жо́внїр поверну́в з війнй калїкою. — Ко́ждий здоро́вий мущина́ обовя́заний служйти жо́внїром. — Хвіст слу́жить ла́стівцї ке́рмою. — Хто вйбраний по́слом, повйнен спра́вдї бу́ти засту́пником своїх вибо́рців. — Хто імено́ваний уря́дником, ма́є свій уря́д пильнува́ти.

Не оди́н бідола́ха уходить за па́на. — Діо́ґен слу́жить нам я́ко при́мір, як ма́ло чоловік спра́вді потребу́є. — Не оди́н стає́ за слугу́, що міг он панува́ти. — В би́тві під Марато́ном брав Ари́сти́д у́часть я́ко оди́н із десятьо́х во́ждів. — О́воч ду́ба назива́є ся жо́луд.

4. Üb. (ad II b.) Сокра́т ходи́в за́всїгди бо́сий. — Ксено-фо́нт упа́в ране́ний з коня́. — Споміж всїх загранйчних краї́в Сици́лїя пе́рша увійшла́ в при́язнь і союз з ри́мским наро́дом. — Епіку́р мовля́в, що єму́ лише́ мудре́ць видає́ ся щасли́вим.

Пе́рший по голові́ товари́ства промо́вив на збо́рах я, а послї́дний з промо́вою ви́ступив мій брат.

Übertraget ins Ruthenische:

5. Üb. (ad I a.) Ich bin glücklich, denn ich bin gesund. — Ich war sehr unglücklich, denn ich war schwer krank. Ich wäre zufrieden, wenn ich gesund wäre. Sei zufrieden, daß du nicht krank bist! Ich werde erst glücklich sein, wenn ich gesund sein werde. — Der Reichtum ist oft schädlich. Reich sein ist noch nicht glücklich sein. Glücklich kann nur der sein, der zufrieden ist. Im Glücke soll man nicht übermütig, im Unglück nicht mutlos sein. Es ist unmöglich, immer fröhlich zu sein. Der Mensch muß auf alles gefaßt sein.

6. Üb. (ad I b.) Der Zorn ist ein schlechter Führer. — Der Neid ist der ständige Begleiter des Ruhmes. — Ein treues Gedächtnis ist der beste Gehilfe des Redners. — Das Geld ist oft ein falscher Freund. — Sei niemandes Feind, aber auch nicht jedermanns Freund. — Es ist unmöglich, aller Liebling zu sein. Ein Schmeichler, das ist kein Freund. — Einen treuen Freund finden ist eine sehr schwere Sache. — Die Erfahrung ist die beste Lehrmeisterin.

7. Üb. (ad II a.) Mancher Freund wird über Nacht zum Feind. — Bleibe mein Freund! — Freund heißen ist noch nicht Freund sein. — Mancher wird als Fürst geboren und stirbt als Bettler. — In den Fabeln verwandeln sich Menschen in Tiere. — Wer als Soldat dient, erfüllt eine patriotische Pflicht. — Große

Männer dienen der Menschheit zum Muster. — Nicht dasselbe gilt bei allen Völkern als Recht und Unrecht.

8. Üb. (ad II b.) Niemand wird zufällig gut. — Man soll nicht nur gut scheinen, sondern auch gut sein. — Niemand kann vor dem Tode glücklich genannt werden. — Viele gelten für ehrenhaft, ohne daß sie es sind. — Mancher Feind stellt sich freundlich.

§ 7. Kongruenz des Subjektes mit dem Prädikate.

Спо́мини.

Було нас у ба́тька три доньки́, я на́йстарша. А були наш ба́тько такі́-то грізні́. Нера́з мину́ло й кілька не́ділль, до́ки пу́стять на у́лицю заба́вити ся з подру́гами. Та хоч та́то й були грізні́, а проте́ ду́же нас жа́лували. Було, як поїдуть до мі́ста, то й навезу́ть нам гости́нців хоро́ших. А як уже́ повийма́ють гости́нці та почну́ть всїх обдаро́вувати, зрадїємо так, Го́споди! „Та́тоньку, голу́боньку! Ой, ба́течку на́ші лю́бі та ми́лі!“

„Та ну, ну! го́дї вже, го́дї! Не ду́майте, що я все те понакупува́в! Се оста́лось було тро́ха пшени́цї, то й привяза́в ся яки́йсь крама́р: Замін́я́ймось та замін́я́ймось! Я й заміня́в ся, аби́ відчепи́тись.“

Такі то були поко́йні, неха́й царству́ють! Пять лїт мину́ло, як їх не ста́ло. За ни́ми пішли́ неба́вом і мату́ся, поме́рло ще й двоє дїто́к мали́ми, бо було нас пя́теро.

Ха́та була в нас хоро́ша, і садо́к і горо́д вели́кий; в садку́ було по́вно више́нь і чере́шень, кілька я́блонь і гру́шок та орі́хів. Двір широ́кий, воро́та нові́. А в ха́тї ми́ло та лю́бо гля́нути: лавки́ і столи́ липо́ві, образи́ хоро́шо мальо́вані, позаи́ймані вишиваними рушника́ми. Усе́го добра́ у нас було чима́ло. Та все мину́ло ся . . . .

Übungen. 1. Üb. (ad 1.)

Любий вуйку!

Ви мабу́ть загнївали ся на ме́не, що я до́си не відпові́в на Ваш лист. Та го́дї було ско́рше. Ба́тько виїхали на шість не́дїль лїчи́ти ся, а ма́ти не го́дні самі упо́рати ся з господа́рством. От і спа́ло на ме́не чима́ло всякого кло́поту. А впро́чім ву́йко обіцяли приїхати до нас, ото́ж і ждемо Вас нетерпели́во.

Ваш

Васи́ль.

2. Üb. (ad 2.) Вівця́.

Вівця́ поро́сла густо́ю во́вною рі́жної ма́сти. Голова́ покри́та звича́йною ше́рстию. Пи́сок подо́вговатий. Ніс і долїшна гу́ба поро́слі. Узу́бленє таке́, як у вола́. Хвіст коро́ткий. Но́ги двокопи́тні. Са́мець ма́є круті́ ро́ги. Вівця́ ду́же пожито́чне зьвіря́.

3. Üb. Хто го́ден, той не голо́ден. — Бува́й здоро́в! — Бува́йте здоро́ві! — Бу́дь ла́скав! — Бу́дьте ла́скаві! — Хто ви́нен, поку́тувати пови́нен. — Брат собі́ рад.

4. Üb. В ночи́ те́мно. В день я́сно. — Зимо́ю студено́. Лїтом тепло́. — На весні́ прие́мно. В осени́ хо́лодно. — В огоро́дї га́рно. — На со́нци па́рно. — Всю́ди до́бре, до́ма на́йлїпше. — Тя́жко жить на сьвітї, а хоче ся жить. — Пога́но що и́ньшого говори́ти, а що и́ньшого ду́мати. — Собі́ само́му прика́зувати ду́же тру́дно. — До́бре було-б поступа́ти так. — Без позво́лу чужи́м по́лем ходи́ти зака́зано. — Пита́ти так незру́чно, відпові́дне було-б и́ньше пита́нє.

5. Üb. (ad 3 a.) Борба́ була ду́же завзя́та; тож і попли́ло там лю́дскої кро́ви! — Працюва́ти буду, до́ки ста́не мені́ сил. — Кобй-то сих гроший ста́ло нам на до́вший час! — Вету́пних карт на виста́ву оста́ло (лиши́ло ся) ще для які́х 10 осіб. — Кому́ не ста́ло охо́ти до пра́цї, то́му й ма́ло було з неї хісна́.

6. Üb. (ad 3 b.) Від рождества́ Христо́вого мину́ло девятьна́цять сот лїт. — Шевче́нкови було 47 лїт, як

умéр. — Проти 300 Грéків вúступило 1.790.000 Пéрзів. — З рóду Габсбýрско-Льотарúньского було дóси в Австриї пять володарíв. Два з них були синáми цїсарéвої Мáриї Терéси. Три з них царствувáли не дóвго. — Ґéте і Шíлєр найславнїйші нїмéцкі поéти. Обá написáли спíльно „Ксéниї“. — У короля Атамáнта булó двóє дїтий, Фрикс і Ґéля; обóє зазнáли багáто лúха від злóї мáчохи.

7. Üb. (ad 3 c.) Так усé бувáло, що половúна сьвíта плáкало, а половúна скакáло. — Пáра крéйцарів вартувáло колúсь те, що нúнї кількадесять. — Марнотрáвному і кýпа грошúй не стáло-б на дóвго. — Сúла тяжко зароблéного майнá пішлó лéгкою дорóгою! — Що би то не вдїяло громáда людий, колú-б тягнýли в один бік! — Тьма всякого лúха скоїло ся з пяньства.

Übertraget ins Ruthenische:

8. Üb. (ad 1.) Lieber Oheim!

Freuen Sie sich mit uns! Anton ist wieder da. Gestern kam er unerwartet nach Hause. Sie können sich die Überraschung denken. Die Mutter weinte vor Freuden. Sie würden den Bruder kaum erkennen, so hat er sich verändert. Man merkt's ihm an, daß er unter südlichem Himmel gelebt hat. Gleich nach der Begrüßung fragte er nach Ihnen, nach der Tante und nach Ihren Kindern. Wir saßen noch um Mitternacht in lebhaftem Gespräch, bis der Vater erinnerte, daß Anton nach der anstrengenden Reise der Ruhe bedürfe. Der Bruder trug mir auf, Ihnen seine Ankunft zu melden und Ihnen zu sagen, daß er Sie bald besuchen wird.

Grüße und küsse Sie, die Tante und die Kinder.

Ihr

Hans.

9. Üb. (ad 2.) **Der Gartenmohn.**

Die Wurzel ist einjährig und ästig, der Stengel aufrecht und grün, die Blätter sind am Grunde herzförmig. Die Blüten sind regelmäßig. Der Kelch ist zweiblätterig. Die Kronenblätter sind weiß, violett oder rot. Die Staubgefäße sind zahlreich. Der Fruchtknoten ist oberständig. Die Frucht ist eine kugelige Kapsel. Die

zahlreichen Samen sind nierenförmig. Aus ihnen bereitet man Öl und verschiedene Speisen.

10. Üb. Niemand ist im stande, zweien Herren zu dienen. — Trage dein Schicksal mit Geduld, denn du bist dir selber schuld! — Wer im stande ist zu arbeiten, braucht nicht hungrig herumzugehen. — Der hungrige Fuchs ist froh, wenn er auch eine Maus erwischt. — Leb wohl! — Sei gnädig!

11. Üb. (ad 3.) Liebe Eltern!

Auf der Reise nach Wien ist so viel Geld aufgegangen, daß mir nur wenig geblieben ist. Einige Kronen würden mir daher sehr zu statten kommen, ansonsten würde mir das, was ich noch habe, nicht einmal für die Kost ausreichen. Es sind kaum fünf Tage verflossen, seit ich von Euch fort bin, und es scheint mir, als wären es fünf Jahre. Heute kamen zu mir zwei Mitschüler aus der Bukowina, da schien es mir, als wäre ich daheim. Im Gespräch mit ihnen verflossen mir einige Stunden wie Minuten. Um so trauriger wurde es mir, als beide fortgingen. Ach, wenn nur die paar Tage, die ich auf Euere Antwort zu warten habe, schon vorüber wären!

Es küßt Euch die Hände

Euer Sohn

Elias.

Das Attribut.

§ 8. Das Substantiv als Attribut.

Дитя́чий вік Тараса́ Шевче́нка.

Тара́с Шевче́нко роди́в ся 25. лю́того р. 1814. в селї Мори́нцях Ки́ївскої ґубе́рниї. Тарасі́в ба́тько Григо́рій був селяни́ном-крепако́м. Шевче́нкова ма́ти поме́рла, оста́вивши єго́ си́ротою-недо́лїтком. Ба́тько ожени́в ся вдру́ге з удово́ю, що ма́ла теж дї́ти, і проте́ задля дї́тий-зведеня́т наста́ли в роди́нї зли́днї і невго́дини. У два ро́ки по сме́рти ма́тери вмер тако́ж ба́тько Тараса́. Тодї хлопчи́на, що вже пере́дше поча́в був учи́ти

ся, перейшо́в до у ч и́ т е л я - д я к а́ Буго́рского і бу́в у не́го школяре́м і робі́тником. Дяк обходи́в ся зі свої́ми школяра́ми ду́же жорсто́ко, о́тже Тара́с уті́к від не́го до Л и с я н ь с к о г о м а л я р я́ - д і я́ к о н а, відта́к до Стеблова, а да́лї до Т а р а с і́ в с к о г о д я ч к а́ - в о р о ж б и́ т а. Так ході́в бі́дний хлопчи́на по се́лах та пла́кав, „людий шука́в, щоб добру́ навчи́ли“. Утра́тивши всю наді́ю, ста́ти колинебудь маляре́м, тринацятилі́тний Тара́с верну́в ся в рі́дне село́ і став п а с т у х о́ м - в і в ч а р е́ м. Т а р а с і́ в ста́рший брат Мики́та хотів зроби́ти з непосидю́чого хло́пця с е л я н и́ н а - х л ї б о р о́ б а, та дарма́; він пішо́в ра́дше на слу́жбу до сьвяще́ника. Вечера́ми чита́в псалти́р чи житя́ сьвяти́х, а колі́ мав хви́лю ві́льного часу́, то роздобу́в де кла́птик п а п е́ р у та ку́сник о л і в ц я́, а нї то й ву́глем рисува́в на комо́рі і ста́йнї К и́ ї в с к у дзвіни́цю, церкви́, люди́й, когуті́в і т. и. По кілько́х рока́х подя́кував за х л ї б - с і л ь і пішо́в до Х л и́ п н і в с к о г о маляра́, що призна́в х л о́ п ц я - к р і п а к а́ спосі́бним до своє́ї шту́ки. На тім і мину́ло Тарасо́ви пятьна́цять лїт.

Übungen. 1. Üb. (ad 1.) Русини́-Бу́ковинцї говоря́ть одно́ю мо́вою з Русина́ми-Галича́нами і з Русина́ми-Украї́нцями та з Русина́ми-У́грами. — У́ченики-Русини́ а Не́-Русини вчать ся осі́бно ру́скої мо́ви. — Ру́скої мо́ви вчать нас професо́ри-Русини́.

2. Üb. (ad 2 a.) Чита́ємо Шевче́нкові поезиї та Кві́тчинї по́вісти. — Де не помо́же ма́мина про́сьба, там коне́чний та́тів при́каз. — Се́стринї ді́ти то мої сестрі́нцї і сестрі́ницї, а бра́тові брата́нки і брата́ницї. — Я ді́дів і ба́бин внук.

3. Üb. (ad 2 b.) Голо́дному милі́йший ку́сень хлї́ба як жме́ня зо́лота. — Шкля́нка молока́ здоровійша від фля́шки пи́ва. — Чернівцї найбі́льше зі всїх буковиньских міст. — Шле́ск наймені́ший спомі́ж австри́йских країв. — Ві́день і Бу́да-Пешт найважні́йші між столи́цями а́встро-уго́рскої мона́рхії. Ко́жде із сих обо́х міст є столи́цею

осі́бної ча́сти на́шої держа́ви. — Чере́шня бува́є на́йвисша зі всїх на́ших дере́в овоче́вих.

4. Üb. (ad 3.) Австрі́йский цї́сар є заразо́м короле́м уго́рским. — Бу́ковиньскі го́ри нале́жать до Карпа́т. — Чернове́цкий унїверсите́т заснува́в цї́сар Франц Йо́сиф І. — Ро́сия на́йбільша держа́ва европе́йска. — Пі́внічно-америка́ньскі сполуче́ні держа́ви стоя́ть під упра́вою президе́нта. — На уго́рских степа́х випаса́ють ся числе́нні че́реди волі́в.

5. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Das Grab des Fedkowicz befindet sich in Czernowitz. — Szewczenko's Eltern waren Leibeigene. — Wowczok's Erzählungen zeichnen sich durch Schönheit der Sprache aus. — Von Kwitka's Erzählungen lesen wir jetzt „Perekotypole". — Des Vaters Strenge und der Mutter Sanftmut sind fürs Kind gleich notwendig.

Ein Glas Wasser ist für den Durstigen eine wertvolle Gabe. — Jeder Tropfen Branntwein ist für den Menschen Gift. — Eine Schale Milch ist besser als ein Topf Kaffee. — Es gibt böse Menschen, die ihren Gegner in einem Löffel Wasser ertränken möchten. — Ein treuer Freund ist mehr wert als ein Schock Schmeichler. — Ein Liter Wasser wiegt ein Kilogramm. — Ein Buch Papier hat zehn Lagen oder hundert Bogen.

Karlsbad ist einer der berühmtesten Badeorte Österreichs. — Wien ist eine der größten Städte Europas. — Keines der österreichischen Länder ist so groß wie Ungarn.

Der Kaiser von Deutschland ist zugleich König von Preußen. — Bei Leipzig kämpften gegen Napoleon der Kaiser von Österreich, der Kaiser von Rußland und der König von Preußen. — Die Bukowiner Flüsse haben eine süd-östliche Richtung. — Am Ringplatze von Czernowitz steht das Rathaus.

§ 9. Das deutsche attributive Zahlwort.

Европе́йцї.

Европе́йцї нале́жать до т. зв. ра́си savка́зкої. Всїх їх бу́де більш як 360 мілїо́нів. Пі́сля мо́ви, яко́ю бесї́дують

Европéйці, є три головні́ племена́. На́йчисленні́йше зі всїх плéмя словя́ньске, що ма́є в Еврóпі 123 мілїóни душ, відта́к ґерма́ньске, що числи́ть 114 мілїóнів, а рома́ньске 103 мілїóни. Крім сих головни́х племéн є ще й кі́лька мéньших, а то: Мадя́рів 7 1/2 мілїóна, Грéків 4 мілїóни, Тýрків 1 1/2 мілїóна, а є ще й хоч не така́ вже вели́ка си́ла Жидíв, Литви́нів, Фі́нів, Альба́ньців і Цига́нів. Поза Еврóпою живé такóж бага́то Европéйцїв, що від трох сот лїт підчиняють собі́ все бі́льше нарóдів и́ньших рас.

Übungen. **1. Üb.** Ма́ю одну гóлову, оди́н рот і ніс, двóє очи́й і ух, дві рýцї і нóзї. На кóждій руці́ і нозї́ є по пять па́льцїв. — Три́ніжок ма́є три нóзї. — Сса́вцї ма́ють по чоти́ри нóги, кома́хи по шість ніг, а нога́стки бага́то ніг. — В ріці́ Ти́сї есть бéзлїч риб.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Viel Feind, viel Ehr. — Wenig Mühe, wenig Verdienst. — Etliche vergeudete Stunden des Tages machen viele verlorene Jahre des Lebens. — Etwas Überlegung erspart manchen Verdruß. — Das Leben bietet genug Freuden und noch mehr Leiden. — Täglich ein paar Heller macht im Jahre viele Kronen. — An jeder Hand sind fünf Finger. — Ein Meter hat zehn Dezimeter. — Eine Woche hat sieben, ein Monat dreißig Tage. — Ein Dutzend hat zwölf, ein Schock sechzig Stück. — Ein Buch hat zehn Lagen oder hundert Bogen. — Ein Heller ist ein halber Kreuzer. — Eine Krone hat fünfzig Kreuzer.

Das Objekt.

§ 10. Das ruthenische Genitivobjekt statt des deutschen Akkusativobjektes.

Не за́видуй!

Не завидуй богатому! — богатий не має
Нї приязни нї любови; він все те наймає.
Не завидуй могучому! бо той заставляє;
Не завидуй і славному! славний добре знає,

Що не єго люди люблять, а ту тяжку славу,
Що він кровю та сльозами вилле на забаву.
Не завидуй же нікому! дивись кругом себе,
Нема раю на сїм сьвітї, хиба що на небі.

Übungen. 1. Üb. Нема́ сме́рти без прича́ни. — І сво́го не лиша́й і чужо́го не руша́й! — Стари́й кіт нера́до ло́вить ми́ши. — Хто не шану́є со́тика, не ма́ти ме коро́ни. — Хто не поважа́є ба́тька й ма́тери, не на́йде пошано́ваня і у своїх дїти́й. — Все на́йдеш, ті́льки дру́гої не́ньки не на́йдеш.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Es gibt kein schöneres Land als das Heimatland. — Rede nie eine Unwahrheit! — Wer seine Eltern nicht ehrt, ist ihrer Liebe nicht wert. — Der Träge verrichtet jede Arbeit ungern. — Wer die Wahrheit nicht immer spricht, findet kein unbeschränktes Vertrauen.

§ 11. Der Instrumentalis als Objekt.

1. Üb. Бог пра́вить сьві́том. — Намі́стники управля́ють поодино́кими прові́нциями держа́ви. — Старости́ заві́дують пові́тами. — Гуцули́ керму́ють зру́чно дара́бами. — До́брі дї́ти не горду́ють ро́дичами. — Розу́мний госпо́дар кори́стує ся ко́ждим кла́птиком землї́. — Богда́н Хмельни́цкий доводи́в Козака́ми. — Чужи́ми грі́шми тре́ба сумлі́нно ору́дувати. — Лев волї́є вели́ку до́бич, а́ле й мало́ю не горду́є.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Das Geld regiert die Welt. — Ein guter Wirt verwaltet sein Besitztum selbst. — Der Steuermann lenkt das Schiff. — Benütze jeden Augenblick des Lebens! — Verachte keine ehrliche Arbeit! — Radetzky hat das österreichische Heer lange Zeit mit Erfolg befehligt. — Fremdes Gut soll man ehrlich verwalten.

§ 12. Der deutsche doppelte Akkusativ.

Про сьвітлих богів України-Ру́си.

У давни́х наддніпря́ньских Слов'я́н, пре́дків украї́ньского на́рода, було бага́то бо́гів, а́ле про них ми зна́ємо ма́ло,

бо тільки їх імена́ і де́які незначні́ прикме́ти, котрі́ пока́зують, які́ то були боги́.

На́ші пре́дки ві́рили в Сва́рога, котро́го ма́ли за бо́га вогню́; в Да́жбога, котро́го уважа́ли бо́гом со́нця; в Перуна́, котро́го представля́ли собі́ бо́гом гро́му і бли́скавки; у Ве́леса, котро́го зва́ли бо́гом това́ру; в Ле́ля, Коляду́, Стри́бога і и. Ла́ду назива́ли ма́тїрю.

А́ле ру́ский наро́д вже зо́всїм забу́в про своїх давни́х бо́гів, ті́льки в коляда́х і щедрівка́х та в дру́гих наро́дних тво́рах знахо́димо ще й тепе́р порозки́дувані їх прикме́ти, з яки́х мо́жна уложи́ти кі́лька міти́чних давни́х обра́зів.

В коляда́х і щедрівка́х назива́ють тих сьві́тлих бо́гів па́ном Госпо́дарем, па́нею Господи́нею, па́нною дочко́ю, кра́сним паниче́м, боги́нею-Со́нцем, боги́нею-Зо́рею, бо́гом-Громовико́м, боги́нею-Хма́рою, боги́нею-Весно́ю і т. п.

Übungen. 1. Üb. (ad 1.) Ро́дичі навча́ють дїти́й моли́тов. — Приго́ди учать нас зго́ди. — Жите́ вчить нас ро́зуму.

2. Üb. (ad 2.) Цї́саря Фе́рдинанда І. звуть Благи́м. — Послї́дного Ба́бенбе́рґа назива́ють „Ра́тником“. — Прери́ями зову́ть в пі́внічній Аме́рицї вели́кі трави́сті рівнини́, які́ на Украї́нї назива́ють степа́ми. — Бе́ртольда Шва́рца уважа́ють винахі́дником стрі́льного по́роху. — Римля́ни представля́ли собі́ геро́їв півбога́ми. — Христія́ньска це́рков призна́ла своїх му́чеників сьвяти́ми. — Воє́нні похо́ди зроби́ли Напо́леона І. цї́сарем Фра́нциї. — Чеснота́ ро́бить люди́й щасли́вими. — Ні́мецкі князї́ обра́ли ґра́фа Ру́дольфа з Габсбу́рґу ні́мецким цї́сарем, а він настанови́в своїх сині́в воєво́дами австри́йских краї́в. — Франц І. оголоси́в себе́ цї́сарем А́встриї.

3. Üb. Цї́саре́ву Єлисаве́ту приве́зли мертво́ю з Швайца́рии до Ві́дня. — Андрі́я Го́фера привели́ зако́ваного до Ма́нтуи. — Слу́ги підне́сли Алекса́ндра Вели́кого на-пів мертво́го і зане́сли єго́ майже закостені́лого до шатра́.

4. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Die Göttin Demeter lehrte die Menschen den Ackerbau, daher nannten sie die Griechen die Mutter der Erde. Sie betrachteten den Zeus als den höchsten der Götter. — Die römische Republik wählte Brutus und Collatinus zu ihren ersten Konsuln. — Rom ernannte Fabius Maximus zum Diktator. Seine Soldaten hießen ihn Cunctator. — Mancher gibt sich für etwas aus, was er nicht ist. — Wir betrachten manchen als unseren Freund, der es nicht ist. — Den Kolumbus brachte man gefesselt nach Europa. — Andromache klagte laut, als sie Hektor gegürtet und zum Kampfe gerüstet sah.

§ 13. Der deutsche Objektsakkusativ mit einem Prädikats-Infinitiv.

1. Üb. Тя́жко ма́тери ба́чити си́на, як він кона́є. — Ви́димо що дня, як со́нце схо́дить і захо́дить. — Чу́ємо, як се́рце бє ся.

2. Üb. In der Schlacht sieht man manchen fallen und hört manchen Todesschrei erschallen. — Wer hieß mich dem Elenden vertrauen? — Mir schien, ich fühle das Herz zerspringen.

§ 14. Die adverbiale Bestimmung.

Схід со́нця.

Не до́вга то ніч у нас на клеча́льній неді́лї. Ті́лько що зі́рочки засья́ли у Бо́га милосе́рдного на небеса́х, ті́лько що розсьвіти́лись, та й то не зо́всїм я́сно, а нена́че крізь се́рпанок, солове́йко стих, щоб ви́спатись хороше́нько, вітре́ць засну́в і гильочки́ по садка́х дріма́ючи ле́дви-ле́дви коли́шуть ся, ті́лько й чу́ти, що через гре́блю на лото́ках води́ця цї́дить ся і мов хто ни́щечком ка́зку ка́же, що так і дріма́єть ся, а то всю́ди тихе́нько: аж ось не до́вго — зі́рочка покоти́лась . . . да́лї й дру́га . . . тре́тя — й похова́лись у си́ньому не́бі, мов у мо́ре ка́нули; а проща́ючись із земле́ю, спла́кнули . . . От від їх слїзо́к па́ла роса́ на зе́млю,

ка́нула еї крапелька, зашелестіла у а́ері — й прокинув ся вітре́ць тай поколиха́в тихе́нько гильочки по садка́х та по лїска́х.

От попрокида́ли ся птички-самочки, лу́пнули очи́цями, зацмо́кали но́сиками . . . Тут за́раз їх са́мчики, що біля них дріма́ли, попробу́ркувались із ра́дощів, що настає́ знов Бо́жий день і они́ бу́дуть зі своїми самочка́ми лїта́ти і гра́тись; засьпіва́ли своїх пісеньо́к, котри́ми ра́но і ве́чер хваля́ть Го́спода небе́сного, Отця́ милосе́рдного як чоловікови, так вся́кому зьвірю, пти́ці тай самій манюсенькій кома́шечці, що й о́ком не вздриш. А нїхто́ вже так не висьпівує, як соловейко! — защебета́в, зачі́ркав, засвиста́в . . . то сти́хне, нїби поше́пче що своїй са́мочці, то з ра́дощів і гукне́ на весь садо́к, защебе́че, що аж нена́че охри́пне, та знов ще ду́жче ля́сне, задрібо́че, що аж дух єму́ запира́єть ся . . . та все-ж так га́рно, так га́рно, що й розказа́ти не мо́жна, а душі́ весе́ло.

От на бере́зах і ли́стя зашупотіли промі́ж се́бе, що й они́ по ла́сцї Бо́жій бу́дуть красува́тись на я́сному со́нечку. Схамену́лась тра́вонька, як скропи́ла еї небе́сная рі́сочка: підня́лись стебели́нки, розпу́кались цьвіточки і пороззявивши ро́точки свої, надиха́ли на всю доли́ну таки́м за́пахом, що почу́вши его́, забу́деш про все і тільки зітхну́вши поду́маєш: „Бо́же милосе́рдний! О́тче наш небе́сний! І се все, що тільки є на землй, в воді, під небеса́ми, се все Ти тільки по єди́ному милосе́рдію Своєму для чоловіка сотвори́в єси? А він, сесе́ мізе́рне сотворі́нє, ся били́на, сей пил і порошина, чи він же Тобі дя́кує і як? . . . О Бо́же пра́ведний! Будь і за́всїгди милосе́рдний нам грішним!“ — Більше се́го не уміє́м що й сказа́ти.

От і рідесенький тумане́ць упа́в на рі́ченьку, да́лї і хмарочки ста́ли розходи́тись, порідша́ли і ста́ли зверта́тись купка́ми мов клубо́чки, розступи́лись, щоб да́ти доро́гу для яко́гось пи́шного, важно́го го́стя, нїби царя́ якого, дїючого добро́ всему ми́ру, — й покоти́лись геть-геть за круті го́ри, щоб тільки відтіля диви́тись на те, що тут

буде! І ось і зачервоні́ло на тій доро́зї, де єму́ тре́ба йти́, і розісла́лось мов сукно́, як кармази́н кра́сне, да́льше, нена́че срі́бні цьвітки́ по нїм хто наси́пав; а тут і весь путь став мов з о л о т и́ м п і с к о́ м по черво́ному по́лю поси́паний. Зазолоти́лись і верхі́вя дере́в по лїса́х . . . і ось золоти́й по них пісо́к си́плеть ся по де́реву ни́зше, все ни́зше, ни́зше . . .

Все сти́хло . . . чого́сь жде! . . . Ста́ло винпря́ти ізза землї́ . . . що? І сьвіт, і ого́нь, і краса́, і на крайо́к єго́ не мо́жна зверну́ти о́ к о м, — щож буде, як все яви́ть ся ми́ру? І золоті́ про́мінї єго́ обси́пали вже зе́млю, і самі́ небеса́ ста́ли ні́би ще кра́сші. Все мовчи́ть, жде, щоб ш в и́ д ш е яви́лась в повноті́ краса́ ми́ру . . . Іде́ . . . ви́котилось зо́всїм . . . озирну́ло зе́млю і нена́че повелїва́ло: „Хвалї́те Го́спода, що сотвори́в мене́ і вас і ко́жди́й день посила́є мене́, дава́ти всему́ ми́ру сьвіт і вся́кому сотворі́ню жизнь.“ Тут знов пта́шечки нена́че по чи́йому при́казу защебета́ли, все мов знов ожи́ло, чолові́к знов принява ся за ді́ло своє, весь мир іра́дував ся . . .

Übungen. 1. Üb. Мі́сяць і зо́рі сьві́тять я́сно, а со́нце ще ясні́йше. — В го́стях живе́ ся до́бре, а до́ма на́йлїпше. — Ластівки́ лїта́ють висо́ко, жа́йворонки ще ви́сше, а орли́ на́йвисше. — Бага́то птиць сьпіва́є кра́сно, а́ле солові́й такі́ на́йкрасше.

Хто за́-молоду з-ча́ста дармує, той на ста́рість з-гу́ста бі́дує. — Хоч з-ви́сока паде́, то землї́ не мине́. — Працю́й з-пи́льна, а рука́ ста́не си́льна! — Пи́льний у́ченик чита́є не ті́льки в школї, а́ле ще й з-осі́бна. — До пра́цї тре́ба з-ма́лку (з-ма́ла, з-мало́го) привика́ти. — З-да́лека не одно́ вигляда́є іна́кше як з-бли́зька. — Говори́ по ру́ски та по лю́дски! — Проста́к гово́рить по проста́цки. — Гре́цкі ста́туи ви́конані по майсте́рски.

2. Üb. (ad a.) Ди́кі зьві́рі живу́ть поля́ми і лїса́ми. — Іди́ все пра́вою доро́гою, а не манівця́ми. — Влазли́вого ви́кинь двермн́, а він влїзе вікно́м. — Дим вихо́дить ко́мином.

— Чужá прáця бóком вилáзить. — Чужé добрó вилáзить гóрлом. — Долинáми і горáми розстелúла ся травá. — Чéреди пасýть ся полонинáми. — Кóзи лáзять і скáлами.

3. Üb. (ad b.) В чéрвни сóнце схóдить рáнною порóю перед четвéртою годúною, а захóдить пізно вечерóм, бо аж по óсьмій годúні. — Веснóю птичкú щебéчуть, а зимóю їх не чувáти. — Літом і кáчка прáчка. — Осíнною порóю починáє хóлод. — Рáнками і вечерáми бувáє нерáз мрáчно. — Давнúми часáми тривáли війнú цілúми рокáми, ба й десяткú літ. — У дéкотрих фáбриках працюють цілúми днями і нóчами.

4. Üb. (ad c.) Птúці живýть пáрами. — Пчóли вилїтáють роєм. — Журавлї летять ключáми. — Товáр пасé ся чéредами. — Вíвці виганяють на полонúну тýрмами. — В пóли стоїть вíйско тáбором. — Лінúвий хóдить повільним крóком, а пúльний скóрим хóдом. — Сóкіл летúть стрілóю. — Розлюченúй кидáє ся на вóрога вóвком. — На війнí лúє ся кров рікáми. — Рíчка вє ся пóлем гадюкою. — Поéт Федькóвич рóдом Бýковинець.

5. Üb. (ad d.) Душá горúть жалéм. — Лихúй чоловíк палáє ненáвистю, колú бáчить сусíда у щáстю. — Дúвлю ся очúма. Чýю вýхами. Нюхаю нóсом. Мáцаю пáльцями. Смакýю піднебінєм. Дúхаю лéгкими. Хóджу ногáми. Працюю рукáми. — Сáлом мúши лóвлять, а людúй словáми. — Кит не віддихáє жáбрами, як рúба, а лéгкими та жúвить свої молодí молокóм. — Любóв своїх нарóдів здобýв собí наш цíсар своєю добротóю і ласкáвостию.

6. Üb. (Zur Anmerkung.) В долúну лéгко їхати, тяжко-ж до горú. — Їдь в горý повóли, а не стáнеш нікóли! — З горú далéко вúдно. — Ізза горú вітер вíє. — З гір вíє хóлодом. —

В лїтї бувáє в полýдне дýже горячо (горячé), з полýдня пáрно, під вéчер ще дýшно, аж у ночи холоднíйшáє. — Люди сидять за дня рáдше в хáтї, аж над вéчер вихóдять надвíр. — Óсїнь починáє двáцять і трéтого вéресня. — Під зúму настають морóзи. — В недíлю і сьвято люд христіянь-

ский поспішає до бо́жого дому, а по слу́жбі бо́жій верта́є домі́в. — Пе́ршого сі́чня почина́є ся рік, а кінчи́ть ся 31. гру́дня. — До шко́ли хо́димо лише́ в бу́день. — Мину́вшого столі́тя ви́найдено сьвітло нафтове́, ґазове́ і електри́чне. — Вели́кдень раз на рік. — За дни́ни сьві́тить со́нце, а в ночи́ мі́сяць і зьві́зди. — За Ма́риї Тере́си прилу́чено Букови́ну до А́встриї. — Дай, Бо́же, в до́брий час! — Дні́прові́ поро́ги сла́вні з да́вен-да́вна.

Це́цин 539 *m* за висо́кий, а Джумале́в аж 1859 *m*. — За часі́в Неро́на заму́чено тисячі́ христія́н на смерть. — Хто тра́тить своє майно́ з ле́гким се́рцем, згада́є коли́сь про те з жале́м. — Здоровлю́ тебе́ як на́йсердечні́йше. — Говори́ як на́йвиразні́йше!

Ісу́сови було́ лише́ двана́цять лі́т, коли́ вже відзнача́в ся вели́кою му́дростию. — Не оди́н пла́че з ра́дости, а сьміє́ ся зі зло́сти. — Пти́цю пізнати́ по пі́рю а чолові́ка по мо́ві. — По го́рах го́ді ї́хати во́зом, а тре́ба ї́хати верхо́м або іти́ пі́шки.

Übertraget ins Ruthenische:

7. Üb. Ortsbestimmungen.

Fedkowicz wurde zu Storonetz-Putilla in der Bukowina geboren. — Unter der Führung des Kara Mustapha rückten die Türken bis Wien vor. — Einige Tiere leben in Wäldern, andere in Feldern. — Im Haine widerhallt das Lied der Nachtigall.

8. Üb. Zeitbestimmungen.

Des Nachts scheint der Mond. — Szewczenko hat während seines Lebens viel gelitten. — Sonntags ist kein Schulunterricht. — Der Unterricht beginnt vormittags um 8, nachmittags im Winter um 2 und im Sommer um 3 Uhr. — Zur Sommerszeit ist es oft schwül. — Fedkowicz starb den 11. Jänner 1888. — Komme in die Schule nicht spät! — Abends (des Abends, am Abend) wird der Faule fleißig. — Der Glückliche, sagt man, ist zur guten Stunde geboren.

9. Üb. Artbestimmungen.

Die Bukowina ist 100 Quadrat-Myriameter groß. — Er ist auf den Tod krank. — Ich bin totmüde. — Man schlug ihn windelweich. — Karl schreibt für sein Alter schön. — Geh frohen Mutes an deine Arbeit! — Die Mutter trennt sich schweren Herzens von ihrem Kinde. — Der Hering schwimmt in großen Scharen im Meere herum.

10. Üb. Grundbestimmungen.

Ein tapferer Soldat brennt vor Begierde, sich vor dem Feinde auszuzeichnen. — Das Eisen sinkt vermöge seiner Schwere im Wasser unter. — Mancher weint vor Freude. — Wir gehen zur Erholung spazieren. — Die Alpenseen zeichnen sich durch Klarheit aus. — Alte Spatzen fängt man nicht mit Spreu.

§ 15 und 16. Die Wortfolge und Interpunktion im einfachen Satze.

Дуб.

Поза селóм на узгі́рю стоїть ліс. В нїм росту́ть рі́жні деревá. Нáйвисше ростé дуб. Він жиé нáйдовше. Корá єгó полу́пана. Конарі́ гру́бі. Вони́ й круті́. Ли́сте глубóко повити́нане. На дéкотрих листкáх ви́дко кру́глі нáростки. Ті кульки́ то дубінки́. Вони́ повстаю́ть від уку́шеня однóї комáшки. Давнїйше лю́ди роби́ли з них чорни́ло. Овоч ду́ба назвивáє ся жóлуд. То ду́же дóбрий корм для безрóг. Дубóву кору́ уживáють гарбарі́ до випрáви шкір. Дo чóго додаю́ть господи́нї ли́стя дубóвого? В стари́х ду́бах бувáють дуплá. А чи хто пробувáє в тих дуплáх? Чи дубóве дéрево принóсить яку́ кóристь? Із дуби́ни вироблáють не одну́ річ. На пáливо єгó звичáйно не уживáють.

Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Der Baumweißling.

Wie sind doch die Bäume in diesem Garten so kahl! Sind sie verdorrt? Was ist mit ihnen geschehen? Wer hat ihr Laub vernichtet? Der schmutzigweiße Schmetterling mit den schwärzlichen Adern

in seinen Flügeln kann dir 's sagen. Er selbst hat freilich den Schaden nicht angerichtet. Seine Raupe hat das Laub abgefressen. Die Baumweißlinge fliegen zu hunderten herum. Sie legen eine große Menge kleiner Eier auf die Blätter der Obstbäume. Daraus entstehen die verderblichen Raupen. Im August brütet die Sonne die Eier aus. Bis zum Herbste fressen dann die Raupen manchen Baum kahl. Über den Winter umgeben sie sich mit einem Gespinst. Im Frühling fressen sie wieder bis zur Verpuppung. Aus der weißlich-gelben Puppe erscheint nach 14 Tagen der Schmetterling. Da verzehren die nützlichen Vögel ihrer nicht wenige. Auch der Mensch soll diese Schädlinge nicht verschonen.

Der zusammengesetzte Satz.

§ 17. Die Satzverbindung.

Ста́рець.

Я і́шо́в у́лицею; мене́ зупини́в ста́рець, старе́зний ді́д. О́чи черво́ні, сльози́сті, гу́би поси́нїлі, лахмі́тя обде́рті, а ра́ни нечи́сті. О, як ги́дко убо́жество обгри́зло сю неща́сну істо́ту!

Єго́ черво́на, попу́хла, пока́ляна рука́ простягла́ ся до ме́не; він стогна́в, він вища́в, просячи́.

Я поча́в шука́ти у се́бе по всї́х кишеня́х . . . Нї кали́тки, нї годи́нника, нї на́віть ху́стки; я нї́чо́го не узя́в з собо́ю.

А ста́рець усе́ ждав, і простягне́на єго́ рука́ безси́ло труси́ла ся й тремтї́ла.

Збенте́жений, я мі́цно стисну́в сю пока́ляну, тремтя́чу ру́ку . . .

„Не осуди́, бра́те! але нема́ у ме́не нї́чо́го, бра́те.“

Ста́рець втупи́в у ме́не свої́ черво́ні о́чи, єго си́ні гу́би усьміхну́ли ся, і єго́ рука́ стисну́ла мене́ за мої́ холо́дні па́льцї.

„Що-ж, бра́те,“ сказа́в він, „і за се спаси́бі: се теж ми́лостиня, бра́те!“

Я зрозумі́в: і він дав менї́ ми́лостиню.

На півночи.

Дико і похмуро на півночи біля великого північного океану. Коротке там літо, а довга зима з лютими морозами і хуртовинами та з глибокими снігами. Не поле годує там чоловіка, а море; не хліб там сіє чоловік, а їде у небезпечне море крижане і ловить рибу, убиває тулені або кити і з того живе. Та важка то праця; часто не вертають ся люди з моря до дому, а гинуть то від бур, то від иньшого лиха. Але не лякають ся того люди, а сьміливо їдуть у небезпечне море, шукати собі хліба.

Übungen. 1. Üb. (ad I.) Слабий ученик тяжко учить ся і учитель з ним гірко мучить ся. — Минула ся весна а з нею щезла і вся краса. — Весна не триває довго, так само і молодість минає скоро. — І мати добра і батько не злий. — Ані щастє не все добре ані нещастє не завсїгди зле. — Почасти вітер віє, почасти сонце гріє. — З одного боку біда чоловіка псує, з другого боку нужда навчає нас розуму.

Школа вчить, вона й виховує. — Сьпівучі птиці дуже пожиточні, вони крім того веселять нас своїми піснями. — Говори завсїгди правду, ба навіть заступай ся за неї! — Треба не тілько вміти заробити, але конче й знати щадити. — Вітчину треба не лише любити, але за неї конче в потребі навіть і житє положити.

То дощ паде, то сонце сьвітить.

2. Üb. (ad II.) Я у него хлїбом, а він у мене каменем. — Не бий ся чорта, але стережи ся лихого чоловіка! — Рада душа до раю, та гріхи не пускають. — Тяжко бідному на сьвітї, однак мало хто умирає радо. — Нерозважне слово наробило (вправдї) вже немало лиха, а проте люди не стережуть свого язика.

Працюй або голодуй! — Або добути або не бути. — Не біда чоловіка шукає, а він шукає собі біди. — Сила без голови шалїє, а розум без сили млїє. — Кури на весїлє не хочуть, та їх силою несуть. — З богатим не суди ся,

а з ду́жим не борі́й ся! — До́бре все умі́ти. та не все робі́ти. — Не шту́ка нау́ка, а шту́ка ро́зум. — Чуже́ сьвяте́, своє́ на́йпресьвятійше.

3. Üb. (ad III.) Бу́дьте люди, бо ли́хо вам бу́де! — Не нарікáй на до́лю, таж ти сам собі́ ви́нен! — Не ті́ло, а ду́шу га́рно одївáй, бо не ті́ло, а́ле душа́ о́браз Бо́жий. — Учи́ ся за-ра́ня, бо в полу́дне бу́де вже за пі́зно!

4. Üb. (ad IV.) Ти ма́ло дбав, о́тже й ма́ло придба́в. — Ти не учи́в ся, для то́го й не навчи́в ся. — Бог ба́чить не ті́льки твої́ ді́ла́, а́ле знає́ й твої ми́сли і на́міри; для то́го го́дї перед ним укри́ти ся.

Übertraget ins Ruthenische:

5. Üb. (ad I.) Der Mensch soll stets nach höheren Zielen streben und viele streben auch dem Höheren nach. — Der Unmäßige bringt sich um seine Gesundheit, desgleichen verschwendet er auch sein Vermögen. — Der Neidische ist weder selbst froh noch gönnt er anderen eine Freude. — Die Oberfläche der Erde ist teils festes Land, teils besteht sie aus Wasser. — Reisen ist immer nützlich; einerseits bereichert man dadurch seine Kenntnisse, anderseits stärkt es den Körper und erheitert das Gemüt. — Die Sonne leuchtet allen, sie füllt die Früchte mit süßem Safte, auch den Giftpflanzen gibt sie ihren Segen. — Die Singvögel erfreuen uns durch ihren Gesang, überdies vertilgen sie eine Menge schädlicher Insekten. — Die Lerche singt schön, sie ist auch nützlich. — Der Mensch kann in allen Himmelsstrichen leben, außerdem ist er in der Wahl der Lebensmittel nicht beschränkt. — Der Mensch soll die Wahrheit nicht nur suchen, sondern er soll sie auch anderen mitteilen. — Bald scheint die Sonne, bald regnet es wieder.

6. Üb. (ad II.) Die Erfahrung ist eine teuere Lehrerin, aber die Narren wollen nur zu ihr in die Lehre gehen. — Viele sind reich, jedoch nicht alle Reichen sind glücklich. — Der Weg der Sünde ist angenehm, nur führt er ins Verderben. — Die Sonne ist zwar sehr weit von uns entfernt, trotzdem kennen wir ihre Eigenschaften. — In anderen Ländern ißt man wohl auch Brot, aber daheim schmeckt es am besten. — Nicht jeder kann mir nützen,

allein schaden kann mir jeder. — Die Welt wird alt und wird wieder jung, doch der Mensch hofft immer Verbesserung. — Die Wahrheit hat schon vielen Feinde gemacht, dessenungeachtet bleib ihr treu! — Beurteile die Menschen nicht nach ihrer Sprache, sondern achte auf ihre Tugenden!

7. Üb. (ad III.) Spotte des Alters nicht, denn du wirst auch alt werden! — Trage dein Mißgeschick geduldig, du hast es ja doch selbst verschuldet! — Unter unseren einheimischen Waldbäumen gebührt der prächtigen Eiche die erste Stelle, denn sie vereinigt Schönheit mit Stärke und Nutzen.

8. Üb. (ad IV.) Die Tugend ist die größte Schönheit, also trachte sie zu erreichen! — Die nördlichen Gewässer dunsten weniger aus; daher bringen die Nordwinde seltener Regen. — Dieses Tier ist mit Federn bedeckt, demnach ist es ein Vogel. — Ohne Tugend gibt es kein wahres Glück; also kann der Sünder nie wahrhaft glücklich sein. — Der Jüngling kann sich selbst nicht raten; deshalb soll er Alte um Rat fragen. — Der Walfisch atmet durch Lungen, folglich ist er kein Fisch. — Das Licht bewegt sich schneller als der Schall; daher nehmen wir den Blitz vor dem Donner wahr.

§ 18. Der sogenannte „zusammengezogene“ Satz.

Сироти́на.

І холод і мрака на дворі панують,
А вихор студений реве та лютує,
Зігнула ся в двоє у драній свитині,
Іде попід тином сердешна дитина;
Хлопятко маленьке підходить до хати,
Недавнії сльози на личеньку знати.
Прийшло під віконце хлопятко й голосить:
„Дай хлїбця, хоч трохи!“ так плаче і просить:
„Дай хлїбця, хоч крішку для Бога сьвятого, —
„Не їв я сегодня ще з ранку нїчого“ . . .
Дали у віконце хлопяти для Бога
Каваличок хлїба. Сердешне, убоге
Взяло его й мовчки пішло по дорозї . . .
Дунув знову вітер і здув его сльози.

Лев.

Лев буває на $2\frac{1}{2}m$ довгий, а більш як на метер високий. Голову має велику, груд сильну і широку. У самця голова і шия украшена гривою. Волос дорослого льва є одностайної полової масти і без плям. Довгий хвіст закінчений густою китицею і укритим в ній рогом. Лев живе в пущах Африки і в теплійших краях Азиї. За дня криє ся в гущавинах і аж смерком виходить на лови. На добич не нападає отверто, а підступно. Задля єго величної стати, відваги і сили прозвано льва царем зьвірів. Лев, тигр і т. п. належать до роду котів.

Übungen. 1. Üb. Анї богатий анї жебрак не жиє вічно. — Козак не боїть ся нї тучі, нї грому, нї хмари, нї чвари. — Нас жде або робота або нужда. — Не тільки праця, але йощадність конечна. — Лінивство і пяньство найбільші вороги чоловіка. — В своїй хатї своя правда і сила і воля. — Я говорю про образи, а він про гарбузи. — Ти зробиш єму добро нинї, а він тобі завтра.

Я і мій брат ходимо до школи. Ти і твоя сестра умієте вже читати. Він і єго сестрінець гнївають ся на нас.

Слїпота а глупота однака біда. Сьвіт і розум дорогий скарб. Гордість а глупість рідні сестри.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Nicht das Geld, sondern das Herz macht reich. — Edel sei der Mensch, hilfreich und gut! — Höfliche Worte vermögen viel und kosten wenig. — Nicht der laute, nur der gerechte Tadel kann verletzen. — Halte Maß und Ziel in allen Dingen! — Alles geht vorüber, auch das Leiden. — Der Krieg ist gräßlich, aber oft unumgänglich. — Wiederholung ist die Mutter nicht nur des Studiums, sondern auch der Bildung. — Die Zeiten ändern sich und wir mit ihnen. — Die Schule und die Kirche sind Schwestern. — Nicht nur der Geist, sondern auch das Herz soll von der Schule Nutzen ziehen. — Sowohl der Unterricht als auch die Erziehung ist notwendig. — Die Sonne geht und scheinet weit und breit, bald

kalt, bald warm zu jeder Zeit. — Der Schüler soll nicht nur fleißig, sondern auch brav sein. — Den Guten quälen weder Haß noch Neid. — Die Trunksucht hat drei üble Folgen, und zwar: Sünde, Schaden, Schande. — Auf dem Jahrmarkte sieht man Pferde, Rinder, Schafe und Schweine; bewundert die Auslagen der Tuchmacher, Leinweber und Zuckerbäcker; besichtigt verschiedene Schaubuden und kehrt dann heim. — Arbeit hat bittere Wurzeln, aber eine süße Frucht. — Nicht Armut schändet, sondern Verbrechen. — Ein goldener Schlüssel schließt alle Türen auf, nur das Himmelreich nicht. — Du mußt entweder arbeiten oder darben. — Alle Schüler müssen lernen, folglich auch du. — Du bist bescheiden, darum geliebt.

Das Satzgefüge.

§ 19. Die Wortfolge im Satzgefüge.

1. Üb. Коли́ твій друг пові́рить тобі́ та́йну, то замкни́ єї́ в твоє се́рце, а ключ відда́й дру́гови. — Чолові́к пови́нен на весні́ сво́го житя́ збира́ти ска́рби му́дрости, щоби́ в зимі́ свого віку́ не бідува́в. —

Хто ма́тїр забува́є, того Бог кара́є. — До́ки ща́стє плу́жить, до́ти прия́тель слу́жить. — Коли́ будеш роби́ти, то й Бог тобі́ допомо́же. — Чим му́дрий стида́є ся, тим дурни́й велича́є ся. — Як хто жне́, так єму́ Бог дає́. — Нїм со́нце зійде, роса́ о́чи ви́їсть.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Niobe war darauf stolz, daß sie sieben Söhne und sieben Töchter hatte. — Phaëton rühmte sich vor seinen Gefährten, daß er von den Göttern abstamme.

Wenn der Leib in Staub zerfallen, so lebt der große Name noch. — Was recht ist, liebt Gott. — Wenn man den Wurm tritt, so krümmt er sich. — Ehe Pompejus seinen Triumph feierte, hatte Cicero bereits den Ehrennamen eines Vaters des Vaterlandes.

§ 20. Der Subjektsatz.

Блажéн!

Блажен, **хто** гордощів не має,
В **кого** дух пихи не сидить,
Хто в скринях золота не дбає,
Хто на громаду звик робить,
Хто брата темного навчає,
У хату вбогу вносить сьвіт,
А сам як „духом нищ“ буває; —
Тому на небі царство в вік!

Блажен, **хто** щирими сльозами
Чужу оплакує біду,
Втїшає брата в днї печали,
Розважить тугу з ним, нудьгу. —
Блажен, **хто** серцем незлобивий,
Хто приязно живе з людьми,
Блаженні кроткі, несварливі;
Ті будуть дїдичі землї.

Übungen. 1. Üb. Хто багáто говóрить, той мáло рóбить. — Хто в лїтї гайнýє, той в зимí голодýє. — Хто два зáяцї гóнить, жáдного не догóнить. — Хто спáрив ся на окрóпі, дýє і на зíмну вóду. — Хто не знав зла, не вмíє шанувáти добрá. — Що посїєш, те й зійдé. — Комý Бог помóже, той все перемóже. — Не все зóлото, що ся сьвíтить. — Хто óре, сїє, той ся надїє. — Хто в сьвíтї не бувáв, той і дíва не видáв. — Кóждому здаé ся, що він осерéдок сьвíта. — Хто в мóлодости навíк слýхати, той бýде на стáрість розýмно приказýвати. — Комý дóбре, той сьпівáє. — Комý зле, той плáче. — Що нúнї менї, то зáвтра тобí. — Хто здорóв, не потребýє лїкíв. — Хто міняє, той не мáє. — Хто мáтїр забувáє, того Бог карáє. — Як то крáсно, колú брáтя живýть у згóдї! — Чи-ж мóже бýти, щобú той, хто лю́бить Бóга, ненáвидїв блúжнього? — Ще не бувáло, щобú печéні гóлуби лїзли до гýби. — Пúльно вчúти ся, обовя́зок ýченика.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Wer anderen eine Grube gräbt, fällt oft selbst hinein. — Wessen Brot du ißt, der ist dein Herr. — Wem Gott es vergönnt, der wird im Schlafe reich. — Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß. — Nur der sei traurig, dessen Herz nicht rein ist. — Dem es wohl geht, der hat viele Freunde. — Es ist traurig, daß viele die Lüge von der Wahrheit nicht zu unterscheiden wissen. — Wo uns der Tod ereilt, ist uns unbekannt. — Daß man den Freund erst in der Not erkennt, ist eine alte Wahrheit. — Fürs Vaterland zu sterben, ist ein schöner Tod.

§ 21. Der Prädikativsatz.

1. Üb. Я вже давно́ був тим, чим ти є тепе́р, а ти ніко́ли не будеш, чим я є. Я був то, що ти є, а ти будеш, що я є. Ко́ждий най буде тим, чим бу́ти мо́же. Не ко́ждий умира́є таки́м, яки́м роди́в я. — Яка́ робо́та, така́ запла́та. — Яке́ житє́, така́ і смерть? — Який пасту́х, така́ й чере́да́.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Gott ist es, der die Welt regiert. — Neid ist für die Seele, was Rost dem Eisen. — Die Menschen sind nicht immer, was sie scheinen. — Nicht jeder scheint, was er ist. — Wie das Leben ist, so ist der Nachruhm. — Wie die Saat, so die Ernte.

§ 22. Der Objektsatz.

Любо́в до ро́дичів.

Не ті́лько на́йсьвятійші за́повіди, а́ле й сама́ приро́да нака́зує нам, щоби́ ми на́ших ро́дичів понад усі́х и́ньших людий шанува́ли і люби́ли. Істо́рия розка́зує, що вже на́йдавнійші наро́ди уважа́ли любо́в до ро́дичів за на́йбільшу чесноту́. Наведе́мо тут кі́лька при́мірів із грецкої істо́риї: Про Спарта́нців зна́ємо, яку́ вели́ку честь віддава́ли ста́ршим. Чита́ємо о двох Арґі́вских молодця́х, Клео́бі і Бі́тоні, що ці́ла Гре́ция вивисша́ла їх на́йбільшими похва́лами за їх любо́в до ма́тери. В Ате́нах приказа́в був Со́льон окромі́шним зако́ном, щоби́ сини́ держа́ли у се́бе ро́дичів і спира́ли їх на ста́рість. Хто того не чини́в, тому́ не ві́льно

було убігати ся о публічний уряд, а кому закидували, що тата або маму тяжко скрийвдив, тому було заказано, публично промовляти; думано бо, що такий чоловік може лише зле радити. Епамінонд знов сказав був після побіди під Левктрою, що нічим так не тїшить ся, як тим, що батько і мати его ще жиють і можуть поділити его славу. Олїмпії, матери Александра Великого, закидував часто Антіпатер, що вона провиняє ся проти законів і прав. Але Александер відповідав на ті скарги звичайно: „Не знаєш, Антіпатре, що одна сльоза моеї матери нищить всї твої скарги.“

Übungen. 1. Üb. Хто щось знає, того й поважають. — Не вір тому, що за багато обіцяє! — Чого Івась не научив ся, того Іван не навчить ся. — Що зробиш, за те будеш і відповідати. — Чого стидаєш ся, того не чини! — Знає чоловік, де уродив ся; але, де вік свій прожиє і де загине, то лиш один Бог знає. — До чого є охота, те й робимо легко. — Цьвітка навчає нас, як коротко краса триває. — Нїхто не знає, чи до завтра дочекає. — Не чвань ся тим, що тобі дістало ся без твоеї заслуги. — Приставай лише з такими, що не знають злого. — Прихили ся до того, що тебе щиро любить! — Не питає добрий женець, чи широкий загонець. — Чого мудрий стидає ся, тим дурний величає ся. — Кого Бог засмутить, того і потїшить. — З молодого зробиш, що схочеш. — Не бажай нїколи того, що неможливе. — З-малечку треба вчитись, як на сьвітї жити. — Дай Боже знеба, чого вам треба! — Дай Боже, щоб робило ся й аби не псувало ся!

Рільник побоює ся, що не буде дощу або що град знищить его працю. — Дарій бояв ся, щоби вороги не зірвали міст і не відтяли єму поворот. — Като бояв ся, щоби Картагіна не зросла знов в силу. — Ціцерон бояв ся, щоби Катилїна не підпалив місто.

Королева Нїоба заборонила Тебанцям, своїм підданим, приносити жертви богинї Лятонї, а жадала, щоби її самій віддавано божу почесть. — Люди негідні люблять передусїм тих приятелїв, з котрих сподївають ся мати великі користи.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Was das Schicksal schickt, ertrage! — Wessen Herz von Schuld frei ist, dem macht das Gewissen keine Vorwürfe. — Daß du die Rose hast, merkst du erst am Dorn. — Betet für die, so euch verfolgen! — Unsere Meister nennen wir die, von denen wir lernen. — Der Gesunde weiß nicht, wie reich er ist. — Frage dich, wozu du bestimmt bist. — Man weiß nicht, woher das Unglück kommt. — Das Gewissen sagt uns, ob wir recht gehandelt haben. — Der faule Schüler hat Grund zu fürchten, daß er ein schlechtes Zeugnis erhält. — Der Kranke fürchtet, daß er nicht genesen wird. — Der Dieb fürchtet, man könnte ihn erwischen. — Der Hirt fürchtet, der Wolf könnte seiner Herde Schaden zufügen.

3. Üb. Verkürzet die nachstehenden Objektsätze:

Учи́тель нака́зує у́ченикови, щоби́ учи́в ся. — Го́сподь велі́в Мойсе́єви, щоби́ ви́зволив Ізраільтя́н із Єги́пту. — За́повідь Бо́жа прика́зує ді́тем, щоби люби́ли своі́х ро́дичів.

§ 23. Direkte und indirekte Rede.

Золота́ пала́та.

В убо́гій хатчи́ні жив із жі́нкою й ді́тьми́ бі́дний риба́к.

Одно́го ра́зу злови́в той риба́к в ставі́ вели́ку золоту́ ри́бу. Він став ії́ пригляда́тись, а ри́ба загово́ри́ла до не́го: „Чолові́че, пусти́ мене́ наза́д у во́ду, а я за то поста́влю тобі́ вели́ку золоту́ пала́ту.“ „Ба, та що мені́ із золото́ї пала́ти, коли́ нема́ що ї́сти!“ сказа́в риба́к. А ри́ба єму́ на те: „Тим не жури́сь! В пала́ті на́йдеш вели́ку скри́ню, а в ній по́вно пече́них гусо́к, качо́к, го́лубо́ців і все́го, що забажа́єш.“ „Гара́зд!“ сказа́в риба́к. „Ну, до́бре!“ ка́же ри́ба, „та лиш одно́ випро́шую собі́ у те́бе: памята́й, ніко́му не говори́ й сло́вечка, що то я тобі́ да́ла таку́ пала́ту. Зго́да?“ „Зго́да!“ сказа́в риба́к і пусти́в ри́бу в во́ду.

З-да́лека ясні́ла золота́ пала́та; а наш риба́к утіше́ний побі́г чим ско́рше до жі́нки й ді́тий, забра́в їх із собо́ю та заві́в до пала́ти. Там найшли́ они́ все́го подоста́тком: і

варéного й печéного і булóк, як сніг біленьких, і винá і мéду солóдкого! Їли й пúли до схóчу.

Попоївши, став рибáк розкáзувати, як він зловúв рúбу, а як онá просúла ся, щоби її пустúв, і як обіцяла єму за те постáвити палáту . . . Тоді зникло все: палáта стáла бідною хáткою, золоті столи й лавки стáли деревляними, а печені кúслим жýром. „Ах, чому-ж я не вкусúв ся за язúк, колú тобі став розкáзувати?!“ загомонів рибáк та вдáрив кулаком о стіл так сúльно, що аж — пробудúв ся. Оглядáє ся, а він сидúть край ставкá з вýдкою в руці. „Еге,“ кáже, „онó мені лиш снúло ся! Ах, якúй се був крáсний сон!“

Übungen. **1. Üb.** Übertraget im vorstehenden Lesestück die direkten Reden in indirekte!

2. Üb. Übertraget nachstehende Sätze in die direkte Rede:

Шевчéнко казáв, що він так любить свою Україну убóгу, що за неї дýшу погýбить.

Мáрия Терéса сказáла, як би моглá бýти безсмéртною, то тільки на те, аби нещаслúвих спомагáти.

Гáслом Фрáнклїновим було, що тілько чеснотá є правдúвим шляхóцтвом.

Пéрзи казáли Грéкам в Термопілях, що їх є тілько, що їхні стріли заслóнять сóнце. На те відповіли Грéки, що се буде дóбре для них, бо тоді бýдуть борóти ся в тіни.

§ 24. Der Attributsatz.

Тугá.

Чи знаєш край, де смеречина буяє,
Сопілок плач по склонах гір лунає,
Товар по буйних царинах бродить,
З верха на верх вівця утїшно ходить?
Туди, туди мене все серце тягне,
Оттам, оттам спочити вічно прагне!

Чи знаєш дім і огород маленький,
Де запахущий вітер повіває?
Де близько церкви потік бє чистенький,
В котрім пстружок так радісно гуляє?
Туди, туди мене все серце тягне,
Оттам, оттам спочити вічно прагне!

Чи знаєш дім, в котрім моя родина?
Де клонить верх зелена полонина?
Туди ходім, мій друже, улїтаймо
І по Бескидї думку засьпіваймо!
Туди, туди мене все серце тягне,
Оттам, оттам спочити вічно прагне!

Чи знаєш горб, що спільна всїм могила,
Де ворон краче, горлиця воркує,
Береза довгі коси розпустила,
Понад хрестами тужно вітер дує?
Оттам, мій друже, й ми колись полягнем
І більше вже нічого не забагнем.

Übungen. 1. Üb. (ad I.) Страх, що настýпить кáра, не даé злóдїєви супокóю. — Хóрого потїшáє надї́я, що він ви́здоровіє. — Надї́я, що настáне ли́пший час, держи́ть нас. — Ві́ра, що Бог карáє грі́шників, здéржує мнóгих від гріхá. — Пи́танє, чи душá безсмéртна, займáло нáйбільших фільозóфів. — Бáжанє, щоби́ скóрше збогатї́ти, зроби́ло не одгóго лиходї́єм. — Нáйбільша утї́ха рóдичів, що дїти щасли́ві. — Твéрдженє, що землí крýтить ся, дóвго оспóрюванo. — Перекóнанє судиї, що оскáрженний винувáтий, рішáє.

2. Üb. (ad II.) Нїхтó не знáє хви́лї, коли́ мáє вмéрти. — Повéденє, то зéркало, в котрі́м бáчимо чоловíка. — Красá, що не мáє чеснотú, нїчóго не вáрта. — Ві́ра, якá не мáє дїл, мертвá. — Дорóга, що провáдить до пéкла, ширóка і лéгка. — Стéжка, що іде до дóброї кернúцї, утóптана. — Релї́гія, то золоти́й міст, що лýчить зéмлю з нéбом. — Скупáр, то кінь, що винó вóзить, а вóду нє. — Задовóленє

то добро́, яко́го на сьвіті мало. — Ко́ждий діста́не нагоро́ду, на яку́ собі заслу́жить. — Го́ре краєви, де пяньство пану́є. — Біда́ воло́ви, що то єго́ коро́ва ко́ле. — Не цура́й ся то́го сло́ва, яки́м ма́ти до тебе говори́ла. — Не говори́ про спра́ви, котри́х не розумієш. — Лиха́ то го́рдість, що по ній сму́ток наступа́є. — Леда́ча та дити́на, котро́ї ба́тько не вчив. — Нема́ тако́ї драби́ни, що би до неба сяга́ла. — Смачнійший кусо́к черстви́го хлїба від мягко́ї бу́лки, непра́вдою нажи́тої. — На́йстрашнійшим го́стем в альпейских долина́х бува́ють снїжні за́сипи, зва́ні лявінами.

3. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

In der ganzen Natur gibt es keinen Gegenstand, der uns mit mehr Bewunderung erfüllen würde, als der Sternenhimmel. — Noch ist nie eine Unwahrheit gesprochen worden, die nicht früher oder später nachteilige Folgen gehabt hätte. — Ein Glaube, dem die Werke fehlen, ist ein toter Glaube. — So mancher Mensch, den alle beneiden, ist nicht glücklich. — Eine Tat, die der Verzeihung bedarf, ist nicht gut. — Die Frage, ob Gold oder Kohlen wichtiger seien, ist oftmals aufgeworfen worden. — Der Durchmesser, um den sich die Erde dreht, heißt Erdachse. — Mancher kann den Augenblick nicht erwarten, wo seine Arbeit Früchte trägt. — Kinder, die ihre Eltern lieben, werden sie nicht betrüben. — Es schlafen nicht alle Leute, die die Augen zumachen. — Der Faule sucht einen Herrn, der ihm in der Woche sieben Feiertage gibt. — Hunde, die viel bellen, beißen nicht. — Wahrheit ist die Pforte, die zum Himmel führt. — Gesegnet ist der Mann, der sich von Arbeit nähren kann. — Bescheidenheit hat die Kraft, angenehm zu machen. — Die Kunst, allen zu gefallen, trifft kaum jemand. — Kolumbus gebührt das Verdienst, Amerika entdeckt zu haben. — Edison, einst ein armer Junge, ist durch seine Erfindungen berühmt und reich geworden. — Ein Witz, oft wiederholt, erheitert nicht.

4. Üb. Verkürzet folgende Attributsätze:

Скупе́ць, що на по́зір бога́тий, власти́во ду́же бі́дний. — Нау́ка, що ча́сто повторя́є ся, не так ле́гко забува́є ся. — І Рим, що був коли́сь па́ном сьвіта, упа́в. — Дити́на, котру́ ча́сто хваля́ть, горді́є, а та, що єї все ганя́ть, тупі́є.

Adverbialsätze.

§ 25. Der Lokalsatz.

Де се́рце мо́є.

Де вітри віють,
Трави зеленїють,
Де гори високі,
І лїси широкі:
  Там серце моє!

Де гори високі
І бистрі потоки,
Де чути трембіти
Солодкі привіти:
  Там серце моє!

Вірли де лїтають,
З сонцем розмовляють,
Днїпрові де води
Все просять свободи:
  Там серце моє!

Де люди віджили,
Воскресли з могили,
І піснї сьпівають,
І в купцї тримають:
  Там серце моє.

Übungen. 1. Üb. Де є лю́ди, там до́бре бу́де. — Де зго́да в семе́йстві, де мир і тишина́, щасли́ві там лю́ди, блаже́нна сторона́. — Де ро́зуму не стає́, там си́ла прибува́є. — Там до́бре, де нас нема́. — Де тобі́ ра́ді, там рі́дко бува́й! — Де тобі́ нера́ді,там не загляда́й! — Де госпо́дар не хо́дить, там ни́вка не ро́дить. — Де коза́к, там і сла́ва. — Де все гости́на, там го́лод не дале́кий.

Куди́ го́лка, туди́ й ни́тка. — Куди́ голова́, туди́ й но́ги. — Віз туди́ му́сить, куди́ ко́нї тя́гнуть. — Куди́ ві́тер віє́, туди́ ло́зи гнуть ся.

Ві́дки ві́тер, ві́дти й хо́лод. — Ві́дки ми прийшли́, туди́ й піде́мо. — Ві́дки прийшло́, туди́ й піде́.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Wo sie meine Sprache verstehen, dort ist mein Herz. — Alles kehrt dorthin zurück, woher es gekommen. — Das Auge des Menschen sieht, wohin es blickt, die Werke Gottes. — Soweit das Auge blickt, sieht es die Wunder der Natur. — Woher der Regen kommt, zuckt auch der tötende Strahl. — Der Feige droht nur, wo er sicher ist. — Nicht überall, wo Wasser ist, sind Fische. — Wo die Pflicht gebietet, da muß der Vorteil schweigen. — Wo man singt, da laß dich nieder! — Du wirst hingehen, wo kein Tag mehr scheint. — Wo die Weisheit

aufhört, fängt die Narrheit an. — Wo Tauben sind, da fliegen Tauben hin. — Wo kein Kläger, dort ist auch kein Richter. — Wo die Hirten sich zanken, hat der Wolf gewonnen. — Wo Liebe lebt, da ist Liebe Leben.

§ 26. Der Temporalsatz.

Квіткú.

Що кажуть, душко, квіточки ті милі,
Що он так красно у траві цвитуть? —
Зривай ті квіти, доки ще зацвили,
І доки другі квіточок си рвуть;
Як прийде осїнь, як зїлє зівяне,
Як снїг упаде, квіток тоді нїт;
Тогди, як око за квітками гляне,
То лиш заплаче на студений сьвіт.

І як ті квіти, що їх яр сплїтає:
Не воскреснуть більше, як їх зітре лїд:
То так і людска молодість минає,
А що минуло, вже не верне в слїд.
Тому зривай си в яри твої квіти,
Коли ще в личку калиновий гай,
Коли в души ще тепле сонце сьвітить,
Бо, як загасне, то загас і рай.

Übungen. 1. Üb. (ad I.) Колú сїно в стóзї, то забýв о Бóзї. — Чоловíк гордїє, як му ся дóбре дїє. — Як сóнце зáйде, настає ніч. — Скóро сóнце зíйде, пробýджує ся вся прирóда. — Скóро тíлько минé тревóга, забуває чоловíк на Бóга. — Лїнúвий би їв, як лиш встáне. — Колú сóнце зíйшлó, щезáє тéмрява. — Колú Кáроль VI. умéр без мýжеских наслїдників, вступúла на престіл егó донькá Мáрия Терéса. — Нїм Колюмб відкрúв Амéрику, не було там Европéйців.

2. Üb. (ad II.) Як дóвго надїя живé у хáтї, нехáй живé, не виганяй! — Дóки є нéнька ріднéнька, дóти й голóвка гладéнька і сорóчка білéнька. — Нагинáй гилякý, дóки молодá! — Працюйте, пóки день! — Ковáль клéпле, пóки

тéпле. — Пóти ягнята скáчуть, пóки мáтїр бáчуть. — Від колú є люди, від тогдú є й гріх. — Учú ся, аж не навчúш ся! — Робú дóти, аж дóки не врóбиш! — Жди, аж пóки не діждéш ся!

3. Üb. (ad III.) Відорвáвшись від Пóльщі, пристáв Хмельнúцкий до москóвского царя́. Єднáючи ся із царéм, застеріґ він козакáм самоупрáву. Дістáвши козаків в свої рýки, забирáли москóвскі царі́ їм все більше із запорýчених прав. А царúця Катерúна, зломúвши угóду, зруйнувáла Запорóжску Січ. Загáрбавши так руску зéмлю, москóвскі царі́ і дóси угнїтáють Украї́нців.

Не хвалúсь, ідучú на торг, áле хвалúсь, повернýвши з торгý! — Не одúн кáє ся, умирáючи. — Умéрши, не потребýє і нáйзахланнїйший чоловік вже нїчóго. — Дóти би ходúти, дóки не найтú. — Дóки не дáти, дóти й не мáти. — Пóки не заробúти, пóти й не спожúти. — Нїм не перескóчити, то й не казáти гоп!

4. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Alte Schuhe soll man nicht eher abwerfen, bevor man neue hat. — Wirket, solange es Tag ist; denn es kommt die Nacht, wo niemand wirken kann. — Man muß Heu machen, wenn die Sonne scheint. — Während die Soldaten schliefen, überfiel sie der Feind. — Indes ihr rechnet, schreiben wir. — Wir sprachen von ihm, indes er kam. — Gott hilft auch dann, wenn Menschen nicht mehr helfen. — Unsere Ehre steigt, sobald unser Hochmut sinkt. — Wenn sich die Zugvögel zum Abzug versammeln, ist der Herbst nahe. Sie verlassen unsere Gegend, bevor es Winter wird. — Bei vielen Bäumen kommen die Blüten zum Vorschein, ehe die Blätter sich zeigen. — Solange die Römer die Einfachheit der Sitten bewahrten, blieben sie stark. — Seit die Eltern begraben sind, ist das Kind verlassen. — Die Fliege fliegt solange ums Licht, bis sie sich die Flügel versengt. — Warte nicht, bis dich der Hunger weckt! — Solon sagte zu Krösus: „Ich kann dich nicht glücklich preisen, ehe ich das glückliche Ende deines Lebens erfahren habe." — Als Kaiser Franz Josef den Thron bestieg, war er kaum 18 Jahre alt. — Nachdem Hannibal Sagunt

erobert hatte, zog er durch Gallien nach Italien. — Mancher schläft ein, während er liest. — Da er die Mutter auf der Bahre erblickte, brach er in Tränen aus. — Bevor man den Bären nicht hat, soll man die Haut nicht verkaufen.

Adverbialsätze der Weise.

Ду́мка.

За сонцем хмаронька пливе.
Червоні поли розстеляє
І сонце спатоньки зове
У синє море; покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину.
Очам любо . . . годиночку,
Малую годину,
Н і б и серце відпочинє.
З Богом заговорить.
А туман, н е н а ч е ворог,
Закриває море
І хмароньку рожевую,
І тьму за собою
Розстеляє туман сивий
І тьмою німою
Оповиє тобі душу
Й не знаєш, де дітись,
І ждеш, єго, того сьвіту,
М о в матери діти.

§ 27. Komparativsätze.

Übungen. **1. Üb.** Говорі́. як умі́єш! — Як собі́ посте́лиш. так ся ви́спиш. — Як Бог дасть. так бу́де. Як хто жиє́. так єму́ Бог дає́. — Як ду́ба не нахи́лиш. так старо́го не нау́чиш. — Як ри́бі без води́. так і нам без їди́. — На своїм коні́. як хо́чеш. ї́деш. — У ро́дичів живе́ ся. немо́в у ра́ю. — У ма́тери лю́бо. нена́че у Бо́га. — Лі́пше кри́вду терпі́ти. ніж кри́вду чини́ти. — Лі́пше пильну́й сво́го но́са, як чужо́го про́са. — Після того. яка пого́да. вбира́ємо або ле́кшу або тя́жшу о́діж. — Чим да́льше в ліс. тим бі́льше дров. — Лу́чше пти́ці на сухі́й ги́льці. чим в золоті́й клі́тці. — Лі́пше без вече́рі лягати, як з довга́ми встава́ти. — Ко́ждий ціни́ть нау́ку о стільки, о скільки єї розумі́є. — Мовчи́ть, мов би води́ в рот набра́в. — Не оди́н ду́рень чи́нить ся, ні́би він все зна́є.

Си́льний як ду́б. — Хо́дить мов уби́тий. — Гово́рить як з кни́жки. — Сьпіва́є як солові́й.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Der Redliche spricht, wie er denkt. — Je höher die Sonne steigt, desto kürzer wird der Schatten. — Mancher schätzt die Wissenschaft, insoferne sie nützt. — Das Renntier ist den Lappen und Finnen notwendiger, als uns das Rind oder das Pferd. — Island ist ungefähr so groß wie Irland. — Die Zeit eilt dahin, als ob sie Flügel hätte. — Sei mit deinem Lehrer so aufrichtig, als wenn du mit deinem Vater sprächest.

§ 28. Modalsätze.

1. Üb. Борючи́сь за вітчину́, поля́г Леоні́д з 300 товаришáми. — Ходячи́ до шкóли, учимó ся. — Навчáючи других рóзуму, рóбимо дóбре ді́ло. — Мáти рве пáзуху збирáючи, а ді́ти відбирáючи. — Не входи́ до чужóго дóму, не запу́кавши! — Не минáй учи́теля, не вклони́вши ся ему́! — Не напасту́й нікóго, не переконáвши ся о егó вині́! — Не їдж, не уми́вши ся. — Пи́льний не пропу́стить і годи́ни, не працю́ючи.

Час минáє так, що ми тóго й не запримічáємо. — Звичáйно нещáстє спадáє на нас так, що ми егó й не вішу́ємо.

Зáмість щоби́ їм нау́ка булá в голові́, они́ на пустóту гадáють. — Зáмість щоб у людий ці́лию житя́ булá прáця, богáто з них жиє́ дарму́ючи. — Дармоїд зáмість (щоби) роби́ти, хóдить крáсти. — Ліни́вий зáмість учи́ти ся, волі́є дармувáти.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Wir lernen, indem wir lehren. — Freunde grüßen einander, indem sie sich die Hand reichen. Der Schüler grüßt den Lehrer, indem er den Hut zieht. Die Schülerin grüßt die Lehrerin, sich verneigend. — Preisend mit viel schönen Reden ihrer Länder Wert und Zahl, saßen viele deutsche Fürsten einst zu Worms im Kaisersaal. — Sterbend sagte Goethe: „Licht, mehr Licht!“ — Der Leichtsinnige genießt, ohne daß er des Gebers gedenkt. — Man soll die Rechnung nicht machen, ohne den Wirt gefragt zu haben. — Lerne Beleidigungen ertragen, ohne sie zurückzuzahlen. — Wir

sündigen viel, auch ohne zu wollen. — Titus begegnete keinem Römer, ohne ihn zuerst zu grüßen. — Der Tod kommt, ohne daß wir ihn rufen. — Viele suchen ihre Fehler zu beschönigen, statt sie zu bereuen. — Statt daß du den kürzesten Weg wähleſt, suchst du dein Ziel auf Umwegen zu erreichen. — Es ist besser zu schweigen, statt einen Unsinn zu reden. — Manche kauft Spitzen, statt daß sie Leinwand kaufen sollte. — Statt daß uns Liebe verbindet, hassen wir zumeist einander.

§ 29. Konsekutivsätze.

Übungen. 1. Üb. Жий з людьми́ так, щоби́ тебе́ всї люби́ли. — Шевче́нко зана́дто звісний між Русина́ми, щоби́ хтось міг ще пита́ти, хто він. — На дворі́ такий моро́з, що аж о́ко в'я́не. — Ді́ти такі́ ра́ді ма́мі, аж ска́чуть. — Така́ біда́, що крий Бо́же! — Таке́ ли́хо скоїло ся, що всї потра́тили го́лови. — Такий богати́р, що нема́ єму́ па́ри. — Нездужає так, що медве́дя за ву́хо вде́ржав би. — Нема́ такої драби́ни, щоб до не́ба сяга́ла. — Сего́дня дійшло́ так дале́ко, що со́нцем малю́ють, па́рою ї́здять а бли́скавкою гово́рять.

Він за го́рдий проси́ти. — Він ще зана́дто хо́рий, щоби́ встава́ти з лі́жка. — Кожда річ за до́бра, щоб не́ю помі́тувати. — Чолові́к за слабий, щоби́ з Бо́гом боро́ти ся. — Неоди́н гість обнесе́ всю́ди, що її очи́ма ні́где́ показа́ти. — Стари́й вороб́ець за розу́мний, щоби йми́ти ся на поло́ву. — Пе́вність була зана́дто вели́ка (бі́льша), ніж щоби́ мо́жна було сподїва́ти ся невда́чі.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Am Friedhof ist es so still, daß man das Zirpen der Grille hört. — Der Name Kolumbus ist zu bekannt, als daß jemand ihn nicht kennen würde. — Die Trägheit kommt so langsam vorwärts, daß gar bald die Armut sie einholt. — Es nimmt die Gefahr dem Menschen alle Besinnung, daß er das Unbedeutende faßt und das Teuere zurückläßt. — Schreibe, daß man es lesen kann.

Der Mensch ist zu schwach, um nicht zu sündigen. — Er ist zu stolz, sich zu verbergen. — Ich bin zu sehr aufgeregt, um Ruhe

zu bewahren. — Viele sind zu neidisch, um fremde Freude mitzufühlen, und zu schlecht, um anderer Leid zu teilen. — Das Glück ist oft größer, als daß ein anderer es mitfühlen könnte.

Adverbialsätze des Grundes.

Ма́терня любо́в.

Нема́ на сьві́тї нїчо́го лу́чшого й Бо́гу милі́йшого, як се́рце ма́тери до своїх дїточо́к. Хоч би й було їх у не́ї не зна́ти кі́лько, для не́ї всї оні́ рі́вні, ко́ждого лю́бить, всїх рі́вно пести́ть, за вся́ким рі́вно побива́єть ся, бо се́рце матери́ньске не зна́є ріжни́цї. Як де́вять здорове́нькі край не́ї потїша́ють еї, а одно́ мо́рщить ся, ки́сне, неду́же; — вже она́ за ним побива́єть ся, ту́жить, бо боїть ся, щоб ще ду́жше не занеду́жало а́бо щоб — неха́й Бог боро́нить! — щоб ще й не вме́рло. Она́ їх обмива́є, обшива́є, зодяга́є і нїко́ли-ж то не втоми́ть ся, нїко́ли не поскуча́є з ни́ми і вся́ка робо́та на дїточо́к їй не важка́; бо так нака́зує їй любо́в ма́терня.

Колй з дїти́й яке́ шалївли́ве, неслухня́не, то ба́тько, як ба́тько, гри́мне на тако́го, уда́рить, а ма́ти — як ма́ти! Она́ почне́ єго́ уговоро́рювати, пести́ти: „Не роби́ так, си́ночку! не ходи́ туди́ голу́бчику! бо так не гара́зд, бо ти менї досаджа́єш. Я, глядячи́ на те́бе, часті́сїнько пла́чу та дума́ю: колй-б то він схамену́в ся та поки́нув таке́ роби́ти, та слу́хав би ба́тькової нау́ки та пожалкува́в би моїх слїзочо́к: то ще з не́го був би чолові́к, ще-б я дїжда́ла на ста́рости ра́дуватись, глядячи́ на не́го!“

Неха́й же тепе́р вся́кий про се́бе згада́є — бо хто не був за́-молоду шалївли́вий? — від чо́го бі́льше жаль во́зьме, як не від ма́терного голу́бленя? А ще як яка́ ча́сом запла́че, так, Го́споди ми́лостивий, усї па́кости поки́неш і заба́в відрече́ш ся і зро́биш за трох. Що то ма́ти! сьвяте́ дї́ло! Го́сподь милосе́рдний, як є він на небеса́х, так за́місїть се́бе дав нам на землї́ ро́дичів: ба́тька, щоб навча́в та до ро́зуму

доводи́в; а щоб чоловік молоди́й з ду́ру не затужи́в та не збив ся з пантели́ку, так тут мати з такою любо́вію, як сам Го́сподь милосе́рдний до нас грішних.

§ 30. Der Kausalsatz.

Übungen. **1. Üb.** Не літа́й висо́ко, бо ни́зько ся́деш! — Не диви́сь висо́ко, бо запоро́шиш о́ко! — Тим трава́ зеле́на, що бли́зько води́. — Козаче́нько зажури́в ся, що без до́лї уроди́в ся. — Па́ра підно́сить ся в гору́ тому́, що ле́кша від во́здуха. — Ка́мінь порина́є ізза то́го, що тя́жший від води́. — Сме́рти не тре́ба шука́ти, бо сама́ при́йде. — Не грі́й га́дину у па́зусї, бо тя уку́сить! — Тому́, що со́тники тво́рять коро́ни, шану́й їх! — Того́ дити́на пла́че, що би́та. — Не оди́н для то́го бідний, бо лїни́вий. — Сльо́зи ли́ють ся від то́го, що на се́рцю ва́жко. — Ми́ло менї, бо за свої гро́ші. — З то́го біда́, що ро́зуму нема́. — Одно́го ра́зу заїхав до Мідаса Ба́хус, а що Мідас прийми́в єго́ ду́же гости́нно, то Ба́хус, від'їзджа́ючи, обіця́в єму́, зроби́ти все, чого він у не́го попро́сить.

Не відаючи за́втрішнього ли́ха, живемо́ ни́нї весе́ло. — Не послу́хавши пересторо́г ро́дичів, не одна́ дити́на пропа́ла ма́рно. — Не заста́вши єго́ до́ма, а хотячи́ з ним доко́нче поговори́ти, пішо́в я туди́, де на́дїяв ся єго́ найти́. — Поби́ті гра́дом, не зароди́ли поля́ нїчо́го. — Подоро́жні, утомле́ні до́вгою доро́гою, за́раз лягли́ спа́ти.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Der Geiz muß Hunger leiden, weil der Teufel den Schlüssel zum Geldkasten hat. — Weil du gesehen hast, hast du geglaubt. — Er ist davon krank, daß er unreifes Obst gegessen hat. — Wir müssen sterben, da wir Menschen sind. — Daraus, daß der Donner stark rollt, schließen wir auf die Nähe des Gewitters. — Das Blut wird dadurch aufgefrischt, daß es in der Lunge mit dem Sauerstoff in Berührung kommt. — Der Walfisch kann nur kleine Tiere verschlingen, da sein Schlund sehr eng ist.

Drücket verkürzt aus: Mancher leidet im Alter Not, weil er in der Jugend nichts gelernt hat. — König Aëtes war über

die Argonauten ergrimmt, weil er glaubte, daß sie gekommen wären, um ihn vom Throne zu stürzen. — Die Feinde baten, durch die Niederlage gebeugt, um Frieden. — Mancher fiel, Irrlichtern folgend, in den Sumpf. — Ausgerüstet mit furchtbarer Stärke, sind die Raubtiere die Würger der Tierwelt.

§ 31. Der Finalsatz.

Übungen. **1. Üb.** Засьві́чуємо ля́мпу, аби́ було ви́дко. — На те коня́ кую́ть, щоби не спотика́в ся. — Щу́ка на те в ставі́, аби́ кара́сь не дріма́в. — Барабо́лї перехо́вують в пивни́цї, щоб не гни́ли. — Обниміте, брати́ мої, на́йменьшого бра́та, неха́й ма́ти усьміхне́ ся, запла́кана ма́ти! — Чоловік на земли́ не на те, щоб усе́ ті́льки в щастю жи́ти. — Хо́димо до шко́ли, щоби́ вчи́ти ся. — Аби́ ли́ха не зна́ти, тре́ба своїм плу́гом та на своїй ни́ві ора́ти. — Пустіть нас, най ідемо́ до до́му. — Скажіть, неха́й зна́ємо. — Дай бі́дному ми́лостиню, най не жде.

Не жнем, щоб ї́сти й пи́ти, а ємо́ й їмо́, щоб жи́ти. Тре́ба роби́ти, аби́ жи́ти. — Не оди́н прихо́дить до шко́ли не вчи́ти ся, а дармува́ти а́бо пустува́ти. — Бі́дний хо́дить по хата́х, аби ему́ щось да́ти. — По́дїл науко́вих годи́н є на те, аби́ нау́ку уді́лювано в не́внім поря́дку.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Ehre Vater und Mutter, auf daß du lange lebest! — Sprich laut, damit ich dich höre! — Ziele gut, daß du den Apfel treffest! — Cäsar ließ die Brücke abbrechen, damit der Rückzug leichter erfolge. — Laß die Lampe anzünden, damit ich lernen kann!

Um Gutes zu tun, braucht's keiner Überlegung. — Gewöhnlich entsteigt das Krokodil gegen Mittag dem Wasser, um sich zu sonnen und zu schlafen. — Moses erlaubte nur gewisse Tiere zur Nahrung, um Krankheiten von seinem Volke abzuwenden. — Von den Füßen zieht er die Schuhe behend, damit er das Bächlein durchschritte. — Die Hände sind dazu da, damit man mit ihnen arbeite, und die Augen, damit man die Arbeit sehe.

§ 32. Der Konditionalsatz.

Übungen. 1. Üb. Колй з розу́мними гово́рю. то набира́ю ся ро́зуму. — Єслй робйв ти ма́ло, то не нарікай, що ся не уда́ло. — Як бу́демо дба́ти, то бу́демо й ма́ти. — Колй Бог дасть біду́, то дасть і ро́зум. — Як заро́биш, то й ма́ти меш: як посі́єш, то й жа́ти меш. — Як шанува́ти меш ба́тька і Бо́га, то буде тобі́ до́бра доро́га.

Як нема́ талану́ з-ра́нку, то не буде й до оста́нку. — Не тепе́р, то в четве́р. — Колй кому́ з мо́їм не в лад, то я з сво́їм наза́д. — Колй-б брат прийшо́в, най зажде́. — Як би хто пита́в за мно́ю, скажй, що я в мі́стї.

Як би ти не дармува́в, то-б і не голодува́в. — Як би знав, де на́йду, то-б тудй пішо́в; а як би знав, де згу́блю, то-б тудй не йшов. — Як би не Біг, хто би нам помі́г? — Колй-б ми вчйлись так, як тре́ба, то й му́дрість би була своя́. — Колй-б знате́, де упа́ду, то-б там солі́мки підстелйв.

Хо́чемо жа́ти, то тре́ба засїва́ти. — Будеш лежа́ти, не будеш ма́ти. — Іде́ш пово́ли, біда́ дожене́; іде́ш ско́ро, біду́ дожене́ш.

Шану́й здоро́вє, то й поста́рієш ся́! — Учй ся, то й умі́ти меш! — Шану́й свою честь, то й дру́гі тебе́ будуть шанува́ти. — Ділй з убо́гим заробі́ток, то й ле́кше буде зароблять.

Як робйти, то й рук приложйти. — Єслй їсти, то з пе́чі би злїзти. — Як би все напере́д зна́ти, ма́ло добра́ було-б з то́го. — Колй посадйти в ма́ртї орі́х, то за 3—4 неді́лї зійде́ деревце́. — Колй-б дитйнї да́но во́лю, запропаще́но-б еї до́лю. — Кобй то ме́ньше гуля́ти, а бі́льше працюва́ти, то лю́ди лйпше би жйли. — Кобй лйхо впере́д зна́ти, то мо́жна-б его́ омину́ти.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Wenn du lügst, verdienst du Strafe. — Falls man dich fragt, sprich die Wahrheit! — Wenn man recht tut, braucht man niemand scheuen. — Es kann der Beste nicht in Frieden leben, wenn 's dem bösen Nachbar nicht gefällt. — Wohltätig ist des Feuers Macht, wenn

sie der Mensch bezähmt, bewacht. — Wenn der Herr arm und der Diener reich wird, so taugen beide nichts. — Solltest du von jemand, dem du Gutes erwiesen hast, Schlechtes erfahren, so verzeihe ihm den Undank. — Wenn die Ärzte alle Krankheiten heilen könnten, so wären sie die glücklichsten Menschen.

Tue Gutes, dann wirst du glücklich sein. — Tue recht, so brauchst du niemand zu scheuen. — Hörst du um Hilfe rufen, so eile hin! — Hast du keine Lust zum Buch, dann greif zu einer anderen Arbeit! — Allzu straff gespannt, bricht der Bogen. — Vereint, sind auch die Schwachen stark.

Drücket verkürzt aus: Wenn man einen Körper erwärmt, so dehnt er sich aus. — Wenn man das Thermometer in kochendes Wasser taucht, so steigt das Quecksilber bis zum Siedepunkt. — Wären (коби) alle Nachbarn gut, so gäbe es keine Prozesse.

§ 33. Der Konzessivsatz.

Übungen. 1. Üb. Хоть у нас не на́йдеш вели́ких припра́в, то на́йдеш чи́сте се́рце та щи́ру ду́шу. — Хоч тя́жко в сьві́тї жи́ти, а хо́че ся жить. — Хоч пра́вду жену́ть лю́ди, а́ле пра́вда за́вше бу́де. — Ру́ки зро́блять, хотя́й оча́м стра́шно. — Хоч пти́чцї в клї́тцї пи́ти є, ї́сти й хоро́шо сї́сти, та нема́ во́лї. — Хоч непра́вдою й цї́лий сьвіт пере́йдеш, то наза́д не ве́рнеш. — Хоч гі́рко заро́блю, то со́лодко з'ї́м. — Хоч не кра́сне, а́ле своє вла́сне. — Не вір масни́м слова́м, хоч як вони́ прие́мні. — Не докінчи́ш сего́дня, то докінчи́ш за́втра. — Хоч у рі́дного та́та, а́ле не своя́ ха́та. — Свій, хоть не запла́че, то ся скри́вить, а хоть ся не скри́вить, то не ви́сьміє. — Хоть най ся сьвіт запа́де, то пра́вда не пропа́де.

Неха́й би бу́ло і з пе́рцем, а́ле з до́брим се́рцем! — Дарма́ що лежа́чого не б'ю́ть, а́ле і ї́сти не да́ють. — Мі́мо то́го що ку́рене шко́дить, лю́ди все таки́ ку́рять. — Хоть як бі́дному тя́жко жи́ти, він пре́цїнь рад жи́ти. — Лихо́му чолові́кови, (хоч) і до́бре зроби́й, то він за те не бу́де тобі́ вдя́чний.

Хоч би прийшло́ ся за пра́вду терпі́ти, не покида́й ся еї́! — Слу́хай го́лосу со́вісти, най би тебе́ й куди́ и́нде тягну́ло.

Нехай неправда на часок і запанує, то правду не убє. — Най неправда перейде і весь сьвіт, то назад не верне.

Люди не бачать, так Бог бачить. — Сьвіт осудить, то Бог не осудить.

Хоч чужий, а ліпший рідного брата. — Непрошений, а такий лїзе.

Хоч біда, то гоц! — Хоть з простого роду, та шляхотного серця. — Лїнивий, і не заробивши гірко, їсть смачно. — Правда, і в кайдани закута, визволить ся. — Щирі приятелї, і сьвітами роздїлені, собі близькі. — У скупого, хоч би з голоду вмерти, годї хлїба допросити ся. — З дурним, (хоч) і до завтра говорити, то не договориш ся. — Хоч би всїх людий надїлити богатством, то марнотравні такий збіднїють.

2. Üb. Übertraget ins Ruthenische:

Wenn auch alles dich verläßt, Gott bleibt dir treu. — Es wird Tag und Nacht, obgleich der Hahn nicht kräht. — Licht ist Licht, wenngleich der Blinde es nicht sieht. — Wie sehr die Sonne sein Antlitz verbrannt, das Mutteraug' hat ihn doch gleich erkannt! — Obwohl Dankbarkeit eine heilige Pflicht ist, erfüllen sie doch viele nicht. — Der Weg der Ordnung, ging' er auch durch Krümmungen, ist kein Umweg. — Wie dem auch sei, es wird sich alles zum Guten wenden. — Sei noch so klug, dem Schmeichler bist du nicht klug genug. — Obwohl von niedriger Geburt, ist mancher edlen Charakters. — Obgleich nicht weit von Spanien entfernt, ist Teneriffa reich an tropischen Schönheiten.

Drücket auch verkürzt aus: Mag man noch so gerecht sein, es werden sich doch Unzufriedene finden. — Ein fleißiger Schüler, mag er auch seine Aufgaben gemacht haben, sitzt dessenungeachtet nicht müßig.

Wiederholung.

Üb. a) Satz- und Wortanalyse entsprechender Lesestücke aus dem ruthenischen Lesebuche.

b) Übertragung geeigneter Lesestücke aus dem deutschen Lesebuche ins Ruthenische.

Grammatik.

Satzlehre. (Наýка о рéченю.)

Der einfache Satz. (Рéчене поеди́нче.)

§ 1. Die Bestandteile und die vier Arten des einfachen Satzes. (Складові́ ча́сти й чоти́ри ро́ди рéченя поеди́нчого.)

Die Bestandteile eines Satzes sind: 1. das Subjekt (пі́дмет), 2. das Prädikat (присýдок), 3. das Attribut (прида́ток прикметнико́вий), 4. das Objekt (прéдмет), 5. die adverbiale Bestimmung (прида́ток прислівнико́вий). Von diesen heißen Subjekt und Prädikat Hauptglieder und die übrigen Bestandteile Nebenglieder des Satzes (головні́ — побі́чні́ ча́сти рéченя).

Jeder selbständige Satz (рéчене самостійне) drückt entweder eine Behauptung oder eine Frage oder einen Wunsch oder einen Befehl aus, weshalb die einfachen Sätze in

I. Behauptungssätze (рéченя твéрдженя),
II. Fragesätze (рéченя пита́йні),
III. Wunschsätze (рéченя ба́жаня),
IV. Befehlsätze (рéченя приказо́ві)

unterschieden werden.

Ad I. Es gibt Behauptungssätze im Ruthenischen, die eines verbum finitum entbehren, indem das Prädikatsverbum die Form eines Infinitivs annimmt. Alsdann steht das Subjekt als ein „logisches" im casus obliquus oder erscheint gar nicht ausgedrückt,

in welch letzterem Fall im Deutschen das unbestimmte „man" Subjekt ist; der Infinitiv selbst aber, zu dem manchmal die Partikel **би** (-б) hinzugefügt wird, kann mit Zuhilfenahme eines Hilfszeitwortes der Aussageweise übersetzt werden. Нам всї́м умира́ти. (Wir müssen alle sterben.) Двíчи молоди́м не бу́ти. (Zweimal kann man nicht jung sein.) До́ки не упрі́ти, до́ти не умі́ти. (Bis man nicht in Schweiß gerät, weiß man es nicht). Тепе́р вже би нам іти́. (Jetzt sollten wir schon gehen). Коли́ его́ запита́ти, він не відповіда́є нїчо́го. (Wenn man ihn frägt, antwortet er gar nichts.)

ad II. Der direkte Fragesatz (Hauptsatz), worauf mit ja oder nein geantwortet wird, entbehrt im Deutschen einer Fragepartikel. Im Ruthenischen jedoch wird eine solche gewöhnlich gebraucht, wobei (ähnlich wie im Lateinischen) auf die zu erwartende Antwort Rücksicht genommen zu werden pflegt. Kann nämlich die Frage ebensogut bejaht als verneint werden, so bedient man sich der Fragepartikel чи, erwartet man aber eine bejahende Antwort, so kommen die Partikeln чи не, чи-ж не, хиба́-ж не zur Anwendung, während die Frage, auf die eine verneinende Antwort zu erwarten ist, durch чи-ж, хиба́-ж, не вже́-ж eingeleitet wird. Im Falle der Bejahung wird das Prädikat wiederholt, während die verneinende Antwort durch не (nicht) mit dem Prädikat oder durch ein bloßes нї (nein) zum Ausdrucke gebracht wird. Entsprechend dem deutschen „ja" wird mitunter auch kurz mit „так" geantwortet. — (Чи) прийшо́в твій брат? — Antwort bejahend oder verneinend: Прийшо́в — не прийшо́в (нї). — Чи-ж (хиба́-ж) не подї́бний пес до во́вка? — Antwort bejahend: Подї́бний (так). — Хиба́-ж кит (Walfisch) ри́ба? — Antwort verneinend: Нї oder Не є ри́ба.

In einem und demselben Fragesatze können im Ruthenischen auch zwei Interrogativpronomina stehen: Хто кого ма́є слу́хати? („Wer . . . wen", d. i. Wer hat zu befehlen und wer zu gehorchen?)

Wie im Behauptungssatze, so wird auch im Fragesatze (im direkten wie im indirekten) der Infinitiv gebraucht: Що менї́ роби́ти? (Was soll ich tun?) — Що роби́ти? (Was soll

man tun? = Was ist zu tun?) — Не знáти, що роби́ти. (Man weiß nicht, was man tun soll.)

ad III. Die Wunschsätze werden durch най, нехáй mit dem Indikativ der präsentischen Form oder konjunktivisch durch коби́, бодáй, би ausgedrückt. — Най живé наш цїсар! (Es lebe unser Kaiser!) — Коби́ всї люди були́ як брáтя! (Möchten doch . . .) — Коби́ міг я тобі́ помочи́! — Бодáй вас Бог любúв! (Möchte . . .). — Бог би вас любúв!

ad IV. Der Befehl oder eine Aufforderung wird durch den Imperativ, ferner durch най, нехай mit der 3. Person des Indikativs der präsentischen Form, endlich auch durch den Infinitiv ausgedrückt. При́йди́ до мéне (perfect., einmal). — Най що дни́ни прихóдить до мéне (imperf., öfters). — Най при́йде до мéне (perf., einmal). — Най рóбить, що хóче. — Мовчáти! Ти́хо сидї́ти!

Das Subjekt.

§ 2. Das Personalpronomen als Subjekt. (Заíменник особóвий я́ко пíдмет.)

Wenn das Subjekt ein Personalpronomen ist, so wird es im Ruthenischen im Indikativ des Präsens und Futurums (und übereinstimmend mit dem Deutschen auch im Imperativ) gewöhnlich nur dann ausgedrückt, wenn darauf ein Nachdruck ruht, sonst aber ausgelassen, da schon die Personalendung des Verbums selbst zur Bezeichnung der Person genügt: пи́шу, пи́шеш u. s. w.; aber: **я** буду читáти, а **ти** пиши́. Im indic. praeter. und den beiden Konjunktiven jedoch darf das Personalpronomen nicht verschwiegen werden, da hier für alle drei Personen eine und dieselbe Verbalform gilt und demnach erst aus dem hinzugefügten Pronomen ersehen werden kann, welche Person gemeint ist: **я** писáв, **ти** писáв; **я** би писáв, **ти** би писáв; **ми** би писáли u. s. w.

Doch auch in diesen drei Verbalformen bleibt das Pronomen in der 1. und 2. Person weg, wenn deren zusammengesetzte Form (ausgedrückt durch die abgekürzten Formen des archaistischen Hilfszeitwortes есьм, ich bin): 1. ем (м), 2. есь (сь); 1. есьмо (м), 2. есьте gebraucht wird: писáв-ем, писáла-м;

писáли-сьмо (-м) u. s. w. Ganz dasselbe gilt auch von solchen Fällen, in denen die Verbalform є (für alle Personen sing. und plur. indic. praes.) zur Anwendung kommt, mag sie wirklich ausgedrückt oder — was besonders dann eintritt, wenn sie Kopula ist — elliptisch ausgelassen sein: я, ти, він (є) рад (froh); я, ти, она (є) рáда, ми (є) рáді u. s. w.; hingegen: рáд-єм, рáда-м, рáд-єсь, рáда-сь, рáді-сьмо, рáді-сьте. Zu bemerken ist jedoch, daß die genannten abgekürzten Formen єм (м) u. s. w. in der Schriftsprache gemieden werden; „ich habe geschrieben, ich bin froh" lautet demnach schriftruthenisch: я писáв, я рад.

Übrigens wird im Ruthenischen das Personalpronomen als Subjekt gewöhnlich auch dann ausgelassen, wenn die Person zwar aus der Verbalform an sich nicht ersichtlich ist, jedoch aus dem ganzen Zusammenhange sich sofort ergibt, so z. B. braucht das Personalpronomen nicht unbedingt ausgedrückt zu werden, wenn ein und dasselbe Subjekt sich durch mehrere Sätze wiederholt.

§ 3. Unpersönliche Ausdrucksweise.

(Subjektlose Sätze. Рéченя без пíдмету.)

Wie im Deutschen, so gibt es auch im Ruthenischen eine unpersönliche Ausdrucksweise in Sätzen, wo man an kein Subjekt denkt. Während sich jedoch die deutsche Sprache in solchen Fällen des unbestimmten Pronomens es als scheinbaren („grammatischen") Subjektes bedient, gibt es ein solches im Ruthenischen nicht: гремúть, блúскає, кортúть менé (es gelüstet mich) u. s. w. Auch muß bemerkt werden, daß sich der Ruthene in manchen Fällen, in denen sich der Deutsche einer unpersönlichen Ausdrucksweise bedient, persönlich ausdrückt und umgekehrt sehr vieles, was im Deutschen persönlich erscheint, im Ruthenischen unpersönlich wiedergegeben wird: ідé дощ = es regnet, падé сніг = es schneit, є люди = es gibt Menschen (hingegen negativ unpersönlich: немá людúй = es gibt, eigentlich es hat keine Menschen); umgekehrt: трéба мені чогóсь = ich brauche etwas (neben dem persönlichen потребýю щось): хóче ся мені чогóсь = ich will etwas (хотíло ся мені = ich wollte): захотíло ся мені = ich habe Lust bekommen; спить ся (спáло ся) мені дóбре = ich schlafe (habe) gut (geschlafen) u. dergl.

Für die Anwendung der unpersönlichen Ausdrucksweise im Ruthenischen merke man folgende Hauptregeln:

1. Bei den Verbalformen, die drei Geschlechter aufweisen (also im indic. praeter. und in den beiden Konjunktiven), muß das sächliche Geschlecht gebraucht werden: бли́скало, корті́ло би мене́ u. s. w.

2. Die Kopula бути wird im indic. praes. (є) regelmäßig ausgelassen, darf aber in den übrigen Zeiten nicht wegbleiben und das Prädikatsadjektiv erscheint in der „substantivischen" Form des sächlichen Geschlechtes auf **-о**: те́мно (nicht те́мне), па́рно, ду́шно, те́пло́ (aber те́пле), зи́мно, студено́ (hingegen студе́не), дале́ко, во́хко, я́сно, мо́кро, ну́дно, мені́ со́ромно, сти́дно, стра́шно, тя́жко u. s. w. = **es ist** dunkel u. s. w.; hingegen: **було** те́мно, **буде** те́мно u. s. w. Werden aber solche Prädikatsadjektiva in den Komparativ oder Superlativ gesetzt, so erscheinen sie nicht anders als in der adjektivischen Form des gen. neutr. auf **-е**: тут темні́йше а́ніж там.

Unpersönliche Ausdrücke, wo das Prädikatsnomen ein Substantivum ist, werden somit mit Rücksicht auf die zwei Regeln lauten: шко́да́ мені́ кни́жки (genet.) = es ist mir um das Buch leid; шко́да́ м. було к. (nicht була!); тре́ба мені́ к. (т. м. було к.); жаль мені́ его́ (gen.), ж. м. є, було (nicht був!) = es ist mir um ihn leid: стає́ (ста́ло) мені́ его́ жаль u. dergl.

§ 4. Das deutsche unbestimmte Pronomen „man".

Das der ruthenischen Sprache fremde Pronomen „man" wird folgenderweise ausgedrückt:

1. In allgemeinen Aussprüchen (Sprichwörtern) durch die 2. Person sing. indic. praes. und öfter noch durch dieselbe Person futuri: Як дба́єш, так і ма́єш. (Wie man sorgt, so hat man's.) — Язиком не бога́то заро́биш.

2. Durch die 1. Person plur. praes., wenn der Redende die Handlung des Verbums auch auf sich selbst beziehen kann: Чого́ бажа́ємо, в те ра́до ві́римо.

3. Durch die 3. Person plur. aller Zeiten (Indikativ und Konjunktiv): говóрять (d. i. лю́ди), кáжуть, оповідáють, гадáють, пи́шуть: говори́ли, бýдуть говори́ти, говори́ли би u. s. w.

4. Durch die Verbindung der entsprechenden aktiven Form des Verbums mit dem Pronomen reflex. ся, u. zw.:

a) In persönlicher Konstruktion, die dem deutschen Passivum entspricht: хáта бýдує ся, хати́ будувáли (би) ся u. s. w. = man baut das Haus = das Haus wird gebaut u. s. w.;

b) in unpersönlicher Konstruktion, d. h. durch die 3. Person sing., wobei das deutsche Akkusativobjekt (wenn ein solches da ist) seinen Kasus beibehält: хáту бýдує ся, хати́ (Akkus.) бýдує ся, будувáло ся, бýде будувáти ся. — Веснóю ї́сть ся вся́ку ярину́. — Ти́ми дошкáми іде́ ся як тротоáром (man geht . . .).

5. Im Indikativ perf. und im Konjunktiv überdies auch noch durch das Participium perf. passivi, u. zw.:

a) in persönlicher Konstruktion, entsprechend dem deutschen Passivum: ся хáта збýдóвана, сї хати́ збудóвані, бýли би збудóвані тамтóго рóку (man hat, hätte erbaut = ist, wäre(n) erbaut worden);

b) in unpersönlicher Konstruktion durch die nominale Form des Partizips im gen. neutr. auf -о, wobei das Akkusativobjekt (ebenso wie sub 4. b) bleibt und zur Bezeichnung des Konjunktivs die Partikel би hinzutritt: сю хáту, сї хати́ збудóвано, збудóвано би. — Позвóлено, скáзано нам (man hat uns erlaubt, gesagt = es ist uns erlaubt, gesagt worden).

6. Durch sonstige unpersönliche Ausdrücke, als ві́льно (бýло, бýло би, бýде) = man darf (es ist erlaubt); мóжна (мож) = man kann (negat. statt не м. auch гóдї); ви́дно (ви́дко) = man sieht; чýтно = man hört; bei beiden letzteren Ausdrücken bleibt das deutsche Akkusativobjekt: вже єгó (Akkus.) ви́дко (man sieht ihn schon); не чýтно її гóлосу (Genetivobjekt statt des Akkus. wegen не); übrigens gebraucht man statt чýтно in derselben unpersönlichen Konstruktion häufiger den Infinitiv чýти: чýти бýло крик, vergl. das deutsche: es war ein Geschrei zu hören.

7. Durch den Infinitiv (siehe § 1 ad I.).

Das Prädikat. (Прису́док.)

§ 5. Ellipse des Verbums бу́ти.

(Ellipse überhaupt.)

Wenn das Verbum бу́ти Kopula ist, so wird es im Indikativ praes. fast regelmäßig ausgelassen: я (є) задово́лений, ми (є) задово́лені. — Хто то? — То мій брат. — Що то? — То нові́ книжки́. — Aber: Я був (був він, буду) задово́лений. — Хто то був? — То був мій брат. — Що то було? — То були книжки́.

Hingegen gilt es als Regel, daß бу́ти, wenn es volles Prädikatsverbum ist (= „sich befinden, existieren"), nicht ausgelassen werden darf: є (єсть) оде́н Бог (es gibt); doch sagt man auch: та́то (є) до́ма. — Робі́тники тепе́р на по́ли. — В тім лї́сї бога́то дичини́.

Außer dem Indikativ praes. wird auch die Perfektform von бу́ти ausgelassen in der Begrüßungsformel: Здоро́в! — Здоро́ва! — Здоро́ві! (= Sei, seid gegrüßt!), die aber auch ohne Ellipse vollständig lauten kann: Здоро́в був! — Здоро́ва була! — Здоро́ві були! Davon ist wohl zu unterscheiden der Abschiedsgruß: Будь (бува́й) здоро́в (здоро́ва)! — бу́дьте (бува́йте) здоро́ві! (= Lebe, lebet wohl!)

Auch der Konjunktiv des Verbums бу́ти wird hie und da ausgelassen, so z. B. im sogenannten „irrealen" Konditionalsatze und im Wunschsatze: Як би не ми (були), то всї би пропа́ли. — Коби́ я вже до́ма (був)!

Außer dem Verbum бу́ти werden im Ruthenischen, ebenso wie im Deutschen, oft auch andere Prädikatsverba oder auch andere Satzglieder ausgelassen: По пи́тцї (дійде́ ся) до клубка́. — Я до вас із щи́рим се́рцем (говорю), а ви до ме́не з хи́трощами. — Дале́ко (щось) схова́вши, бли́зше найдеш (Wenn du etwas weit versteckt hast, wirst du es näher finden).

§ 6. Kasus des Prädikatsnomens.

(Nominativus und Instrumentalis.)

Ein sehr wichtiger Unterschied zwischen der ruthenischen und deutschen Sprache ist der, daß das Prädikatsnomen im Ruthenischen nicht nur im Nominativ, sondern auch im Instrumentalis steht, und zwar so, daß oft beide Kasus nebeneinander gebraucht werden können.

Hier mögen folgende Regeln als Richtschnur dienen:

I. Kopula бýти:

a) mit dem Prädikatsadjektiv (Partizip). Hat die Kopula бýти die Form eines Verbums finitum (Ind., Konj., Imper.) oder eines Verbaladverbs, so steht das Prädikatsadjektiv (Partizip) im ersten Falle regelmäßig und im zweiten Falle gewöhnlich im Nominativ: Я (є) задовóлений, я був задовóлений u. s. w. — Чоловíк, бýдучи задовóлен-ий (-им), є щаслúвий. (Wenn der Mensch zufrieden ist . . .) — Hat hingegen das Verbum бýти die Form des Infinitivs, so wird das Adjektivum in den Instrumentalis gesetzt, doch kann es auch durch den Nominativ ausgedrückt werden, wenn der Infinitiv von einem Hilfszeitworte der Aussageweise (мóжу, мýшу u. s. w.) abhängt: Тя́жко бýти задовóленим — aber: Мóжеш бýти задовóленим und задовóлений;

b) mit dem Prädikatssubstantiv. Erscheint die Kopula in der Form eines Verbums finitum, so kann das Substantivum im Nominativ oder Instrumentalis stehen, wobei der Nominativ eine wesentliche, natürliche, der Instrumentalis aber eine erst erworbene Eigenschaft des Subjektes ausdrückt: Цїсарéва Мáрия Терéса була мáти цїсаря Йóсифа II. а заразóм мáтїрю своїх нарóдів. — Das Prädikatssubstantivum darf nur in den Nominativ gesetzt werden, wenn das Subjekt das hinweisende Pronomen то oder се ist: То мій прия́тель. — То був мій брат. — Працювáти, се обовя́зок кóждого чоловíка (und so wird oft durch то oder се das Subjekt, hier працювáти, nochmals aufgenommen, worauf ausschließlich der Prädikatsnominativ folgen muß).

Ist jedoch die Kopula ein Verbaladverb oder ein Infinitiv, so darf das Prädikatssubstantivum nur in den Instrumentalis gesetzt werden: Тя́жко бу́ти до́брим учи́телем. — Бу́дучи поéтом, умі́в він оцїни́ти (würdigen) поéзиї дру́гих.

II. Andere Verba:

a) Mit dem Prädikatssubstantivum.

Bei allen Formen der Verba:

ста́(ва́)ти, ста́(ва́)ти ся, зроби́ти ся = werden; оста́(ва́)ти = bleiben; зда́(ва́)ти ся, ви́да(ва́)ти ся = dünken, scheinen; зва́ти ся, назива́ти ся = heißen, genannt werden; пока́зувати ся = sich zeigen; імено́ваним бу́ти = ernannt sein; ви́браним бу́ти = gewählt sein —

wird das Prädikatssubstantivum regelmäßig in den Instrumentalis gesetzt, wobei die im Deutschen in gewissen Fällen hinzugefügten Wörtchen: als, zu, für im Ruthenischen wegbleiben: Мій брат став уря́дником.

Ebenso werden konstruiert auch die Verba:

уроди́ти ся = als . . . geboren werden; жи́ти = als . . . leben; умéрти = als . . . sterben; переки́нути ся = sich in etwas verwandeln, etwas werden — und überhaupt viele andere, die zur Vervollständigung des Sinnes eine prädikative Ergänzung in Form eines Prädikatssubstantivums verlangen, die im Deutschen gewöhnlich vermittelst „als“ hinzugefügt wird: Христо́с народи́в ся чолові́ком (als Mensch). — Жи́ти па́ном, а умéрти жебрако́м (als Herr — als Bettler). — Лю́ди жию́ть по сéлах хлїборо́бами (als). — Переки́нути ся во́вком (sich in einen Wolf verwandeln). — Служи́ти при ві́йску жо́внїром (als Soldat). — Жо́внїр поверта́є домі́в калі́кою (kehrt als Krüppel heim) u. dergl.

Bei manchen hieher (zu II. a) gehörenden Verben kann statt des Instrumentalis der Akkusativ mit der Präposition за oder der Nominativ mit яко (як) gebraucht werden: Служи́ти за при́мір oder я́ко при́мір (neben служи́ти при́міром) = als Beispiel dienen; und so wird nur mit за verbunden das Verbum уходи́ти = für etwas gehalten, als etwas angesehen werden, gelten (за вели́кого па́на). — Das Verbum зва́ти (назива́ти) ся wird oft, namentlich bei Eigennamen, auch mit dem Prädikatsnominativ verbunden:

Трава́ скоше́на назива́є ся сїно. — Лїка́р Алекса́ндра Вели́кого звав ся Филип.

b) Mit dem Prädikatsadjektiv (Partizip).

Für dieses gelten bezüglich des Kasus im allgemeinen dieselben Regeln, die oben (sub I. a) für die Kopula бу́ти mit dem Prädikatsadjektiv angegeben wurden: У́ченик зробо́йв ся ду́же пи́льний. — По́милки оста́ли непопра́влені. — Жо́внїр поверну́в до до́му здоро́вий. — Aber: поверну́ти здоро́вим u. s. w.

Hieher gehören im Ruthenischen auch solche prädikative Bestimmungen, als: пе́рший, дру́гий, послї́дний: Він прийшо́в пе́рший (als erster oder zuerst).

§ 7. Kongruenz des Subjektes mit dem Prädikate. (Зго́да між пі́дметом а прису́дком.)

1. Wenn man von einer Person mit besonderer Ehrerbietung spricht, pflegt man im Ruthenischen das Prädikat in die Mehrzahl zu setzen: Ма́ма для ме́не ду́же до́брі. — Та́то пішли́ до міста. — Наш пано́тець вже си́ві як молоко́.

Ebenso bedient man sich im Ruthenischen, wie im Deutschen, der Mehrzahl in der höflichen Ansprache an eine einzelne Person; doch gebraucht der Ruthene in diesem Falle statt des „Sie" mit der 3. Person plur. das Pronomen „Ви" mit der 2. Person plur. und statt „Ihr", „Ваш". — Прийдї́ть до ме́не за́втра = Kommen Sie morgen zu mir. — Чи були Ви у ме́не? = Waren Sie bei mir?

2. Wenn das Prädikatsnomen ein Adjektiv, Partizip oder Pronomen ist, so bleibt es im Deutschen bekanntlich unflektiert, während es im Ruthenischen in Zahl, Fall und Geschlecht mit dem Subjekte übereinstimmen muß; doch hat die Mehrzahl des Adjektivums nur eine Form und gilt demnach diese für alle drei Geschlechter: У́ченик (є) пи́льний. — У́чениця (є) пи́льна. — У́ченики і у́чениці пи́льні. — Де́рево (є) висо́ке. — Ся кни́жка мо́я, а не тво́я (mein und nicht dein).

Die Adjektiva: здоро́в, ла́скав, гото́в, го́ден, ви́нен, пови́нен, голо́ден, рад (siehe Sprachbuch II.

§ 11. [5]) können, wenn sie prädikativ stehen, im nomin. sing. gen. masc. in eben dieser nominalen Form gebraucht werden: Я здорóв (neben der adjektiv. Form я здорóвиї) = ich bin gesund. — Будь лáскав, aber: здорóвий чоловíк (Der gesunde Mensch). — Doch sagt man nur: я гóден, вúнен, повúнен (nicht гóдний! u. s. w.), weil sie nur als Prädikatsnomina gebraucht werden.

Auch ist zwischen der adjektivischen und nominalen Form gen. neutr. auf -е und -о ein Unterschied zu machen; statt der ersteren muß die letztere eintreten, wenn das Subjekt ein Infinitiv oder der Satz subjektlos ist: Такé дїлó (є) гáрне, aber: Так робúти не (є) гáрно. — Такé слóво дозвóлене (erlaubt), aber: Так говорúти нам не дозвóлено (закáзано). — На дворí тéмно, зúмно u. s. w. (vgl. oben § 3. 2). Doch hat дóбре und зле nur die adjektivische Form, demnach: Дóбре (є) робúти так.

3. Das Prädikatsverbum steht, wie bei den unpersönlichen Ausdrücken (siehe oben § 3), in der 3. Person sing., im Präteritum und den beiden Konjunktiven überdies im gen. neutr. in folgenden Fällen:

a) Beim genitivus partitivus, wobei der Ausdruck (als „Menge, Summe" u. dergl.), wovon dieser Genetiv abhängt, verschwiegen wird: Лишáє ся (лишúло ся) дров на мíсяць = л. ся тíлько дров, кíлько трéба на мíсяць. — Лишáє ся, стаé, не стаé менї грошúй (Es bleibt mir Geld; das Geld reicht mir aus, geht mir aus). Дóки менé (Genetiv) стáне (So lange ich leben werde). — Плилó крóви струúями (in Strömen), aber: кров плúла стр. (persönliche Konstr.).

b) Bei Zahlwörtern: минáє, минýло одéн рік, два, три, чотúри рóки, пять рік (рóків) u. s. w. (es vergeht ein Jahr, es vergehen zwei Jahre u. s. w.); óуло ему рік, два рóки (er hatte ein, zwei Jahre); кíлько тобí (є) рóків, óуло? (wieviel Jahre hast, hattest du?); ідé, ішлó пять хлóпцїв; óуло нас (їх, genet.) два, дві (auch двох), пять (auch пятьóх) u. s. w. (es waren unser, ihrer zwei u. s. w.); прийшлó їх два, двох (es kamen ihrer zwei) u. dergl.

Bei den Grundzahlwörtern одéн, два (дві), три, чотúри kann, da das dazu gehörige Hauptwort mit ihnen bezüglich des Falles kongruiert, auch eine Kongruenz des Prädikatsverbums bezüglich der Zahl eintreten. Die Grundzahlwörter von пять hinauf jedoch sind ihrer Form nach Substantiva im Singular, zu denen das dazugehörige Substantiv im attributiven Genetiv hinzugefügt wird, weshalb das Prädikatsverbum im Singular steht; also auch: минýв одéн рік, минýли два рóки, ідýть, ішлú два, три, чотúри хлóпці: aber regelmäßig: пять u. s. w. рóків минáє (минýло), пять u. s. w., хлопців іде́, ішлó (wenn auch ab und zu zufolge der constructio ad sensum gesprochen wird: пять хл. ідýть).

Die unpersönliche Form des Prädikatsverbums kommt auch bei den sogenannten „kollektiven" Zahlwörtern двóє, трóє, чéтверо, пя́теро .... und bei den Zahladverbien: ті́лько, кі́лько, богáто, бі́льше, мáло, трóхи, мéньше u. dergl. zur Anwendung, zu denen ebenso das dazugehörige Substantiv in den Genetiv gesetzt wird: умéрло двóє дїтúй; пішлó двóє людúй; їх прийшлó двóє: іде́, ішлó (їх) людúй богáто, мáло u. s. w.

Hingegen kongruiert das Prädikatsverbum bei den Zahlwörtern: обá, обі́; обúдвá, обúдві́; обóє, обидвóє, zu denen das Hauptwort nicht im Genetiv, sondern im gleichen Kasus (Nomin.) hinzutritt, bezüglich der Zahl mit dem Subjekte: прийшлú обá ýченики, обі́ ýчениці; онú прийшлú обóє (d. i. er und sie).

c) Bei Ausdrücken, die ein Maß, eine Menge bezeichnen, als пáра, половúна; кýпа, сúла, громáда, тьма: Пропáло менї пáра сорочóк. — Згорі́ло половúна селá. — Понасїдáло їх кýпа. — Зійшлó ся громáда (тьма) людúй.

Das Attribut. (Придáток прикметникóвий.)

§ 8. Das Substantiv als Attribut.

1. Das substantivische Attribut im gleichen Kasus mit dem Beziehungsworte.

Hieher gehören außer der Apposition (прúкладка) solche der deutschen Sprache fremde enge Verbindungen von zwei

Substantiven, von denen das eine als Attribut zum andern aufzufassen und ins Deutsche durch ein Adjektiv oder Partizip zu übersetzen ist: син-мало́лїток = малолїтний син (der minderjährige Sohn); хло́пцї-си́роти (die verwaisten Knaben) u. dergl.

Ausgedehnter und freier ist der Gebrauch von solchen Verbindungen in der ruthenischen Poesie: вовки-сїрома́нцї = сї́рі вовки (die grauen Wölfe); журо́ба́-мо́ва (die kummervolle Sprache) u. s. w.

2. Der attributive Genetiv.

a) Genetivus possessivus. Statt des Substantivums im Gen. poss. bedient sich die ruthenische Sprache sehr oft der sogenannten Adjectiva „possessiva“ auf -ів (von Substantiven gen. masc.) und auf -ин (von Substantiven gen. fem.; siehe Sprachbuch II. Gramm. § 12): та́тів дім, та́тове по́ле; се́стрин огоро́д (neben дім та́та u. s. w.); Кві́тчині по́вісти (die Erzählungen Kwitka's), Шевче́нкова моги́ла (Szewczenko's Grabmal).

b) Genetivus partitivus. Steht ein solcher im Deutschen ohne Adjektiv nach Benennungen von Maß und Gewicht, so verliert er gewöhnlich seine Flexion; im Ruthenischen ist dies jedoch nie der Fall. „Ein Glas Wasser“ z. B. heißt nur „шкля́нка води́“.

Ein anderer Unterschied ist der, daß der Gen. part. im Deutschen nach dem Komparativ und Superlativ der Adjektiva, desgleichen auch nach manchen Zahl- und Fürwörtern stehen kann, während im Ruthenischen in solchen Fällen ein präpositionaler Ausdruck mit із, спо́між (mit dem Gen.), між (mit dem Instrum.) gebraucht werden muß: найпильнїйший спо́між у́чеників; одно́ із найславнїйших місць купеле́вих (einer der berühmtesten Badeorte); жа́дна із сих книжо́к (keines dieser Bücher).

3. Das deutsche substantivische Attribut mit der Präposition „von“.

Umgekehrt muß der attributive Genetiv im Deutschen bei Länder- und Ortsnamen, die keiner Deklination fähig sind, und bei Zahlwörtern, die ohne Substantiv stehen oder keinen Genetiv bilden können, durch „von“ umschrieben werden, während

er im Ruthenischen in solchen Fällen stehen kann: мéшканцї Кúєва (die Einwohner von Kijev); зáкупно штирóх книжóк (der Ankauf von vier Büchern). Bei Länder- und Ortsnamen übrigens ist zumeist das adjektivische Attribut üblich: цїсар австрúйский (der Kaiser von Österreich); рúнок черновéцкий (der Ringplatz von Czernowitz); бýковиньскі рíки (die Bukowiner Flüsse) u. dergl.

§ 9. Das deutsche attributive Zahlwort.

Ob man im Deutschen „zwei Bücher" oder „fünf Bücher" sagt, in beiden Fällen sind die Zahlwörter Attribute. Anders im Ruthenischen: Attribute sind nur die Zahlwörter von одéн bis чотúри. während die Zahlen von пять hinauf der Form nach eigentlich Substantiva sind, weshalb nicht sie die Attribute sind, sondern die von ihnen abhängenden, im attributiven Genetiv hinzugefügten Substantiva. Aus dieser syntaktischen Eigentümlichkeit erklärt sich denn auch die vom Deutschen abweichende Kongruenz bei den ruthenischen Zahlwörtern und Zahladverbien, die oben (§ 7, 3 b) besprochen wurde.

Das Objekt. (Прéдмет.)

Vorbemerkung. Nicht immer wird im Ruthenischen das Objekt in denselben Kasus gesetzt wie im Deutschen; „beneiden" z. B. verlangt ein Akkusativobjekt („jemanden"), während das ruthenische „зáвидувати" mit dem Dativobjekte verbunden wird („комусь") u. s. w. Die einzelnen Unterschiede zwischen den deutschen und ruthenischen Verben und Adjektiven in dieser Beziehung werden eingehender in der „Kasuslehre" behandelt werden. Hier folgen bloß die aus dem Vergleich der ruthenischen Sprache mit der deutschen sich ergebenden Hauptpunkte der Syntax des Objektes.

§ 10. Das ruthenische Genetivobjekt statt des deutschen Akkusativobjektes.

Das Akkusativobjekt muß im Ruthenischen zum Genetivobjekt werden, wenn die Satzaussage (das Verbum) verneint ist: мáю кни́жку. aber: не мáю кни́жки: причи́ни гóдї найтú (годї = не мóжна).

Hingegen bleibt der Akkusativ, wenn nicht das Verbum, sondern ein anderes Wort negiert erscheint: не все то маємо, чого ба́жаємо.

§ 11. Der Instrumentalis als Objekt.

Außer den im Deutschen vorkommenden Kasusobjekten (Genetiv-, Dativ-, Akkusativobjekt) gibt es im Ruthenischen auch noch ein Objekt im Instrumentalis. Zu den Verben, die ein solches Objekt verlangen, gehören unter anderen folgende: пра́вити, управля́ти, regieren, leiten; завідувати, verwalten; кермува́ти, lenken; користувати ся, benützen; гордува́ти, verachten.

§ 12. Der deutsche doppelte Akkusativ.

1. Das deutsche Verbum lehren regiert ein doppeltes Akkusativobjekt (der Person und der Sache); das ruthenische учи́ти jedoch wird mit dem Akkusativ der Person und dem Genetiv der Sache verbunden: У шко́лї у́чать у́чеників вся́ких пре́дметів (In der Schule lehrt man die Schüler allerlei Gegenstände).

2. Einen doppelten Akkusativ, Objekts- und Prädikatsakkusativ, regieren auch die Verba heißen, nennen u. s. w.; die entsprechenden ruthenischen Verba jedoch werden mit dem Objektsakkusativ und Prädikats-Instrumentalis verbunden. Hieher gehören die Verba: зва́ти, назива́ти (heißen, nennen); уважа́ти (als etwas ansehen — betrachten, für etwas halten); предста́вити (als etwas darstellen); зроби́ти (zu etwas machen); ви́брати (zu etwas wählen); іменува́ти (zu etwas ernennen); оголоси́ти (zu etwas ausrufen) u. a. Die im Deutschen hinzugefügten Wörter: als, für, zu werden im Ruthenischen nicht ausgedrückt; bei manchen Verben jedoch wird das Prädikatsnomen nicht nur im Instrumentalis, sondern auch, wie im Deutschen, in einer präpositionalen Verbindung gebraucht: уважа́ти когось приятелем oder за приятеля (Akkus.); він видає́ себе́ за приятеля u. s. w.

Das prädikative Adjektiv oder Partizip, das im Deutschen ohne Flexion belassen wird, wird im Ruthenischen ebenfalls in den

Prädikats-Instrumentalis gesetzt; doch ist hier auch der Akkusativ möglich, der aber eher als Attribut zum Objektsakkusativ aufzufassen ist: Ви́джу тебе узброє́ним oder узброє́ного (Ich sehe dich bewaffnet). Привели́ єго́ звя́заного.

§ 13. Der deutsche Objektsakkusativ mit einem Prädikatsinfinitiv.

Die Verba hören, sehen, fühlen dürfen im Ruthenischen nicht nach deutscher Art mit dem Objektsakkusativ und Prädikatsinfinitiv verbunden werden. „Ви́джу єго́ ходи́ти по огоро́дї“ (Ich sehe ihn im Garten herumgehen) z. B. ist ganz unruthenisch; dafür sagt man: Ви́джу, що він хо́дить по огор. oder: Ви́джу єго, як хо́дить по огор. — Жаль ма́тери, коли́ ба́чить дїти́й, як хо́дять злі́ми доро́гами (... wandeln sieht).

Anders steht die Sache bei heißen = befehlen: „Er heißt mich schreiben.“ = Er befiehlt mir zu schreiben. = Він прика́зує (ка́же) менї́ писа́ти.

§ 14. Die adverbiale Bestimmung. (Прида́ток прислівнико́вий.)

Diese wird im Ruthenischen im allgemeinen ebenso wie im Deutschen teils durch Adverbia, teils durch Substantiva mit oder ohne Präposition ausgedrückt: Си́джу тут. — Робі́тники ро́блять на по́ли. — Земля́ спочива́є цїлу́ зи́му. — Hiebei ist jedoch folgendes zu bemerken:

Während die adverbial gebrauchten Adjektiva im Deutschen unflektiert bleiben, nehmen sie (ausgenommen до́бре, зле) im Ruthenischen im Positiv die nominale Form gen. neutr. auf -о und im Komparativ und Superlativ die adjektivische Form auf -е an: У́чени́к пи́ше: кра́сно, кра́сше, до́бре, зле. — Ferner gibt es im Ruthenischen auch Verbindungen der Adjektiva mit einer Präposition; doch ist die Zahl solcher Ausdrücke auf einige wenige beschränkt und gehören dieselben zumeist zu den Überbleibseln der einstigen nominalen Deklination der Adjektiva: з-дебі́льшого (adjekt. Deklin.) und з-дебі́льша (genit. sing. gen.

neutr. der nomin. Deklin.) = im großen und ganzen; з-ча́ста = ча́сто; з-пі́льна = пі́льно; з-осі́она = осі́оно; з-ви́сока = von der Höhe; за́-молоду = in jungen Jahren; по ру́ски (nominal. instrum. plur.) = ruthenisch; по німе́цки; по лю́дски; по майсте́рски.

Ein anderer sehr wichtiger Unterschied ist der, daß die adverbiale Bestimmung im Ruthenischen nicht nur wie im Deutschen durch den Genetiv und Akkusativ eines Substantivs — in welchem Falle gewöhnlich ein Attribut hinzutritt (сеї но́чи, цілу́ зи́му), — sondern äußerst oft auch durch den bloßen Instrumentalis ausgedrückt wird, so zwar, daß man den Instrumentalis des Ortes, der Zeit, der Art und Weise und des Grundes (Mittels) unterscheidet:

a) Instrumentalis des Ortes (lat. „Ablativus loci"): Wo? — Пта́хи гніздя́ть ся лїса́ми (по, в лїса́х). — Селя́ни жию́ть се́лами. — Auf welchem Wege? (Bezeichnung der Richtung): іти́ доро́гою; увiйти́ до ха́ти двермы́; влїзти до ха́ти вікно́м; плы́сти ріко́ю; плы́сти горі, долї ріко́ю (strom-aufwärts, -abwärts) u. s. w.

b) Instrumentalis der Zeit (lat. „Ablativus temporis"): весно́ю, лї́том, о́сенню (о́сїню), зимо́ю; вечеро́м, ра́нком, днй́ною; цїли́ми ти́жнями, мі́сяцями (wochen-, monatelang); учи́ти ся цїли́ми но́чами u. s. w.

c) Instrumentalis der Art und Weise (lat. „Ablativus modi"): іти́ па́рами (paarweise); ку́пами; ві́йско машеру́є ві́дділами; in Vergleichen: полетї́ти стріло́ю (pfeilschnell); ки́нути ся во́вком (= як вовк) u. s. w.

d) Instrumentalis des Grundes und Mittels (lat. „Ablativus causae und instrumenti"): пала́ти жаждо́ю (vor Begierde brennen); ора́ти плу́гом (mit dem Pfl.); ї́хати візко́м, желї́зницею; післа́ти післа́нцем (auch через післа́нця durch einen Boten); розши́ренєм буди́нку (durch die Erweiterung).

Überhaupt unterscheidet sich die adverbiale Bestimmung im Ruthenischen sehr oft von derjenigen der deutschen Sprache: пе́ршого ма́я (am 1. M.); в недї́лю, в сю недї́лю, сеї недї́лї, на дру́гу недї́лю; раз на мі́сяць (im M.); за днйни, днйною, по днйнї (am Tage); за пано́вання oder bloß за (unter d. Reg.); за моє́ю пора́дою (auf m. Rat); за невели́чкою опла́тою (gegen geringe Bez.); поля́г під Кусто́ццою (bei Custozza) u. s. w.

§ 15. Die Wortfolge im einfachen Satze. (Лад слів в ре́ченю поеди́нчім.)

Die Wortfolge im ruthenischen einfachen Satze ist im allgemeinen dieselbe wie im Deutschen: брат пи́ше єму́ лист („gerade" W., „пра́вильний" oder „про́стий" лад слів, Subjekt + Prädikatsverbum); в отті́й ха́тці при доро́зї ме́шкає мій ба́тько („invertierte" W., „переста́вний" лад слів. Prädikatsverbum + Subjekt). Im einzelnen ist jedoch zu bemerken:

1. Während im Deutschen in gewissen Fällen — so in Fragesätzen, auf die man die Antwort ja oder nein erwartet, und in Sätzen, an deren Spitze das Objekt oder eine adverbiale Bestimmung gestellt ist — nur die invertierte Wortfolge möglich ist, kann die ruthenische Sprache in solchen Sätzen auch die gerade Wortfolge eintreten lassen; also deutsch nur: Hat ihm der Bruder einen Brief geschrieben? — Schreiben die Schüler? — In diesem Hause wohnt mein Vater. — Hingegen ruthenisch: (Чи) пи́ше єму́ брат лист? oder: (Чи) бр. є. пи́ше л.? — (Чи) пи́шуть у́ченики? oder: (Чи) у́чен. пи́ш.? — У сім до́мі ме́шкає мій ба́тько, aber auch: У с. д. мій ба́тько ме́шкає, але не до́вго. — Welche Wortfolge übrigens zu wählen sei, dies entscheidet oft der Sinn; vergl. das letzte Beispiel, wo durch die Stellung am Schlusse des Satzes das eine Mal das Subjekt, das andere Mal das Prädikat hervorgehoben wird.

2. Die Negation не steht, wenn sie das Prädikat verneint, unmittelbar vor dem Prädikatsverbum oder, wenn dieses als Kopula ausgelassen ist, vor dem Prädikatsnomen; ist aber ein anderes Wort im Satze verneint, so steht sie, wie im Deutschen, vor diesem: Хо́рий цїлу́ ніч не спить (schläft — nicht). — До́брий у́ченик не є това́ришем зло́го. — Чоловік не пови́нен дармува́ти: aber: Хо́рий не до́вго спить (nicht lange).

§ 16. Die Interpunktion im einfachen Satze. (Знакú перепúнаня в рéченю поедúнчім.)

Die Interpunktion im einfachen Satze ist im Ruthenischen dieselbe wie im Deutschen.

Der Punkt (крóпка) steht am Ende des Satzes: Чоловíкови трудúти ся до самóї смéрти.

Das Fragezeichen (питáйник) steht am Ende einer direkten Frage: Котрá годúна?

Das Ausrufungszeichen (оклúчник) wird statt des Punktes gesetzt, wenn ein Wunsch (бáжане), Befehl (прúказ), Ausruf (вúклик), Verwunderung (пóдив) u. dergl. ausgedrückt wird: Будь здорóв! На бік з дорóги! Бíйте ся Бóга!

Der Beistrich (das Komma, зáпинка, прóтинка) wird 1. vor und nach der Apposition gesetzt: Володимúрко, син Володарá, збýдував Гáлич; 2. um das Anredewort (den Vokativ) vom Satze zu trennen: Гóсподи, змилосердú ся! — Будь щаслúв, мій сúну! 3. zur Trennung mehrerer adjektivischer Attribute in dem Falle, wenn sich zwischen dieselben ein „und" (і) einschalten läßt: мóкрі (і), каменúсті і пісковáті поля; aber: діло велúкої людскої мýдрости.

Ferner werden auch im Ruthenischen gebraucht: der Gedankenstrich (пáвза, остані́вка); die Klammer (скобкú, plur.); das Anführungszeichen (знак навéденя); der Apostroph (апострóф): Бог зна' (= знáє); der Bindestrich (сполýчка); der letztere dient unter anderem zur engen Verbindung von Substantiven (хлóпці-сúроти, s. oben § 8. 1), Adjektiven (смутнúй-невесéлий), Verben (жúти-проживáти) und anderen Redeteilen: лéдви-лéдви, ми-ж u. s. w.

Der zusammengesetzte Satz. (Рéчене злóжене.)

§ 17. Die Satzverbindung. (Рéченя рівнорядно-сполýчені.)

Die Satzverbindung ist wie im Deutschen vierfacher Art: 1. kopulativ, 2. adversativ, 3. kausal, 4. konsekutiv, indem die koordinierten Sätze (рéченя рівнорядні) durch

koordinierende Konjunktionen (співпорядковуючі злучники), u. zw. 1. durch kopulative (сполучні), 2. adversative (протиставні), 3. kausale (причинові), 4. konsekutive (наслїдкові) verbunden werden.

I. Kopulative Konjunktionen:

i, (а), та, тай, und; так само і (й), також, також, теж, ebenso, desgleichen; і — і; анї — анї, нї — нї, weder — noch; по части — по части, teils — teils; з одної сторони — з другої (сторони), з одного боку — з другого (боку), einerseits — anderseits.

і, також, auch; крім (окрім) того, надто, ще й, zudem, überdies, außerdem; ба навіть, ба й, ja sogar; не тілько (лиш(е), лишень) — але також (і, й), nicht nur — sondern auch; не лишень — але навіть, nicht nur — sondern sogar.

то — то, раз — раз, bald — bald.

II. Adversative Konjunktionen:

а, але, але-ж, та, так, же, -ж, aber, allein, doch, dagegen, hingegen; однак, однакож, jedoch; лиш, тілько(-и), nur; а мимо того, а однак, а прецїнь, а проте, а таки, а все-ж таки, und dennoch, trotzdem, dessenungeachtet, gleichwohl.

Diesen Konjunktionen entspricht im vorangehenden Satze oft ein вправдї, правда, zwar, freilich, wohl, allerdings. Von вправдї ist wohl zu unterscheiden справдї, das „wirklich, wahrlich, in der Tat" bedeutet.

або, oder; або — або, entweder — oder; не — а, але, nicht — sondern.

III. Kausale Konjunktionen:

бо, бо-ж, denn; таже, таж, адже, адже-ж, прецїнь, ja doch.

IV. Konsekutive Konjunktionen:

отже, отже-ж, же, also, folglich; для того, тому, тим(то), проте, demnach, sonach, somit, mithin, daher, deshalb, deswegen, darum.

Anmerkungen.

1. Wie im Deutschen, so können auch im Ruthenischen die Konjunktionen ausgelassen werden; von welcher Art alsdann eine solche „asyntethische" Verbindung ist, ergibt sich aus dem Sinne.

2. Im Deutschen haben die unechten Konjunktionen (dennoch, deshalb, darum u. s. w.) die invertierte Wortfolge nach sich. Im Ruthenischen jedoch wird in dieser Beziehung zwischen den Konjunktionen gar kein Unterschied gemacht.

3. **і** (kopul.) bedeutet „und" und „auch", wird aber nach vokalisch auslautenden Wörtern sehr oft zu **й** verkürzt; **бра́тя й се́стри.**

4. та ist kopulativ und adversativ: „und, aber", тай („und") hingegen nur kopulativ.

5. Das deutsche „und" ist, wenn hiemit eine (noch so schwache) Entgegenstellung bezeichnet wird, durch das vorzugsweise adversative **а** (lateinisch „autem") auszudrücken: **я йду́** до мі́ста, а ти лиша́й ся до́ма („und du" = „du aber" = lateinisch „tu autem").

6. але darf nicht wie das deutsche aber postpositiv gebraucht werden: „er aber" = але він (nicht він але!). Hingegen ist же (adversativ und konsekutiv), das nach einem vokalisch auslautenden Worte zu **-ж** abgekürzt werden kann — in welchem Falle es mit diesem Worte durch einen Bindestrich verbunden wird — postpositiv; Душа́ безсме́ртна, ті́ло-ж умира́є („der Leib aber"). — Наварив пива, випий же єго сам (... „trink' es also selbst").

7. Das kausale бо ist koordinierend und subordinierend zugleich, demnach je nach Bedarf = „denn" oder = „da, weil".

§ 18. Der sogenannte „zusammengezogene" Satz. (Так зва́не ре́чене „стягне́не".)

Wenn in der kopulativen, adversativen oder konsekutiven Satzverbindung die einzelnen Sätze ein oder mehrere Satzglieder gemeinsam haben, so können solche Sätze derart zusammengezogen werden, daß das gemeinschaftliche Satzglied (спі́льна часть ре́ченя) nur einmal gesetzt wird, während die anderen („gleichartigen") Satzglieder (рівноря́дні ча́сти ре́ченя) mehrfach auftreten: Пі́вні́чний ві́тер прино́сить нам сту́ді́нь, а за́хідний (ві́тер прино́сить нам) дощ. — Вода́ все споло́че, лише́ зло́го сло́ва ніко́ли (не споло́че).

Manchmal ist die Zusammenziehung wie im Deutschen derart, daß aus dem vorangehenden Satze das Prädikat in einer anderen Person und Zahl zu ergänzen ist: Він ї́де сего́дня, а я (ї́ду) за́втра.

Ebenso ist auch die Kongruenz zwischen Subjekt und Prädikat, wenn die Subjekte durch verschiedene Personen ausgedrückt sind, dieselbe wie im Deutschen: **Я**, ти і він бу́демо

спа́ти в одні́й комна́ті, але ти й він бу́дете му́сїли спа́ти на тапчані́ (Schlafbank).

Hingegen weicht die ruthenische Sprache von der deutschen ab, wenn das zu mehreren Subjekten gehörende Prädikat ein Adjektiv ist; dieses muß nämlich in den Nominativ plur. gesetzt werden, doch kann es bei Subjekten desselben Geschlechtes mitunter auch im sing. stehen: І гай і лїс вже зеле́ний.

Das Satzgefüge. (Ре́ченя підря́дно-сполу́чені.)

§ 19. Allgemeine Bemerkungen.

(Die Wortfolge im Satzgefüge.)

Werden zwei Sätze derart verbunden, daß der eine Satz dem anderen subordiniert ist, so entsteht das Satzgefüge, das wenigstens aus einem Hauptsatze (ре́ченє головне́) und einem untergeordneten oder Nebensatze (ре́ченє підря́дне, побічне́) besteht.

Den deutschen Nebensatz erkennt man bekanntlich häufig schon äußerlich daran, daß das Verbum desselben am Ende des Satzes steht. Ein solches Kennzeichen der Nebensätze gibt es im Ruthenischen nicht, da die Wortfolge in denselben die nämliche ist wie in den Hauptsätzen; man hüte sich daher, im ruthenischen Nebensatze die deutsche Wortfolge anzuwenden und bediene sich derselben im allgemeinen nur dann, wenn das Verbum durch seinen Platz am Ende des Satzes eigens hervorgehoben werden soll: Як се лїка́рство слабо́му до за́втра не помо́же, тре́ба бу́де приклика́ти лїкаря́.

Überdies ist bezüglich der Wortfolge im Satzgefüge noch folgendes zu beachten: Während im Deutschen der Hauptsatz, wenn ihm der Nebensatz vorangeht, nur die invertierte Wortfolge haben kann, ist im ruthenischen Hauptsatze die eine und die andere Wortfolge möglich und hängt dieselbe wieder nur davon ab, welches Satzglied (Subjekt oder Prädikat) der Redende durch die Nachstellung hervorgehoben wissen will: Коли́ пти́цї перелє́тні до нас поверта́ють, настає́ весна́, aber: Коли́ пти́цї . . . поверта́ють, весна́ бу́дить цїлу

природу до нового житя́. (Im ersten Falle ist der wichtigere Begriff „Frühling“, im zweiten „das Erwachen der Natur“.)

Je nach dem Satzgliede, das die Nebensätze vertreten, unterscheidet man auch im Ruthenischen: 1. Subjektsätze (ре́ченя підметові), 2. Prädikativsätze (ре́ченя присудкові). 3. Objektsätze (ре́ченя предметові), 4. Attributsätze (ре́ченя прикметникові). 5. Adverbialsätze (ре́ченя прислівникові).

Die Nebensätze werden mit dem Hauptsatze verbunden: 1. durch subordinierende Konjunktionen (злу́чники підпорядковуючі), 2. durch Fragewörter (слова́ пита́йні), 3. durch relative Pronomina und Adverbia (заіменники і прислівники відно́сні).

§ 20. Der Subjektsatz. (Ре́чене підмето́ве.)

Der Subjektsatz wird im Ruthenischen durch die Konjunktion що mit dem Indikativ, щобы́, щоб, абы́ (Konjunktiv) = „daß“, durch Fragewörter (чи ob; де wo; колѝ wann; як wie; чому́, чого́ warum u. s. w.) oder durch die Relativa хто́, що, котр-ий (-а, -е) eingeleitet, wobei das deutsche „es“ im übergeordneten Satze gewöhnlich nicht ausgedrückt erscheint; nur selten wird es durch оно́ wiedergegeben: (оно́) до́бре, що ти пи́льний (es ist gut . . .). Hingegen werden die den Relativen entsprechenden demonstrativen Pronomina öfters hinzugefügt: Той, що сьвітом ряди́ть, помо́же і тобі. (Der alle Welt regiert, wird auch dir helfen.)

Der Subjektsatz kann auch, ebenso wie im Deutschen, durch den Infinitiv verkürzt werden; in diesem Falle wird er oft durch се oder то nochmals aufgenommen: Не годи́ть ся, дру́гим перебива́ти бе́сіду, es ist unschicklich, anderen in die Rede zu fallen (= Не год. ся, щобы́ хто дру́гим перебива́в, . . . daß man . . . falle). — Борони́ти вітчину́, се (то) пови́нність ві́рних горожа́н (= Пов. в. гор. є, щоб борони́ли вітч.).

§ 21. Der Prädikativsatz. (Ре́чене присудко́ве.)

Dieser Satz kommt auch im Ruthenischen nur vereinzelt vor. Er umschreibt nicht das Prädikatsverbum, sondern bloß ein Prädikatsnomen im Nominativ oder Instrumentalis: Я (є) то (тим), що (чим) і ти (є), ich bin (das), was du bist. — Мій прия́тель є той, що мене́ ви́ратував, mein Freund ist es, der mich gerettet hat (= Mein Freund ist mein Retter).

§ 22. Der Objektsatz (Ergänzungssatz). (Ре́чене предмето́ве.)

Die Objektsätze werden ebenso wie die Subjektsätze durch що mit dem Indikativ (mit щоби́, щоб, аби́ konjunktivisch) = „daß“, durch Fragewörter (чи ob, де wo u. s. w.) oder durch die Relativa хто, що, котрий (-а, -е) eingeleitet; im Hauptsatze steht zumeist das entsprechende Demonstrativum.

Da es im Ruthenischen auch ein Objekt im Instrumentalis gibt, so kann nach dem Objektsatze nicht nur wie im Deutschen mit wessen? wem? wen? oder was? sondern auch mit womit, worüber u. dergl. gefragt werden: Тішу ся, що ти прийшо́в = т. ся тво́їм при́ходом (Ich freue mich, daß du gekommen bist = Ich freue mich über deine Ankunft). Doch können dergleichen Objektsätze auch als Adverbialsätze des Grundes aufgefaßt werden.

Nach den Verben des Fürchtens (боятись ся, побоюватись ся u. s. w.) wird die Konjunktion що ebenso wie das deutsche „daß“ (d. i. mit oder ohne Negation) gebraucht; wendet man hingegen die Konjunktion щоби́ an, so muß das deutsche daß durch щоби́ не ausgedrückt werden: Хлїборо́б боїть ся, що (не) буде дощ(-у́) (Der Landmann fürchtet, daß es [nicht] regnet). Aber nur: Хлїборо́б боїть ся, щоби́ не було дощу́ (. . . daß es regnet).

Im Ruthenischen kann der Objektsatz wie im Deutschen durch den Infinitiv verkürzt werden, wenn die Subjekte beider Sätze gleich sind oder wenn das Subjekt des Nebensatzes im Hauptsatze als Objekt vorkommt oder doch in Gedanken ergänzt werden kann:

Хо́рий на́дїє ся, в коро́ткім часї ви́здоровіти (= . . . що в к. ч. ви́здоровіє). — Воєво́да приказа́в (жовнїрам). (щоби́) зірва́ти міст (= . . . щоби́ зірва́ли м.). Doch ist dieser Gebrauch des Infinitivs im Ruthenischen viel freier, da er auch dort eintreten kann, wo dies im Deutschen nicht möglich ist: Він хо́че (жада́є, домага́є ся). щоби́ (аби́) єму́ сказа́ти всю пра́вду. deutsch nur: . . . daß man ihm die ganze Wahrheit sage. Im übrigen kann ein Objektsatz (in dem das Subjekt das unbestimmte „man" ist) auch ohne Verkürzung unpersönlich durch щоби́, аби́ mit dem Partizip perf. pass. auf -o ausgedrückt werden: Воєво́да приказа́в, аби зі́рвано міст (Akkus.). — Він хо́че, аби єму́ ска́зано всю пра́вду („daß man sage" = „daß gesagt werde", vergl. oben § 4, 5 b).

§ 23. Direkte und indirekte Rede. (Мо́ва пря́ма і зале́жна.)

Eine solche indirekte Rede, wie sie im Deutschen vorkommt, gibt es im Ruthenischen nicht, weil die ruthenische Sprache des hiezu notwendigen „Konjunktivs der indirekten Darstellung (der fremden Ansicht)" entbehrt. Zwischen der direkten und indirekten Rede ist im Ruthenischen demnach bloß der Unterschied, daß die letztere mit der Konjunktion що eingeleitet und die Person des Verbums wie auch das Pronomen vom Standpunkte des Berichtenden geändert wird; alles übrige bleibt wie in der direkten Rede: Він відпові́в менї: „Я рішив ся і знаю, що маю робити." Indirekt: Він відпові́в менї, що (він) рішив ся і зна́є. що ма́є робити (Er antwortete mir, daß er sich entschieden hätte und wisse, was er zu tun habe, oder: Er antwortete mir, er hätte sich entschieden . . . (ohne „daß" durch den bloßen Konjunktiv, was im Ruthenischen nicht möglich ist).

§ 24. Der Attributsatz (Beifügesatz). (Ре́чене при-кметнико́ве.)

I. Der substantivische Attributsatz.

Substantivische Attributsätze stehen wie im Deutschen nur nach Verbalsubstantiven (z. B. переко́нане von переконати. Überzeugung; пи́тане Frage, тве́рджене Behauptung, ба́жане

Wunsch) oder nach solchen Substantiven, die, wenn auch nicht der Form, so doch dem Sinne nach Verbalsubstantiva sind (z. B. страх, Substantivum zu боя́ти ся, Furcht; ві́ра zu ві́рити, утї́ха zu тї́шити ся) und werden durch що (щоби́, щоб, аби́) = „daß" oder durch die Fragewörter чи (ob), хто (wer), що (was) u. a. eingeleitet.

Eine Verkürzung des Attributsatzes durch den Infinitiv kann auch im Ruthenischen eintreten, doch ist sie in dem Falle unmöglich, wenn sie im Deutschen durch den Infinitiv perfecti geschieht, der ja im Ruthenischen nicht vorhanden ist: ба́жане, ста́ти щасли́вим (= der Wunsch, glücklich zu werden), aber: Пельо́підови нале́жить ся заслу́га, що (він) увільни́в Те́би від ярма́ Спарта́нцїв (= . . . das Verdienst, Theben vom Joche der Spartaner befreit zu haben).

II. Der adjektivische Attributsatz.

Die adjektivischen Attributsätze sind auch im Ruthenischen ausschließlich Relativsätze und werden demnach durch Relativpronomina котри́й = що (Genetiv що [то] его́ u. s. w.), яки́й oder durch Relativadverbia де u. s. w. eingeleitet: Сінай назива́є ся гора́, на котрі́й (що [то] на нїй, де) Го́сподь дав Мойсе́еви де́сять за́повідий. — Час, коли́ = Zeit, wann, da, als = час, в котрі́м.

Auch hier ist die Verkürzung ebenso möglich wie im Deutschen, und zwar:

1. In Form einer Apposition: Римля́ни, хоро́брий і могу́чий на́рід, statt: Римля́ни, що були хоро́брим і мог. наро́дом.

2. Durch das Partizip perf. pass.: Бі́дна дити́на, опуще́на всїма́ людьми́, проси́ла о ми́лостиню (. . . von allen Leuten verlassen). — Річ, ча́сто повто́рювана, вража́є у́ха (statt: Річ, котру́ oder що (то) еї ча́сто повто́рює ся . . .).

Eine Verkürzung durch das Partizip praes. oder perf. activi, die hie und da im Ruthenischen vorkommt, ist womöglich zu vermeiden: statt „Ці́сар окружи́в ся мінї́страми, дба́ючими о добро́ держа́ви" sage man: . . . мінї́страми, що дба́ють о добро́ держа́ви; statt: лю́ди, яви́вші ся на збо́рах, sage: люди, що яви́ли ся на зб.

Adverbialsätze (Umstandssätze). (Ре́ченя прислівнико́ві.)

§ 25. Der Lokalsatz (Ortssatz). (Ре́чене місце́ве.)

Im Hauptsatze wird viel öfter das demonstrative Adverb hinzugefügt als im Deutschen: Де мир пану́є, там благода́ть Бо́жа. (Wo Friede wohnt, ist der Segen Gottes). — Де Бог, там нема́ ну́жди. (Wo Gott, ist keine Not).

§ 26. Der Temporalsatz (Zeitsatz). (Ре́чене часове́.)

I. Der Temporalsatz antwortet auf die Frage wann?

Solche Temporalsätze werden von folgenden Konjunktionen eingeleitet:

колú, як, als, da, wie, wann, wenn; ско́ро, sobald, sowie; як ті́лько, як лиш; ско́ро ті́лько, ско́ро лиш, sobald nur; що раз колú, so oft. — Zur Hervorhebung der Gleichzeitigkeit steht manchmal, wie im Deutschen, im Hauptsatze тодї (тогдú), dann;

колú, nachdem;

нї́м, за́ки, за́ким, ehe, bevor.

II. Der Temporalsatz antwortet auf die Frage wie lange? seit wann? bis wann?

Zur Einleitung solcher Temporalsätze dienen die Konjunktionen:

(wie lange?): підчас колú, міжтим як, während, indem, indes; як до́вго, до́ки, по́ки, so lange.

Im Hauptsatze steht oft: так до́вго, до́ти, по́ти (so lange);

(seit wann?): відколú, seit, seitdem;

(bis wann?): аж, до́ки (до́кіль), по́ки (по́кіль), до́ки не, по́ки не, аж до́ки не, аж по́ки не, bis.

Auch hier steht im Hauptsatze oft: так до́вго, до́ти, по́ти.

Da das Zeitverhältnis zwischen der Handlung des Temporalsatzes und jener des Hauptsatzes ein verschiedenes sein kann, so muß im Ruthenischen darauf gesehen werden, daß für beide Sätze das entsprechende Verbum (imperfectivum oder perfectivum) gewählt werde.

Bei Gleichzeitigkeit der Handlungen nämlich sind beiderlei Arten der Verba möglich, je nachdem die durch den Temporalsatz ausgedrückte Handlung gleichzeitig dauert oder sich wiederholt — in welchem Falle in beiden Sätzen verba imperfectiva stehen — oder aber der Abschluß der einen Handlung in irgend einen Zeitpunkt des durch die andere Handlung bezeichneten Zeitraumes fällt — in welchem Falle in einem Satze das verbum imperfectivum und im anderen das perfectivum gebraucht wird: Як на дворі́ ішо́в дощ, я сиді́в до́ма (dauernd). — Що раз колй я приходи́в до нєго, він все менї̓ дава́в книжки́ до чи́таня (wiederholt). — Коли сходи́ло со́нце, ми пусти́ли ся в доро́гу (imperf., perf.). — Колй Австрия заня́ла Букови́ну, панува́в в краю́ вели́кий непоря́док (perfectiv, imperf.).

Findet dagegen die Handlung des Temporalsatzes früher als die Handlung des Hauptsatzes statt, so wird in jenem ausschließlich das verbum perfectivum gebraucht: Вечі́рня зі́рочка як зійде́, то ти, споглядаю́чи на не́ї, спомина́й мене́ (Wenn der Abendstern aufgeht = aufgegangen sein wird, . . .). Demnach ist dies regelmäßig dort der Fall, wo im Deutschen in der Erzählung nachdem mit dem Plusquamperfekt gebraucht wird: Колй Ну́ма Помпі́лїй уме́р, Римля́ни ви́брали короле́м Ту́лля Гости́лїя (nicht „умира́в", was gleichzeitig wäre = „als er im Sterben lag").

Findet schließlich die Handlung des Temporalsatzes später als die Handlung des Hauptsatzes statt, so sind im Temporalsatze (wie bei der Gleichzeitigkeit) je nach dem Sinne verba imperfectiva und perfectiva möglich: Нїм взя́ли (perf.) єго́ до ві́йска, уме́рли єму́ ро́дичі. — Нїм служи́в він (imperf., dauernd) при ві́йску, ходи́в він до шко́ли. — Das verbum perfect. steht namentlich nach der Konjunktion bis (bis wann?), welche besagt, daß ein früherer Zustand durch einen unmittelbar darauf folgenden späteren seinen Abschluß findet; das deutsche Präsens wird hiebei durch die präsentische Form des verbum perfectivum ausgedrückt: Зачека́й на ме́не, аж до́ки не прийду́ („bis ich komme = kommen werde"). — Коза́ до́ти ска́че, доки но́гу не зло́мить („bis sie bricht").

III. Verkürzungen. Sehr häufig tritt im Ruthenischen, wenn Temporal- und Hauptsatz dasselbe Subjekt haben, eine Verkürzung des Temporalsatzes derart ein, daß die Konjunktion ausgelassen und das verbum finitum bei Gleichzeitigkeit der Handlungen in das (vom verbum imperf. gebildete) Verbaladverb praes. auf -чи verwandelt wird. Geht hingegen die Handlung des Temporalsatzes voran, alsdann nimmt das verbum finitum die Form des (vom verbum perfectivum gebildeten) Verbaladverbs perf. auf -ши an. Diese letztere Verkürzung ist namentlich in den Fällen häufig, wo sich der Deutsche der Konjunktion „nachdem" mit dem Plusquamperfekt bedient: Ма́ючи дванáцять лїт, пішóв Ісýс із своїми рóдичами до Єрусалúма (= Колú мав Ісýс дв. лїт . . . .). — Дáвши Атéнцям закóни. вúїхав Сóльон до Єгúпту (= Коли дав = nachdem er . . . gegeben hatte . . .). — Прибýвши до мóста, жовнїри стáли (An der Brücke angelangt, machten die Soldaten halt).

Manchmal (in Sprichwörtern) sind die Subjekte ungleich und trotzdem tritt im Ruthenischen eine Verkürzung ein; das Subjekt des Temporalsatzes ist alsdann ein unbestimmtes „man": Загубúвши сокиру, дóбре й топорúще. (Wenn man die Axt verloren hat . . .).

Ein solch unbestimmtes Subjekt („man") hat der Temporalsatz auch dann, wenn derselbe durch den Infinitiv verkürzt wird: Колú до нéго прийтú, єгó немá дóма (Wenn man zu ihm kommt). Дóки не упрíти, дóти не умíти (Bis man nicht in Schweiß gerät).

Anmerkungen:

1. Wie im Deutschen und im Lateinischen (vergl. „cum inversum"), so kann auch im Ruthenischen im Satzgefüge mit einem Temporalsatze die sogenannte „Satzinversion" eintreten, indem die wichtigere Handlung durch den Temporalsatz und die minder wichtige durch den Hauptsatz ausgedrückt wird. Der Temporalsatz wird alsdann durch **колú, колú се, к. міжтúм, к. нечáйно, к. несподївано, к. в тім, к. тут, к. якраз; як ось, аж, аж тут, аж ось** (als, als inzwischen, als unerwartet, als plötzlich, da, da plötzlich) eingeleitet, während im Hauptsatze gewöhnlich die Adverbien лéдви, тїлько-що (kaum), вже (schon), ще не (noch nicht) stehen: Гóстї вже були відійшли, колú несподївано надхóдить мій брат (. . . als unverhofft mein

Bruder kam; da kam, da kommt unverhofft mein Bruder). — Іду́ я лі́сом, **коли́** (**аж**) чу́ю: щось завило (. . . da höre ich plötzlich etwas heulen . . .).

> Вже сóнце небáвом кінчáє путь
>
> . . . .
>
> Аж ту́тки два лю́ди гости́нцем іду́ть;
> Він хóче чим бóрше їх омину́ть, (ihnen schleunigst ausweichen)
> Аж чу́є, як лю́ди сї кáжуть:
>
> . . . .
>
> (Schillers „Bürgschaft" in der Übersetzung von Fedkowicz.)

Eine solche Satzinverson wird aber im Ruthenischen oft in viel freierer Weise als im Deutschen gebraucht, indem der Temporalsatz, vom Satzgefüge losgelöst, auch äußerlich als förmlicher Hauptsatz erscheinen kann, so daß die Konjunktion (= „da") nach einem Punkte an der Spitze des Satzes steht: О́лень . . . подиви́в ся на свої́ нóги тай кáже: „Ті́лько нóги мої́ погáні!" **Як ось** (da auf einmal) . . . надбі́г собáка й ки́нув ся на óленя. О́лень ну-ж утїкáти (machte sich auf und jagte davon). **Коли тут** запу́тав ся рогáми за краки́ і стрілéць уби́в єгó.

2. Zur Konjunktion **аж**, **дóки** u. s. w. = „**bis**" wird sehr oft die Negation **не** hinzugefügt: der Satz „Warte auf mich, **bis** ich **komme**" z. B. kann ruthenisch analog dem Deutschen lauten: „Чекáй на мéне, аж при́йду", aber auch: . . . . „аж дóки **не** при́йду".

3. Man merke die Phrasen: **пóки сьві́та й сóнця** (so lange die Sonne scheint); **пóки мого житя́** (so lang' ich lebe); **пóки ві́ку, пóти й тру́ду** (so lange man lebt, muß man arbeiten), was aus der Verbindung der unpersönlichen Ausdrucksweise mit dem genetivus partitivus zu erklären ist: пóки (є) сьві́та й сонця (vergl. oben § 7, 3 a).

Adverbialsätze der Weise. (Прислівникóві рéченя спóсобу.)

§ 27. Komparativsätze (Vergleichungssätze). (Рéченя порі́внуючі.)

Zur Anknüpfung derselben dienen die Konjunktionen: **як**, wie, als;

як — так, wie — so;

гей, мов, немóв, нáче, ненáче, бу́цїм, бу́цїмто; я́кби, як коли́ би, як коли́-б, гéйби, мóвби, немóвби, нáче-б, ненáче-б, ні́би, ні́бито, gleichsam als ob, als wenn, wie wenn, wie, gleichwie;

ніж, áніж, чим, als;

після тóго, як (якúй), je nachdem;

чим — тим, je — desto; о скíлько (наск.) — о стíлько (наст.), inwiefern (inwieweit) — insofern (insoweit).

Die mit би zusammengesetzten Konjunktionen (як би u. s. w.) werden, worauf schon би hinweist, mit der dem Konjunktiv entsprechenden Verbalform verbunden; ausgenommen hievon ist нїби (то), das ebenso, wie die übrigen ohne би (як, гей . . . . будьтото), mit dem Indikativ verbunden wird: Іде пóпри мéне, якби менé не знав (als ob er mich nicht kennen würde). Aber: Іде пóпри мéне, нїби менé не знáє. — Говóрить, як гадáє (wie er denkt).

Der durch нїби(то) eingeleitete Satz steht manchmal auch ohne den übergeordneten Satz, der jedoch in Gedanken leicht hinzugefügt werden kann: Нїби(то) менé не знáє = Рóбить ся, нїби(то) м. н. зн. (Er stellt sich, als ob . . . = Er kennt mich ja doch!).

Nach Komparativen können nur як, ніж, áніж, чим (als) gebraucht werden: Бідá булá бíльша, як він собí дýмáв.

Eine Zusammenziehung des Nebensatzes mit dem Hauptsatze findet ebenso statt wie im Deutschen, wobei auch die mit би zusammengesetzten Konjunktionen (ohne das dazugehörige Verb) gebraucht werden können: Хóдить, як (якби) слїпúй (sc. хóдить, ходúв). — Цьвіркýн жиé бíльше в хáтї, чим на дворі.

§ 28. Modalsätze. (Рéченя способóві.)

Die Modalsätze, die im Deutschen mit indem, ohne daß eingeleitet werden, haben im Ruthenischen gewöhnlich keine Konjunktionen, sondern werden, wenn die Subjekte gleich sind, durch verkürzte Nebensätze (die auch im Deutschen möglich sind) ausgedrückt, und zwar wird, wie bei den verkürzten Temporalsätzen, bei Gleichzeitigkeit der Handlung der beiden Sätze das vom verbum imperfectivum gebildete Verbaladverb praes. auf -чи, bei Vorzeitigkeit der Handlung des Nebensatzes das vom verbum perfect. gebildete Verbaladverb perf. auf -ши gebraucht, wobei „ohne" durch die Negation не ausgedrückt wird: Він привитáв менé, клáняючи ся низéнько (sich tief verbeugend = indem

er sich tief verbeugte). — Він читáє кни́жку, не звертáючи на ніякі і́ньші рі́чи ува́ги (ohne zu achten = ohne daß er achtet). — Не спитáвши брóду, не лізь у вóду (ohne gefragt zu haben = ohne daß du gefragt hättest).

Sind jedoch die Subjekte ungleich, so ist eine Verkürzung ebensowenig möglich wie im Deutschen und wird der Nebensatz mit „ohne daß" durch einen Folgesatz mit так що oder durch irgend eine andere Wendung wiedergegeben: Жовні́ри заня́ли мі́сто так, що ї́м ніхтó не опирáв ся oder . . . заня́ли мі́сто без опóру (Die Soldaten nahmen die Stadt ein, ohne daß ihnen jemand Widerstand geleistet hätte = nahmen die Stadt ohne Widerstand ein).

Die Modalsätze mit statt daß werden im Ruthenischen mit зáмість щобú (абú) eingeleitet: doch tritt bei gleichen Subjekten zumeist eine Verkürzung durch den Infinitiv ein, wobei щобú (абú) gewöhnlich ausgelassen wird: Зáмість щобú панувáла між ни́ми згóда, они все сваря́ть ся, aber: Зáмість жи́ти у згóдї, они́ все сваря́ть ся (statt: зáмість щобú жи́ли у згóдї).

§ 29. Konsekutivsätze (Folgesätze). (Рéченя наслїдкóві.)

Zur Anknüpfung der Konsekutivsätze dienen die Konjunktionen: так — що (щобú, щоб), so — daß; так що (щобú, щоб) so daß, що daß, що (щоб) аж, так що (щоб) аж, аж, daß, so daß (steigernd = daß sogar).

Im Hauptsatze stehen außer так oft auch andere hinweisende Ausdrücke, als: той, тíлько, так вели́кий oder таки́й вели́кий, таки́й u. a.

Die Konjunktion що wird, je nachdem das durch den Konsekutivsatz Ausgedrückte der Wirklichkeit entspricht oder bloß als möglich bezeichnet wird, mit dem Indikativ oder Konjunktiv verbunden und im letzteren Falle darf би mit що nicht zu einem Worte vereinigt werden. Щоби (щоб) hingegen kann nur mit der dem Konjunktiv entsprechenden Verbalform verbunden werden: Брат учи́в ся так пи́льно, що здав і́спит з відзнáченєм (Auszeichnung), aber: Бр. учи́в ся так п., що лéгко міг би здáти

йспит з відзн. — Немá такóго дéрева, щоб на нéго птúця не сїдáла (daß kein Vogel, auf den kein Vogel sich niederlassen sollte).

Nach einem Positiv mit нáдто (zu) im Hauptsatze wird der vergleichende Folgesatz mit щобú (щоб), (á)нїж щобú (щоб), als daß und nach einem Komparativ mit (á)нїж щобú (щоб, als daß) eingeleitet. Die Verkürzung durch den Infinitiv ist wie im Deutschen nur im ersten Falle möglich, aber sie kommt im Ruthenischen auch dann vor, wenn das Subjekt des Konsekutivsatzes ein anderes ist als das des Hauptsatzes, nämlich ein unbestimmtes „man“: Він нáдто розýмний, (щоб) вірúти в такі річи (neben [нїж] щоб вірив, um zu glauben, als daß er glauben sollte). — Такá рáда нáдто розýмна, щоб єї не послýхати (im Deutschen zwar auch Infinitiv, aber im Passivum bei gleichen Subjekten: „um nicht befolgt zu werden). — Bei dieser Verkürzung bleibt die Konjunktion manchmal auch weg: Не однá головá за слабá учúти ся.

Adverbialsätze des Grundes. (Прислівникóві рéченя причúни.)

§ 30. Der Kausalsatz (Umstandssatz des Grundes). (Рéчене причинóве.)

Dieser wird durch die Konjunktionen бо (weil, da, indem) und що (daß, weil, da) eingeleitet.

Im Hauptsatze stehen oft die Demonstrativa тим, тóгó, томý, для тóго, ізза тóго (dadurch, darüber, darum, deshalb), від тóго (davon), потíм (daran), з тóго (daraus). Бо, das auch „denn“ bedeutet und demnach auch in der kausalen Satzverbindung stehen kann (s. § 17, Anm. 7), darf nicht anders gebraucht werden als nur so, daß der durch dasselbe eingeleitete Kausalsatz dem Hauptsatze nachfolgt. Dem що, wenn es „weil, da“ bedeutet, gehen gewöhnlich тим, тóгó u. s. w. oder die adversativen Konjunktionen а, áле, однáк („weil aber“) voraus, was nicht notwendig ist, wenn es „daß“ bedeutet. Der

Satz: „Da (weil) das Leben kurz ist, muß man jeden Augenblick benützen“ wird demnach ruthenisch lauten: Тому́ що житє́ коро́тке, тре́ба користа́ти з ко́ждої хви́лї oder: Тре́ба кор. з. ко́жд. хв., бо житє́ коро́тке (тому́, що ж. кор.). — Тїшмо ся житє́м, але що оно́ коро́тке, користа́ймо з ко́ждої хви́лї. — Не гнївай ся, що (daß) я забу́в принести тобі́ кни́жку.

Die kausalen Adverbialsätze können ebenso wie im Deutschen verkürzt werden, u. zw. durch das entsprechende Verbaladverb oder durch das Partizip perf. pass.: Дитя́ жиє́ щасли́во, не зна́ючи журі́ (бо не знає ж.). — Дїти пла́чуть, утра́тивши своїх ро́дичів (тому́, що утра́тили св. род.). — Заня́ті пі́льною робо́тою, не могли́ ми до вас прийти́.

§ 31. Der Finalsatz (Absichtssatz). (Ре́чене замі́рове.)

Dieser wird durch die Konjunktionen щоби́ (щоб), аби́ (damit, auf daß, daß) eingeleitet, die mit der dem Konjunktiv entsprechenden Verbalform verbunden werden und denen im Hauptsatze häufig ein тому́, для то́го (darum, deshalb), в тій цї́ли (zu dem Zwecke), на те, на то (dazu) entspricht: Бу́дьте милосе́рдні, щоб і Го́сподь був до вас милосе́рдний.

Statt der gewöhnlichen Konjunktionen wird manchmal auch най, неха́й gebraucht und in diesem Falle ist der Finalsatz eigentlich ein Wunschsatz, somit Hauptsatz (s. § 1, ad III): Піди до не́го, най менї віддає́ть кни́жку.

Ähnlich dem Deutschen werden die Finalsätze auch im Ruthenischen durch den Infinitiv mit щоб(и), аби verkürzt. Der Unterschied ist jedoch der, daß die Konjunktion auch entfallen kann, während im Deutschen um zu, zu nicht ausgelassen werden darf, ferner, daß die Verkürzung auch bei ungleichen Subjekten stattfinden kann, wenn nämlich das Subjekt des Finalsatzes ein unbestimmtes „man“ ist; in diesem letzteren Fall aber darf die Konjunktion nicht wegbleiben. Übrigens kann das „man“ im Finalsatze auch ohne Verkürzung durch das Partizip perf. pass. auf -о ausgedrückt werden (s. § 4, 5 b). — Їмо́, щоб жи́ти (um zu). — Брат пішо́в до книга́рнї, замо́вити собі́ чи́танку (um . . . zu bestellen). — Прийшо́в до нас сусі́д, аби́ єму́ пора́дити, що має

робúти (damit man ihm einen Rat erteile). — Сам госпóдар наглядáє (beaufsichtigt) робóту, абú чим скóрше постáвлено ємý хáту.

§ 32. Der Konditionalsatz (Bedingungssatz). (Рéчене умóвне.)

Dieser wird durch: як, колú, єслú (слп), falls, wenn, wofern; а як (коли, єсли, сли), як же, коли-ж, єсли-ж, wenn aber; на випáдок — як (колú, єслú), für den Fall — daß; в рáзї — як (колú, єслú), im Falle — daß; хибá що, es sei denn, daß (= wenn nicht) — eingeleitet. Im nachgestellten Hauptsatze steht oft то (so).

Auch im Ruthenischen kann die Konjunktion wegfallen und das Verbum seine Form beibehalten oder durch den Imperativ ausgedrückt werden: Змóжеш менї то зробúти, добре, а (як) нї, то я попрóшу кого íньшого (= Як змóжеш . . . а як не зможеш . . .). — Дóбре робú, дóбре бýде (Як бýдеш робúти дóбре, то й дóбре буде).

Die Anwendung der modi in den Konditionalsätzen ist dieselbe wie im Deutschen: Im Bedingungssatze der Wirklichkeit (I. „realer“ Fall) nämlich wird der Indikativ gesetzt, während in jenem der Möglichkeit (II. „potentialer“ Fall) und der Unmöglichkeit oder Nichtwirklichkeit (III. „irrealer“ Fall) Konjunktive eintreten: I. Як бýдéмо слýхати гóлосу сóвісти, не скрúвдимо нїкóго. II. Колú-б ти що потребувáв, прийдú до менé (Solltest du etwas brauchen . . .). III. Як би всї люди бýли дóбрі, не потрíбно булó-б нїякúх кáрних закóнів (Strafgesetze). Але-ж се неможлúво.

Verkürzungen der Konditionalsätze finden statt:

a) analog dem Deutschen bei gleichen Subjekten im Haupt- und Nebensatze: Стрýна, нáдто натягнéна, рве ся (allzustraff gespannt). — Запúтаний в сýдї яко сьвідок, мусїв би я говорúти прáвду;

b) bei ungleichen Subjekten, wenn nämlich das Subjekt des Konditionalsatzes ein unbestimmtes „man“ ist. In diesem Falle wird die Konjunktion beibehalten und das Verbum nimmt die Form

des Infinitivs an: Не одéн бíдниӣ а спосíбниӣ (fähig) хлопчи́на ви́ӣшов би в люди (zu etwas bringen), як би егó дáти до ви́сших шкíл.

Anmerkungen:

1. Ohne Verkürzung kann das „man" im Bedingungssatze auch durch die Konjunktion mit dem Partizip perf. pass. auf -о ausgedrückt werden (s. § 4, 5 b): Коли́-б зрóблено менї несправедли́виӣ зáкид, я рiшу́чо му́сїв би егó вiдпéрти (Sollte man mir einen ungerechten Vorwurf machen, so müßte ich ihn entschieden zurückweisen).

2. An die Konditionalsätze reihen sich die Sätze mit коби́ (лиш), аби́ (лиш) an, die eigentlich Wunschsätze (Hauptsätze) sind, aber dem Sinne nach einem Konditionalsatze gleichkommen: Коби́ зу́би (sc. були), то хлїб буде (wenn nur Zähne da wären = möchten nur Zähne da sein!). — Аби́ грóшi (sc. були), то все буде. — Auch hier sind Verkürzungen durch den Infinitiv möglich: Коби́ егó лиш дáти до ви́сших шкiл, то з нéго став би чоловiк (Wenn man . . .). — „Man" ohne Verkürzung durch Partizip perf. pass. auf -о! Коби́ егó лиш покли́кано (vorladen) за сьвíдка, то вiн вже ви́криє (aufdecken) всю прáвду.

3. Im Rutheniſchen kommen, namentlich in Sprichwörtern, sehr oft Ellipsen der Konjunktion und des dazugehörigen Verbums vor: Дешевá ри́ба, погáна ю́шка (Brühe) (= Коли́ взя́ти дешеву́ ри́бу, то буде погáна юшка). — Хлїб а водá, немá голодá (Коли́ є хлїб а водá, н. гол.).

§ 33. Der Konzessivsatz (Einräumungssatz). (Рéчене припустóве.)

Dieser wird eingeleitet durch: хоть, хотя́ӣ, хоч; наӣ нехáӣ, хоть наӣ; дармá що, ми́мо тóго що, wenn auch, obwohl, obgleich u. s. w.; хоть як, хоч як, wie sehr auch, wenn auch noch so sehr, mag noch so sehr. Im Hauptsatze steht oft то, (а) ми́мо тóго, (а) прéцїнь, (а) таки́ u. dergl., so, so — doch, so — dennoch (vergl. § 17, II).

Ist die Einräumung bloß möglich oder nicht wirklich, so wird der Konjunktiv gebraucht, es tritt also die Partikel би hinzu; in den mit наӣ, нехáӣ, хоть наӣ eingeleiteten Einräumungssätzen jedoch kann auch der Indikativ stehen; auch wird in einem solchen bloß als möglich hingestellten Falle mitunter der Imperativ gebraucht: Совá хоть би (хотя́ӣ би, хоч би, наӣ би, нехáӣ би, хоть наӣ би) лїтала попiд небесá, то сокóлом не буде. oder: Совá, наӣ (нехáӣ, хоть наӣ) лїтає попiд

небеса́ . . . — Най ро́бить, що хо́че, а я такі́ обстаю́ (verharre) при своїм (eigentlich „er soll, er mag tun"). — Не помо́же тобі, хоч сядь і плач („magst du dich auch hinsetzen und weinen").

Die mit най, неха́й eingeleiteten Sätze sind eigentlich Wunschsätze (s. § 1, ad III).

Die Konjunktion bleibt manchmal aus und der Konzessivsatz nimmt dann die Form eines Hauptsatzes an: Раз і два не помо́же, то де́сять помо́же.

An Stelle eines vollständigen Konzessivsatzes kann auch im Ruthenischen eine Ellipse treten. Хоч з вели́кого ро́ду (= Хоч похо́дить з в. р.), лю́бить він на́рід. Ebenso sind auch Verkürzungen der Konzessivsätze im Ruthenischen möglich, u. zw. durch das Verbaladverb, durch das Partizip perf. pass. und, wenn das Subjekt des Konzessivsatzes ein unbestimmtes „man" ist, durch den Infinitiv. Не ї́вши, не пи́вши, воя́ки такі́ боро́ли ся хоро́бро (tapfer). (Хоть не ї́ли, не пи́ли . . .). — Хоч від ме́не відда́лений, він мені́ такі́ ду́же бли́зький. — (Хоть би) єму́ й найлі́пше ра́дити, то він все такі́ не послу́хає.

§ 34. Die Interpunktion in der Satzverbindung, im Satzgefüge und in den mehrfach zusammengesetzten Sätzen (Perioden). (Знаки́ перепи́наня в ре́ченях рівноря́дно- і підря́дно-сло́жених і в ре́ченях многокро́тних [періо́дах].)

Hier ist die Interpunktion dieselbe wie im Deutschen: Der Strichpunkt (кро́пка із за́пинкою) z. B. wird gesetzt, um die Glieder einer Satzverbindung, von denen jedes eine mehr selbständige Stellung hat, zu trennen; der Doppelpunkt (двокро́пка), um den Vorder- und Nachsatz einer Periode zu trennen u. s. w; im Satzgefüge endlich werden nicht nur die einzelnen vollständigen Sätze, sondern auch deren Verkürzungen durch Beistriche getrennt; ausgenommen hievon sind unter anderen die Infinitive, welche nicht mehrere Bestimmungen haben: Брат пішо́в до мі́ста, купи́ти собі потрі́бну кни́жку, aber: Всі лю́ди бажа́ють бу́ти щасли́ві.

Vokabeln und Erklärungen

zu den Lesestücken und Übungen*).

Zu § 1. невпи́нно rastlos, зроста́ти в си́лу an Kraft zunehmen, erstarken, те́мний blind, безкра́йний endlos, степ Steppe, майно́ Vermögen, розбі́йник Räuber, спали́ти p.**) verbrennen.

1. Üb.***) на́пасть Anfeindung, пропа́сти p. entgehen, погоди́ти p. vereinen, versöhnen, нагина́ти biegen, вправля́ти ся sich üben, горди́ти ким jemand verachten, прости́ти p. verzeihen, прихили́ти ся p. sich anlehnen, безприю́тний Obdachloser, ді́ти ся p. sich begeben.

2. Üb. Fledermaus лили́к, schützen хорони́ти, zu Ende gehen скінчи́ти ся p.

§ 2. Землиця-мати Mutter Erde, земли́ця dim. von земля́, з'одяга́ти kleiden, рядни́на Tuch, літ своїх дійти́ p. großjährig werden, відда́ти p. си́лу die Kraft widmen, жизнь f. = житє́, хосе́нний nützlich, пожалі́ти p. тру́ду Mühe sparen.

1. Üb. поема Gedicht, на́ймичка Dienerin, Magd; прочита́ти p. (durch)lesen, рі́дко selten, пове́динчий schlicht, фо́рма Form, переложи́ти p. übersetzen, на ні́мецке ins Deutsche, пізна́ти p. kennen lernen.

2. Üb. відписа́ти p. (schriftlich) antworten, заня́ти p. in Anspruch nehmen, роби́ти ве́сну Frühlingsarbeiten verrichten,

*) Die im I. und II. „Ruthenischen Sprachbuch" enthaltenen Vokabeln sind hier nicht aufgenommen.

**) Die mit p. bezeichneten Verba sind perfectiva.

***) Üb. = Übung.

обробити ся p. die Feldarbeiten vollenden, певний sicher, gewiß, доказ Beweis.

3. Üb. Opferwilligkeit жертволюбність f., Krieg війнá, folgender слїдýючий, Untertan піддáний, Hofburg двірска палáта, verlangte zu sprechen зажадáв говорúти, freundlich прúязно, vor sich lassen припускáти до себе, legen положúти p., Beutel мошóнка, Gulden золотúй, der Kaiser staunte über das ansehnliche Geschenk цїсаря задивувáв велúкий дарýнок, unansehnlich невидний, übergeben передáти p., fortgehen забрáти ся p., eiligst чим скóрше, nachschicken післáти p. за ким.

4. Üb. treffen застáти p., Erzählung пóвість f., ich möchte gern я рад би, irren помилятú ся, Bibliothek бібліóтека, zurückstellen звернýти p., Horecza Горéча, mitgehen пíти (p.) з ким, du werdest bewegen що спонýкаєш p.

§ 3. пуховá пóдушка Flaumpolster, єгó сон не берé ся er kann nicht einschlafen, спокíй Ruhe, купéцка спрáва Handelsangelegenheit, надбáти p. erwerben, заснýти p. einschlafen, цїлїський ganz, задрімáти p. einschlummern, в рáнцї рáно früh morgens, лúхо schlecht, чоботáр Schuhmacher, стрíтити p. begegnen, добрóдїй „gnädiger Herr", ме = буде, насúпати p. schütten, тóрба Sack, карбóванець Silberrubel, пораблятú sich befinden, гáрно ведéть ся es geht gut, лéжаний vorrätig, прúмха Laune, засьміяти ся p. auflachen, на nimm, збогатíти p. reich werden, перелїчúти p. abzählen, врáдити p. beschließen, вúкопати p. ausgraben, закопáти p. vergraben, неспокíй Unruhe, обняти p. erfassen, вкрáсти p. stehlen, зашкребтú p. krabbeln, влїзти p. sich einschleichen, сердúтий zornig, бідолáшний arm, позабувáти p. vergessen, вúтерпіти p. aushalten, ухóпити p. ergreifen, нáте вам nehmen Sie!

1. Üb. скортíло bekam Lust, сунúця Erdbeere, захотíло ся es gelüstete, охолóда Erfrischung, аж закурúло ся daß sich eine Staubwolke erhob, збирáти sammeln, запримітúти p. bemerken, стáти p. werden, прогáлина Waldblöße, надпéсло хмáру eine Wolke war herangezogen, завúло es begann zu heulen, задуднíти p. erdröhnen, страшéнний schrecklich, лячно bange, край Rand, як не пíде brach ein Regen los, лúти ся sich ergießen, скрúти ся p.

sich verbergen, пригада́ло ся єму́ es fiel ihm ein, відбі́гти p. weglaufen, гря́нути p. einschlagen, залящ́ати p. gellen, са́ме adv. gerade, перехрести́ти ся p. sich bekreuzen, переля́к Schrecken.

2. Üb. почі́м worauf, випого́джувати ся sich aufheitern, мести́ stöbern, заробі́ток Erwerb.

3. Üb. па́рний schwül, ду́шний heiß, вогки́й feucht, сти́дно es ist eine Schande, тобі со́ромно du schämst dich.

4. Üb. тре́ба мені́ ich brauche, чи́танка Lesebuch, жаль мені́ es tut mir leid, шко́да́ es ist schade.

5. Üb. Ankunft при́хід, endlich на оста́ток, harter Kampf завзя́та боро́а. ein mildes Lüftchen weht віє ле́готом, sich regen ру́хати ся, es knospet in den Zweigen галу́зи пу́кають, widerhallen луна́ти, Gezwitscher щебе́танє.

6. Üb. plötzlich нара́з, aufsteigen підійма́ти ся, verdecken закрива́ти, fahl блїди́й, fährt durch die Wolke прорі́зує хма́ру, rollen (Donner) грохоті́ти, Unterlaß пе́реста́нок, Tropfen ка́пля, in Strömen стру́ями, gottlob Богу да́кувати, hell я́сний, zieht = geht, Kühle хо́лод, erquicken осьвіжи́ти p., verursachen наробі́ти p.

7. Üb. Leute люди́ска, Fehler хи́ба, es gelüstet nach dem корти́ть того, erbitten проси́ти, er wollte єму́ захоті́ло ся, nutzlos да́рмо, schwinden мина́ти.

§ 4. тепломі́р Thermometer, налива́ти eingießen, ду́дочка Röhrchen, живе́ срі́бло Quecksilber, бульба́шка Glaskugel, нагріва́ти erwärmen, висува́ти hinausdrängen, склё́плювати verlöten, прикріпля́ти befestigen, до́щечка Brettchen, ставля́ти stellen, та́нути schmelzen, збі́гти ся p. sich zusammenziehen, зазна́чувати bezeichnen, ну́ля Null, підниме́ ся futur. von підня́ти ся steigen, поділя́ти teilen.

1. Üb. ви́плакати p. durch Weinen abhelfen, ле́жа liegen, faulenzen, скло́нність f. Neigung, гнїв Zorn, віднести p. davontragen, кома́шка dim. von кома́ха Insekt.

3. Üb. спрова́дити p. herunterleiten, непристу́пний unzugänglich, ґазе́та Zeitung.

4. Üb. доде́ржати p. halten, скла́сти ся p. eintreffen, жда́ти erwarten.

5. Üb. позвозити р. zusammenführen, рів Graben, спускати ableiten, сушити dörren.

6. Üb. охрестити р. taufen.

7. Üb. зрадити р. verraten, розстрілити р. erschießen, Рим Rom, заказати р. verbieten, видавати herausgeben, завести р. einführen, кріпацтво Leibeigenschaft.

8. Üb. вільно es ist erlaubt, товариство Verein, угодити р. recht machen, зів'ялий welk, сором Scham, гуркіт Gerassel, чутний hörbar, з-далека von weitem.

9. Üb. Was man selbst nicht weiß що самому не знає ся, an Schulen . . . по школах, bessern поліпшати. Menschengeschlecht рід людский, Erziehung виховане, man pflegt zu begehen звичайно роблять, gewöhnen призвичаювати, Denken думка, begreifen поняти. зрозуміти р., reisen ходити, sinken підупасти р., Klang дзвенькіт, пробуджувати ся erwachen.

§ 5. блестячий glänzend, сподом unten, червонявий rötlich, горло Kehle, перевязка Querbinde, дзюб Schnabel, трикутний dreieckig, сплющений plattgedrückt, пасть f. Schlund, кінчастий spitzig, вилковатий gabelförmig, розчіпити р. spalten, пазор Kralle, утлий schwach, штучний kunstvoll, кошиковатий korbförmig.

1. Üb. коробка Schachtel.

2. Üb. Ringelnatter вуж звичайний, olivengrün оливково-зелений, Hinterhaupt потилиця, eirund яйцевато-круглий, munter жвавий, sich häuten лінити ся, matt млавий, durchsichtig прозорий, Fischlein рибка.

3. Üb. Cecina Цецин, herrlich schön чудно хорошо. Gefährte товариш.

§ 6. визначний hervorragend, письменник Schriftsteller, оповідач Erzähler, з-малку von Kindheit an, хирний kränklich, золотуха Skropheln, провидіти р. das Gesicht wiedererlangen, сусідний benachbart, монастир Kloster, забагнути р. verlangen, чернець (gen. черця) Mönch, заохочувати ermuntern, дядько m. Onkel, игумен Abt, війсковим als Soldaten, окінчити р. beendigen, монастирский Kloster=, вступити р. eintreten, послушник dienender Bruder, прожити р. verleben, вийти р. austreten, постійний ständig, признаний славним als berühmter Sch.

anerkannt, драматичний артист dramatischer Künstler, голова m. Vorsteher, Obmann, кружок Kreis, председатель Präses, палата карного суду Strafgerichtshof, надворний радник Hofrat, хуторник Gutsbesitzer, показати ся p. sich erweisen, живописцем als Darsteller, являти ся erscheinen, повістярем als Erzähler, драма Drama, щирий wahr, оперетка Operette, сватанє Brautwerbung, представитель Repräsentant, народний характер Volkscharakter, чутливість f. Empfindung, добродушний gemütlich, гумор Humor.

1. Üb. задоволений zufrieden, мірний mäßig, працьовитий arbeitsam, голоден hungrig, начальство Obrigkeit.

2. Üb. крепак Leibeigener, одушевлений begeisterter, речник Wortführer, угнетати bedrücken, справедливий gerecht, місце проходу Ort für Spaziergänge.

3. Üb. брехун Lügner, маловажний geringfügig, самолюб Egoist, перекидати ся чим sich in etwas verwandeln, лиходій Bösewicht, чинити ся sich ausgeben, вмирати sterben, мущина m. Mann, обовязаний ist verpflichtet, вибрати p. wählen, посол Abgeordneter, повинен ist verpflichtet, soll, справді wirklich, виборець Wähler, іменувати ernennen, пильнувати achthaben, бідолаха m. armer Mensch, ставати за слугу als Diener eintreten, участь брати у teilnehmen in, вожд Führer, жолуд Eichel.

4. Üb. ранити verwunden, споміж von, заграничний ausländisch, увійти в приязнь і союз Freundschaft und Bündnis schließen, мовляти sagen, мудрець der Weise, збори pl. Versammlung, промова Rede, виступити p. auftreten.

5. Üb. übermütig зухвалий, mutlos несьмілий, gefaßt приготований.

6. Üb. Führer провідник, Begleiter товариш, Gehilfe помічник, Redner бесідник, falsch фальшивий, jedermann кождий, Liebling любимець, Schmeichler облесник, Erfahrung досьвід.

7. Üb. patriotisch патріотичний.

8. Üb. zufällig припадково, ehrenhaft честний, ohne daß sie es sind хоч ними не є, sich stellen чинити ся.

§ 7. спомин Erinnerung, грізний streng, забавити ся p. sich unterhalten, подруга Freundin, навезти p. in Menge bringen,

гостинець Geschenk (v. d. Reise), повиймáти p. herausnehmen, auspacken, обдарóвувати beschenken, тáтонько u. бáтечко m. Väterchen, голýбонько Täubchen, понакупувáти p. ankaufen, привязáти ся p. sich an jemanden hängen, замінйти ся p. tauschen, відчепйти ся p. sich losmachen, покóйний der Selige, нехáй царствýють Gott gebe ihm das Himmelreich! їх не стáло er ist nicht mehr, лю́бо freundlich, липóвий aus Lindenholz, позапйнаний verhängt, вишивáти sticken.

1. Üb. загнївати ся p. erzürnen, вйїхати p. verreisen, клóпіт Sorge, впрóчім übrigens, отóж also, нетерпелйво ungeduldig.

2. Üb. масть f. Farbe, пúсок Maul, узýбленє das Gebiß, двокопйтний zweihufig, сáмець Männchen, крутий gewunden.

4. Üb. поступáти vorgehen, позвíл Erlaubnis, відповідний entsprechend.

5. Üb. завзйтий hartnäckig, поплйсти p. fließen, стáти p. ausreichen, вступний Eintritts-, вистáва Ausstellung, для якúх für einige.

6. Üb. рождествó Христóве Christi Geburt, лйхо Ungemach.

7. Üb. вартувáти gelten, пáра ein paar, марнотрáвний verschwenderisch, лéгкою дорóгою auf leichte Weise, тягнýти в один бік eines Sinnes sein, скоїти ся p. sich zutragen, з пйньства infolge der Trunksucht.

8. Üb. unerwartet несподíваний, Überraschung несподíванка. verändern змінйти p., man merkt's ihm an вúдно по нім, Begrüßung привитáнє, lebhaft живий, Gespräch розмóва, anstrengend томлйчий, bedürfen потребувáти, auftragen наказáти p., seine Ankunft = daß er angekommen sei, Hans Івáсь.

9. Üb. Garten- горóдний, ästig галузйстий, aufrecht прóстий. am Grunde при насáді, herzförmig серцевáтий, regelmäßig прáвильний, zweiblätterig дволйстий, Kronen- корóнний, violett фіолєтóвий, Staubgefäß пилйк, Fruchtknoten матóчник, oberständig горностáйний, kugelig кулйстий, Kapsel тоóілка, nierenförmig нирковáтий, Öl олій.

10. Üb. tragen зносúти, mit Geduld терпелйво, schuld вúнен, herumgehen ходúти, froh рад.

11. Üb. Reise доро́га, aufgehen мину́ти ся p., zustatten kommen зда́ти ся p., ansonsten іна́кше, Kost харч, verfließen мину́ти p., fort sein, fortgehen відійти́ p., Mitschüler шкі́льний това́риш, ein paar кілька́.

§ 8. ґубе́рнїя Gouvernement, недо́лїток unmündig, ожени́ти ся p. heiraten, вдру́ге zum zweiten Male, дїти-зведеня́та zusammengeführte Kinder (durch die Ehe eines Witwers mit einer Witwe), наста́ти p. entstehen, злидні pl. Elend, незго́дини Streitigkeiten, пере́дше früher, обходи́ти ся umgehen, behandeln, жорсто́ко roh, утечи́ p. entfliehen, дія́кон Diakon, ворожби́т Wahrsager, утра́тити p. verlieren, пасту́х-вівча́р Schafhirt, непосидю́чий unruhig, дарма́ adv. vergeblich, ра́дше adv. lieber, псалти́р Psalmenbuch, кла́птик, ку́сник Stück, і т. и. = і таке́ и́ньше u. dergl., подя́кувати (sich be)danken, призна́ти спосі́бним tauglich finden, на тім damit.

1. Üb. Украї́нець Ukrainer, У́гор Ungar, Не́-Русин Nicht-Ruthene.

2. Üb. сестрі́нець Neffe, сестрі́ниця Nichte (Kinder der Schwester), брата́нок Neffe, брата́ниця Nichte (Kinder des Bruders).

4. Üb. заснува́ти p. gründen, сполуче́ний vereinigt, степ Steppe, випаса́ти ся weiden.

5. Üb. sich auszeichnen відзнача́ти ся, von . . . Erzählungen з опові́дань, Strenge стро́гість f., Sanftmut ла́гідність f., durstig жажду́щий, wertvoll ці́нний, Gabe дар, Gegner проти́вник, Schock копа́, Schmeichler лесту́н, Buch (Papier) лїбра (папе́ру), Lage кла́жа; — Karlsbad Ка́рлові-Ва́ри pl., Badeort купеле́ва місце́вість: — Preußen Пру́си pl., Leipzig Липск, Ringplatz ри́нок.

§ 9. Европе́єць Europäer, т. зв. = так зва́ний sogenannter, ра́са Rasse, кавка́зкий kaukasisch, бе́сїдувати sprechen, пле́мя n. Stamm, слов'я́ньский slavisch, ґерма́ньский germanisch, рома́ньский romanisch, Ту́рок Türke, Литви́н Lithauer, Фін Finne, Альба́нець Albanese, Ци́ган Zigeuner, по́за außerhalb, підгортати unterwerfen.

1. Üb. Ти́са Theiß.

2. Üb. etliche кілька, vergeuden прогайнувáти p., des Tages на день. Überlegung розвáга, ersparen заощáджувати. Verdruß смýток. Freuden рáдощі pl., Leiden терпінє, täglich що дня, ein paar Heller по кілька сóтиків, Dutzend тýзин.

§ 10. заставляти verhalten (zu Freundschaft und Liebe), вúллє = вúлиє von вúлити p. ausgießen, забáва Unterhaltung, хибá що außer.

1. Üb. пошанóванє Achtung.

2. Üb. Arbeit verrichten робúти робóту, uneingeschränkt необмежéний, Vertrauen довірéнність f.

§ 11. 1. Üb. управляти, завíдувати verwalten, дарáба Floß, гордувáти verachten, корúстувати ся benützen, доводúти befehligen, орýдувати verwalten.

2. Üb. Besitztum майнó. Heer вíйско.

§ 12. надднїпряньский am Dniepr, прéдок Vorfahr, лїтóпись f. Chronik, прикмéта Eigenschaft, товáр Vieh, колядá Weihnachtslied, щедрíвка Neujahrslied, порозкидáти p. zerstreuen, уложúти p. zusammenstellen, мітúчний mythisch, панúч junger Herr, пáнна Fräulein, Громовúк Donnerer.

1. Üb. згóда Eintracht.

2. Üb. Благúй der Gütige, „Рáтник“ der Streitbare, прерúя Prairie, травúстий grasreich, винахíдник Erfinder, стрільнúй пóрох Schießpulver, герóй Held, півбóг Halbgott, мýченик Märtyrer, воéнний пóхід Kriegszug; обрáти p. erwählen, настановúти p. einsetzen, оголосúти p. ausrufen.

3. Üb. привéзти p. bringen (zu Wagen), закóваний gefesselt, закостенїти p. erstarren, шатрó Zelt.

4. Üb. Zeus Зевс, römisch рúмский, Republik репýблика, Brutus Брут, Collatinus Колятúн, Konsul кóнзуль, Fabius Maximus Фабій Максúм; ausgeben видавáти, rüsten узбрóїти p., laut klagen голосúти, gegürtet оперéзаний.

§ 13. 1. Üb. конáти sterben, обезчестúти p. entehren.

2. Üb. Todesschrei смертéльний зойк, heißen казáти, vertrauen довірятн, mir schien, ich fühle . . . zerspringen менї здавáло ся, що чую, як . . ., zerspringen розпукáти ся.

§ 14. схід Aufgang, на клечáльній неділї am Pfingstsonntag, засияти p. erglänzen, милосéрдний barmherzig, розсьвітúти ся p. aufleuchten, сéрпанок Schleier, гúльочка Zweiglein, грéбля Damm, лотóки pl. Gerinne, цїдúти ся langsam fließen, нúщечком adv. leise, покотúти ся p. hinabrollen, ховáти ся p. sich verstecken, кáнути niederträufeln, сплакнýти p. eine Träne fallen lassen, зашелестїти p. säuseln, áер Luft, прокúнути ся — попрокидáти ся p. erwachen, поколихáти p. wiegen, сáмочка dim. von самúця, лýпнути p. aufschlagen, зацмóкати p. schnalzen, нóсик Schnäblein, сáмчик dim. von сáмець, попробýркувати ся p. sich aufrütteln, манюсенький dim. von малúй winzig, висьпíвувати singen, защебетáв p., зачúркав p., засвистáв p., ließ ihren Schlag erschallen, zwitscherte auf, hub zu pfeifen an, стúхне (verstummt), нїби пошéпче (als ob sie zuflüsterte) u. dergl. Futura zur Bezeichnung der Wiederholung, гукнýти p. aufschreien, охрúпнути p. heiser werden, лясну̂ти p. den Schlag erschallen lassen, задрíботїти p. auftrillern, дух запирáє ся der Atem geht aus, все-ж doch, розказáти p. erzählen, зашупотїти p. aufsäuseln, проміж unter, скропúти p. benetzen, рíсочка dim. von росá, стебелúнка Stengelchen, роззявúти p. aufsperren, надúхати p. anhauchen, зáпах Duft, почýти p. fühlen, зітхнýти p. aufseufzen, єдúний einzig, есú = єсь, сесé = се, билúна Pflanze, порошúна Stäubchen, бíльше сéго (genet. comparationis) mehr als das, рідéсенький dim. von рідкúй schütter, туманéць dim. von тумáн Nebel, рідшáти schütterer werden, звертáти ся sich wenden, розступúти ся p. auseinandertreten, дáти дорóгу freie Bahn lassen, мир Welt, геть-геть weit, крутúй steil, вíдтіля von dort, зачервонїти (ся) sich röten, розіслáти p. (розстелúти) ausbreiten, кармазúн karmoisinrotes Tuch, насúпати p. aufstreuen, путь m. Weg, посúпати p. bestreuen, зазолотúти p. vergolden, випирáти emportauchen, прóмінь Strahl, обсúпати p. umgießen, небесá pl. von нéбо, повнотá Fülle, вúкотити p. hervorrollen, озирнýло p. зéмлю besah = warf ringsum auf die Erde ihre Blicke, повелївáти gebieten, хвалїте = хвалїть, сотворúти p. erschaffen, прúказ Befehl, ожúти p. aufleben, принятú ся sich an etwas machen, (і)зрáдувати ся p. sich erfreuen.

1. Üb. в гостях zu (als) Gast, з-часта — з-густа oft, з-осібна besonders, з-малку von Kindheit an, по людски wie es sich gehört (ordentlich), простак Grobian, простацкий grob, виконати p. ausführen, майстерский meisterhaft.

2. Üb. манівці pl. Umwege, викинути p. hinauswerfen, розстелити ся p. sich ausbreiten, череда Herde.

3. Üb. ранною порою frühzeitig, мрачний nebelig, десятки літ Jahrzehnte.

4. Üb. журавель Kranich, ключа Schar (hakenförmige Flugschar der Kraniche), виганяти hinausjagen, турма Herde (Schaf=), стояти табором lagern, розлючений ergrimmt.

5. Üb. горіти жалем vor Schmerz brennen, палати ненавистю vor Haß brennen, нюхати riechen, мацати tasten, жабри pl. Kiemen, доброта Güte, ласкавість Milde.

6. Üb. пороги pl. Klippen, Wasserfälle, з давен-давна von altersher, замучити p. martern, здоровити grüßen, виразний deutlich, відзначати ся sich auszeichnen, їхати верхом reiten, пішки zu Fuß.

7. Üb. Storonetz=Putilla Сторонець-Путилів, in der Bukowina на Буковині. Führung провід, vorrücken bis підійти (p.) під, widerhallen лунати.

8. Üb. leiden перетерпіти p., Sommerszeit літна пора, zur guten Stunde в добру годину.

9. Üb. auf den Tod смертельно, totmüde змучений на смерть, windelweich schlagen збити (p.) на винне яблуко, für sein Alter на свій вік, an die Arbeit gehen брати ся до роботи, frohen Mutes весело, радо, sich trennen von jemand розлучати ся із ким, schweren Herzens з тяжким серцем, in Scharen товпами, im Meere umherschwimmen плавати по морю.

10. Üb. vor Begierde brennen палати жаждою, untersinken поринати, vermöge силою, Schwere тяжкість f., vor Freude з радости, з утіхи, zur Erholung задля відпочинку, spazieren gehen ходити на прохід, Alpensee альпейске озеро, durch Klarheit чистостию.

§ 15 und 16. узгіре Anhöhe, конар Ast, повитинаний ausgeschnitten, наросток Beule, дубінки Galläpfel, жолуд Eichel,

корм Futter, дубо́вий Eichen-, випра́ва gerben, додава́ти zusetzen, дупло́ Höhlung (in Bäumen), дуби́на Eichenholz, на па́ливо als Brennmaterial.

1. Üb. Baumweißling неря́с-глоди́нець, kahl го́лий, verdorren усо́хнути p., Laub ли́стє, vernichten зни́щити p., schmutzig бруди́ий, schwärzlich чорня́вий, Ader жила́, freilich пра́вда, Schaden anrichten наробити (p.) шко́ди, abfressen об'ї́сти p., zu hunderten со́тнями, verderblich шкідли́вий, ausbrüten вигріва́ти, kahl fressen об'їда́ти до го́ла, sich umgeben обмо́тувати ся, Gespinst паву-ти́на, bis zur Verpuppung аж ста́нуть ку́клями, Puppe ку́кла, verzehren з'їда́ти, Schädling шкідни́к, verschonen шанува́ти.

§ 17. зупини́ти p. anhalten, старе́зний sehr alt, сльози́стий tränend, посині́ти p. blau werden, лахмі́тє Lumpen, убо́жество Armut, обгри́зти p. entstellen, істо́та Geschöpf, попу́хлий geschwollen, пока́ляна beschmutzt, простягну́ти ся p. sich ausstrecken, вища́ти kreischen, кали́тка Börse, безси́лий kraftlos, труси́ти ся zittern, збенте́жити p. in Verlegenheit (aus der Fassung) bringen, стисну́ти p. drücken, осуди́ти p. verdammen, очи втупи́ти p. anstieren.

(На пі́вночи.) похму́рий düster, лю́тий grimmig, хурто-ви́на Schneesturm, крижани́й Eis-, ту́лень Seehund, ляка́ти ся fürchten, сьмі́ливий mutig.

1. Üb. вихо́вувати erziehen, заступа́ти ся vertreten, житє́ положи́ти p. das Leben lassen.

2. Üb. нерозва́жний unüberlegt, стере́чи hüten, голоду-ва́ти hungern, млі́ти ermatten, си́лою mit Gewalt, суди́ти ся Prozesse führen, ду́жий stark, боро́ти ся ringen, на́йпресьвяті́йший allerheiligst.

3. Üb. одїва́ти kleiden, за-ра́ня zeitlich früh.

4. Üb. на́мір Absicht.

5. Üb. streben nach стремі́ти до, der Unmäßige неумірє́н-ний, sich um etwas bringen позбавля́ти ся чого́сь, verschwenden розтра́чувати, froh sein ра́дувати ся, gönnen жи́чити, die Reise по́дорож, bereichern збога́чувати, dadurch тим, Kenntnis відо́-мість f., stärken скріпля́ти, erheitern розвеселя́ти, Gemüt душа́, Gift- їдови́тий, Segen благослове́ньство, Himmelsstrich сторона́

сьвіта, beschränken обмежи́ти p., Lebensmittel по́жива, mitteilen переказу́вати.

6. Üb. Narr ду́рень, in die Lehre на нау́ку, (ins) Verderben (до) погибель f., entfernt віддале́ний, alt werden ста́ріти ся, jung werden молодні́ти, Verbesserung попра́ва, machen наробити p., achten уважа́ти.

7. Üb. spotte nicht не кпи собі з . . ., Alter ста́рість f., Mißgeschick недо́ля, einheimisch тукраєвий, vereinigen лучи́ти.

8. Üb. Gewässer во́ди, der Sünder грі́шник, der Walfisch кит, sich bewegen поруша́ти ся.

§ 18. на дворі́ draußen, лютува́ти wüten, зігну́ти ся p. sich bücken, дра́ний zerfetzt, свити́на Kleid, тин Zaun, дитя́-сироти́на Waisenkind, хлопя́тко dim. von хлопя́ n. Knabe, підходи́ти sich nähern, недавний frisch, зна́ти sind zu erkennen, голоси́ти jammern, крі́шка Krümchen, для Бога um Gottes willen, з ра́нку seit Morgen, мо́вчки schweigend, зду́ти p. wegblasen.

(Лев.) украше́ний geschmückt, поло́вий falb, закі́нчений endet, ки́тиця Quaste, укри́ти p. verbergen, ріг Horn, пу́ща Wüste, смерко́м in der Abenddämmerung, підсту́пний hinterlistig, вели́чний majestätisch, стать f. Gestalt, прозва́ти p. nennen.

1. Üb. чва́ра Fehde, лі́нивство Trägheit, пя́ньство Trunksucht.

сьвіт Licht, глу́пість f. Dummheit.

2. Üb. edel шляхо́тний, sei пови́нен бу́ти, hilfreich помічний, höflich вічли́вий, (viel) vermögen ма́ти си́лу (вели́ку), verletzen урази́ти p., Maß halten ма́ти мі́ру, gräßlich страшний, unumgänglich немину́чий, Studium нау́ка, Bildung образо́ванє, Geist душа́, Nutzen ziehen von . . . користа́ти з . . ., zu jeder Zeit ко́ждого часу́, brav до́брий, übel лихи́й, Rind това́р, bewundern подивля́ти, Auslage вистава, Tuchmacher суко́нник, Zuckerbäcker цуко́рник, besichtigen огляда́ти, Schaubude панора́ма, schänden обезчеща́ти, Himmelreich ца́рство небе́сне, darben біду́ва́ти, bescheiden сми́рний.

§ 19. 1. Üb. пові́рити p. anvertrauen, плу́жити dienen (ackern).

2. Üb. sich rühmen величáти ся. abstammen походи́ти, zerfallen розпáсти ся р., jemand treten наступи́ти (р.) на кóго, sich krümmen кóрчити ся, Ehren= пóчесний.

§ 20. блажéн selig, гóрдощі pl. Hochmut, пи́ха Hoffart, сидї́ти wohnen, дóáти sammeln, на громáду für das Gemeinwesen, зви́кнути р. gewöhnt sein, роби́ть inf. = роби́ти, тéмний blind, вноси́ти hineintragen, сьвіт Licht, дýхом нищ (Archaismus) arm am Geiste, óувáти bleiben, оплáкувати beweinen, втїшáти trösten, печáль f. Kummer, розвáжити р. durch Erwägen verscheuchen, тугá Gram, нудьгá Mißstimmung, сéрцем незлоби́вий im Herzen harmlos, крóткий (Archaismus) sanft, сварли́вий streitsüchtig, дї́дич Erbe.

1. Üb. гайнувáти müßig sitzen, догони́ти р. einholen, спáрити ся р. sich verbrühen, осерéдок Mittelpunkt, гýба = рот Mund.

2. Üb. vergönnen позвóлити р., heiß machen допікáти, es geht wohl добре дї́є ся, unterscheiden розріжни́ти р., ereilen пости́гнути р., unbekannt невíдомий.

§ 21. 2. Üb. Rost ржа. Nachruhm слáва, Ernte жнивá.

§ 22. давни́й alt, навéсти р. anführen, віддавáти честь Ehre bezeugen, вивисшáти auszeichnen, спирáти unterstützen, чини́ти tun, убігáти ся sich bewerben, публи́чний öffentlich, заки́дувати vorwerfen, скри́вдити р. Unrecht tun, промовля́ти Reden halten, провиня́ти ся sich vergehen, скáрга Anklage.

1. Üb. вік прожи́ти das Leben zubringen, заги́нути р. sterben, дістáти ся р. zuteil werden, приставáти з ким sich jemandem anschließen, прихили́ти ся р. sich neigen, загонéць dim. von загін Feldstück, стидáти ся sich schämen, величáти ся prahlen, можли́вий möglich, вдоволéний zufrieden, з-мáлечку von Kindheit an, побóювати ся fürchten, пóворот Rückkehr, зрости́ в си́лу mächtig werden, підпали́ти р. anzünden, віддавáти бóжу пóчесть göttliche Ehre erweisen, сподївáти ся hoffen.

2. Üb. Schicksal судьбá. Schuld винá, Vorwurf зáкид. merken замічáти. verfolgen переслї́дувати, bestimmen призначи́ти р., handeln поступи́ти р., Grund причи́на. erhalten дістáти р., genesen ви́здоровіти р., erwischen злови́ти р., Hirt пастýх, Herde чередá.

§ 23. одно́го ра́зу einst, поста́вити р. aufstellen, що менї з . . . was kommt mir von . . ., пече́ний gebraten, забажа́ти р. wünschen, випро́шувати ausbitten, зго́да einverstanden, з-да́лека von weitem, утїше́ний erfreut, чим ско́рше schleunigst, до схо́чу satt, попоїсти р. sich satt essen, ки́слий sauer, жур Hafermus, загомонїти р. ausrufen, кула́к Faust, край am Rande.

2. Üb. ду́шу погуби́ти р. das Leben lassen, безсме́ртний unsterblich, шляхо́цтво Adel.

§ 24. туга́ Sehnsucht, смере́чина Fichtenwald, буя́ти üppig wachsen, сопі́лка Hirtenpfeife, склін Abhang, буйни́й üppig, ца́рина Heuwiese, броди́ти waten, herumstreichen, верх Gipfel, оття́м dort, спочи́ти р. ausruhen, прагну́ти sich sehnen, запаху́щий duftend, по́тік бє der Bach sprudelt, пстружо́к dim. von пструг Forelle, ра́дістний fröhlich, гуля́ти sich tummeln, клони́ти neigen, улїта́ти entfliehen, ду́мку засьпіва́ймо laß uns eine Dumka (wehmütiges Lied) anstimmen! во́рон Rabe, горли́ця Turteltaube, воркува́ти girren, коса́ (Haar=) Flechte, розпусти́ти р. auflösen, тужни́й traurig, поля́чи́ р. sich zur Ruhe legen, забагну́ти р. begehren.

1. Üb. наступи́ти р. erfolgen, ви́здоровіти р. genesen, зде́ржувати zurückhalten, лиході́й Missetäter, тве́рджене Behauptung, оспо́рювати bestreiten, переко́нане Überzeugung, оска́ржений der Angeklagte, винува́тий schuldig.

2. Üb. пове́дене Betragen, лучи́ти verbinden, леда́чий liederlich, сяга́ти reichen, кусо́к Bissen, черстви́й altbacken, нажи́ти р. erwerben, снїжни́й за́сип Schneeverschüttung.

3. Üb. mehr Bewunderung бі́льший по́див, Sternenhimmel зьвізди́сте не́бо, ist gesprochen worden ска́зано, nicht gehabt hätte була би не ма́ла, jemandem fehlen не става́ти кому́сь, Verzeihung про́щене, Frage aufwerfen ста́вити пи́тане, Erdachse зе́мна вісь, erwarten діжда́ти р., Früchte tragen ви́дати р. пло́ди, Pforte бра́ма, gesegnet благослове́н, von Arbeit sich nähren году-ва́ти ся з пра́цї, Bescheidenheit скро́мність f., treffen вда́ти р., Witz до́теп, erheitern розвеселя́ти.

4. Üb. гордї́ти stolz werden.

§ 25. вірлú = орлú. розмовля́ти reden, приві́т Gruß, віджúти p. aufleben, воскре́снути p. auferstehen, в ку́пці три-ма́ти zusammenhalten.

1. Üb. семе́йство = родúна. мир Friede, тишинá Ruhe, блаже́нний glückselig, прибува́ти zunehmen, загляда́ти hinschauen, родúти Früchte tragen, гостúна Bewirtung.

2. Üb. blicken гля́нути p., zucken блúскати. tötend убíйчий, der Feige боягу́з, gebieten нака́зувати. Vorteil ко́ристь f., sich niederlassen засіда́ти, aufhören устава́ти. hinfliegen прилїта́ти, Kläger позива́ч.

§ 26. ду́шко liebes Herz, зрива́ти pflücken, зацвúсти p. aufblühen, си = собí. зівя́нути p. verwelken, яр f. Lenz, сплїта́ти flechten, сте́рти p. zerstören, в слїд gleich hinterher, в лúчку калинóвий гай die Röte des Gesichtes verglichen mit der roten Frucht eines Schneeballs, зага́снути p. erlöschen.

1. Üb. стіг Heuschober, те́мрява Finsternis, дóбре дíє ся es geht gut.

2. Üb. живé = жиé. неха́й живé laß sie leben, гиля́ка Ast.

3. Üb. відорва́ти ся p. sich losreißen, Пóльща Polen, една́ти ся sich vereinigen, застеречú p. ausbedingen, самоупра́ва Selbstverwaltung, забира́ти nehmen, запоручúти p. verbürgen, угóда Vertrag, зруйнува́ти p. zerstören, Запорóжска Сїч die Zaporoger Sicz, зага́рбати p. an sich reißen, захла́нний hab-gierig, спожúти p. genießen, перескóчити p. über etwas springen.

4. Üb. wirken працюва́ти. überfallen напа́сти p., steigen ростú, Hochmut пúха. sinken спада́ти. sich versammeln зőира́ти ся. Abzug відхíд. zum Vorschein kommen явля́ти ся, sich zeigen показа́ти ся p., Einfachheit простотá, Sitte обича́й, begraben похова́ти p., verlassen опустúти p., um окóло mit Gen., ver-sengen спалúти p., wecken збудúти p., Krösus Крез, erobern здобу́ти p., ziehen ітú p., Gallien Га́лїя, einschlafen засиня́ти, Bahre ма́ри pl., in Tränen ausbrechen запла́кати p.

(Zu „Adverbialsätze der Weise"): полá Schoß, розстеля́ти ausbreiten, спа́тоньки dim. von спа́ти. зовé Präs. von зва́ти rufen, пеле́на Windel, закрива́ти verdecken, тьма Dunkel, оповúти p. umhüllen.

§ 27. 1. Üb. нахилити р. beugen, пильнувати achthaben, гілька Zweig, клїтка Käfig, цїнити schätzen.

2. Üb. redlich ретельний, nützen приносити користь. Renntier рен, Lappe Ляпонець, Finne Фін, Island Ісляндия, ungefähr більше-меньше, Irland Ірляндия, dahineilen улїтати.

§ 28. 1. Üb. відбирати abnehmen, вклонити ся р. grüßen, напастувати beschuldigen, переконати ся р. sich überzeugen, пропустити р. versäumen, пустота schwätzen, запримічати bemerken, спадати überfallen, віщувати ahnen.

2. Üb. den Hut ziehen здоймати капелюх, sich verneigen кланяти ся, preisen прославляти, leichtsinnig легкодушний, genießen уживати, Geber той, що дає, ertragen зносити, zurückzahlen відплачувати, jemandem begegnen стрітити ся (р.) з ким, suchen старати ся, beschönigen прикрасити р., etwas bereuen жалувати чого, Unsinn дурниця, Spitze коруна, zumeist понайбільше, einander себе.

§ 29. 1. Üb. занадто звісний ist zu bekannt, око вяне das Auge wird matt, крий Боже Gott behüte, скоїти ся р. sich ereignen, потратити р. verlieren, нездужати krank sein, вдержати р. festhalten, дійшло так далеко es ist so weit gekommen, за гордий zu stolz, обнести р. bereden, verleumden, певність f. Gewißheit, невдача Mißerfolg.

2. Üb. Zirpen цьвіркіт, vorwärts kommen іти вперед, gar bald скоро, Besinnung nehmen відбирати притомність f. unbedeutend незначний, fassen хапати, sich verbergen скривати ся, aufregen зворушити р., Ruhe bewahren бути спокійним, mitfühlen відчувати.

(Zu „Adverbialsätze des Grundes"): матерній Mutter=, лучший = ліпший, одним-одно ein einziges, побивати ся за ким um jemanden überaus besorgt sein, материньский mütterlich, край an der Seite, потїшати erfreuen, морщити ся die Stirn runzeln, кисну̂ти saueres Gesicht machen, тужити sich grämen, дужше ärger, обмивати waschen, обшивати когось für jemand alles nähen, поскучати р. sich langweilen, шалївливий ausgelassen, слухняний folgsam, гримнути р. anschreien, уговорювати beschwichtigen, досаджати zusetzen, частїсїнько dim. von часто

sehr oft, та бн пожалкував р. und es leid täte, на старости im Alter, згадати р. sich erinnern, мене жаль бере (возьме futur.) es faßt mich ein Weh, голублене das Kosen, пакість f. Streich, відречи ся р. sich lossagen, діло Werk, доводити bringen, дур Unverstand, затужити р. sich grämen, збйти ся з пантелику außer sich geraten.

§ 30. 1. Üb. заїхати р. einkehren, гостинний gastfreundlich, відати wissen, пропасти р. zu grunde gehen, застати р. antreffen.

2. Üb. Geldkasten скриня на гроші. glauben повірити р., Nähe близкість f., Walfisch кит, verschlingen ликати, Not leiden бідувати, ergrimmt розлючений, vom Throne stürzen скинути (р.) з престолу, Niederlage погром. gebeugt покорений, Sumpf болото, Irrlicht блудний огонь, огник, jemandem folgen іти за ким, ausrüsten знарядити р., Würger душитель, Tierwelt зьвіринний сьвіт.

§ 31. 1. Üb. засьвічувати anzünden, спотикати ся stolpern, переховувати aufbewahren, поділ наукових годин Lehrstunden=plan, уділювати erteilen.

2. Üb. zielen ціляти, treffen влучити (р.) в щось, abbrechen зірвати р., erfolgen відбути ся р., anzünden lassen казати засьвітити. entsteigen виходити з . . . ., gegen Mittag около полудня, sonnen гріти ся на сонци, Moses Мойсей. erlaubte zur Nahrung дозволяв їсти, abwenden відвернути р., behend скоренько, durchschreiten перейти р.

§ 32. 1. Üb. набирати ся розуму gescheit werden, талан Glück, з моїм не в лад meines ist nicht recht, я з моїм назад ich ziehe meines zurück, заждати р. warten, підстелити р. unter=breiten, постаріти ся р. alt werden, приложити р. anlegen, дати волю Freiheit lassen, запропастити р. verderben, оминути р. ausweichen.

2. Üb. recht добре, scheuen боятн ся, wohltätig добродійний, Macht сила, zähmen гамувати, bewachen стеречи, arm werden бідніти, zu nichts taugen до нічого, erweisen робити, erfahren дізнати р. mit Genetiv, Undank невдяка, allzu straff занадто, spannen натягнути р., Bogen лук. einen Körper яке тіло. sich

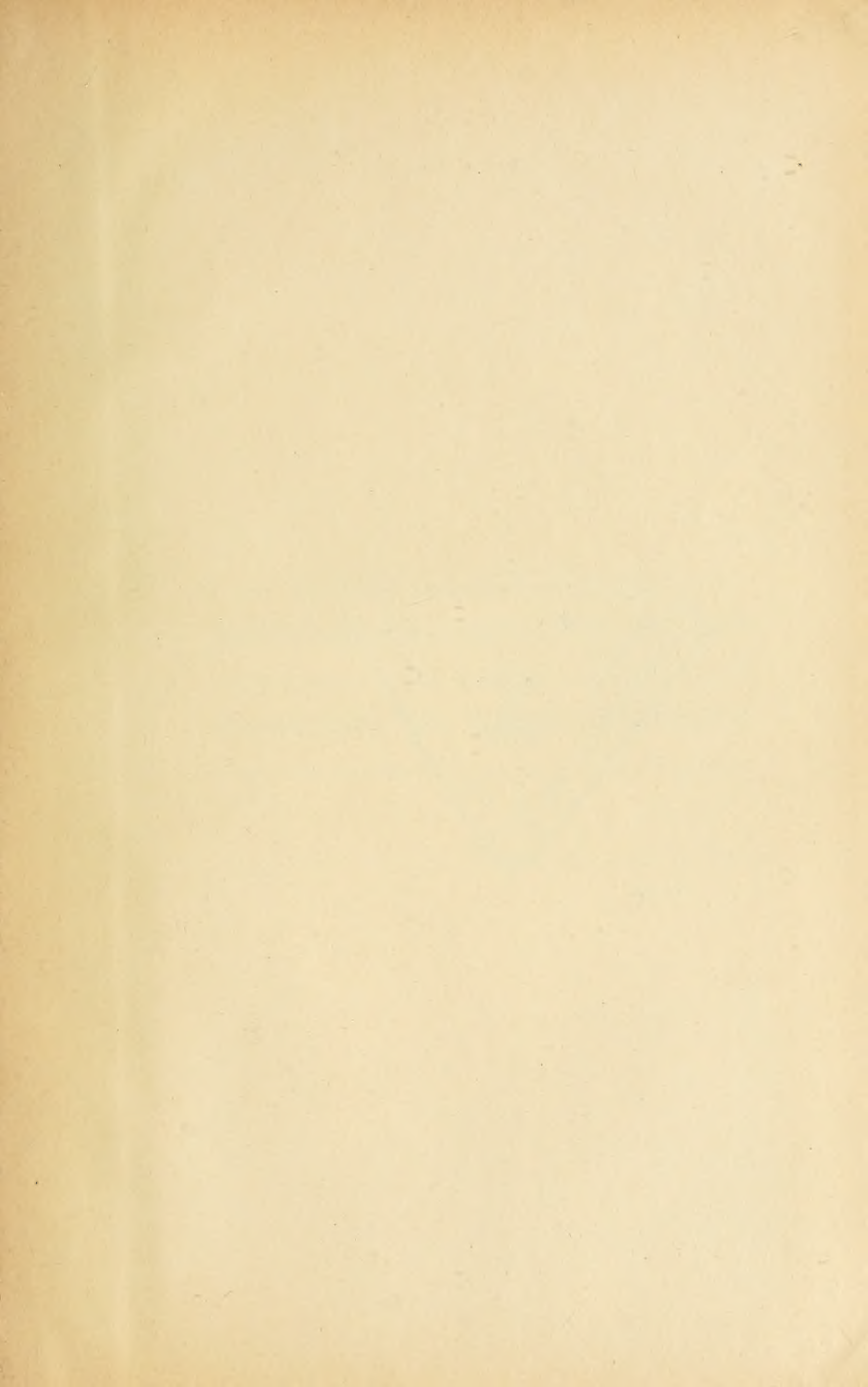
ausdehnen розтягáти ся, tauchen занурúти p., steigen підійтú p., Siedepunkt тóчка кипíня.

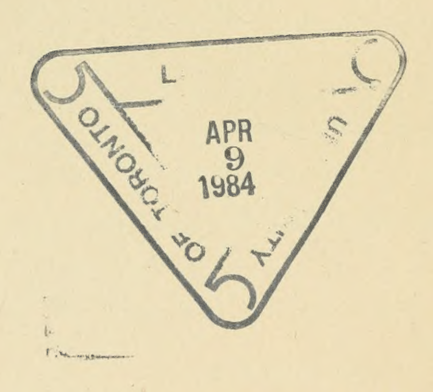
§ 33. 1. Üb. гнáти jagen, зáвше stets, масний gleißnerisch, докінчи́ти p. beendigen, свій der Angehörige, скриви́ти ся p. das Gesicht verziehen, ви́сьміяти p. auslachen, запáсти p. einstürzen, запанувáти p. zur Herrschaft gelangen, гоц hopsa, смачний schmackhaft, договори́ти ся p. zu einem Ende kommen, наділи́ти p. beteilen, збідні́ти p. arm werden.

2. Üb. Antlitz лицé, verbrennen спали́ти p., Ordnung порядок, Krümmung зáкрут, Umweg обхíдна дорóга, wie dem auch sei най буде, як хóче, zum guten wenden обернýти ся на дóбре, dem Schmeichler сýпроти лéстника, klug розýмний, reich an . . . богáтий в (mit Akkusativ) . . ., tropisch тропíчний, Schönheit красотá, Unzufriedener незадоволéний, sich finden найтú ся p.

Inhaltsverzeichnis.

*) Die Ziffern in der Rubrik **L.** beziehen sich auf die **Leseübungen**, die in der Rubrik **G.** auf die **Grammatik**.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 05 24 10 001 9